

NOVI HIT MAJSTORA KRIMIČA IZ RUSIJE

BORIS AKUNIN

PIKOV DEČKO

„Pikov dečko" se raspojasao

Na cijelom bijelom svijetu nije bilo nesretnijega čovjeka od Anisija Tulipanova. Možda gdje god u crnoj Africi ili Patagoniji, ali bliže - teško. Prosudite sami. Kao prvo, ime - Anisij. Jeste li ikada čuli da bi se čestit čovjek, kamerjunker ili makar šef odsjeka zvao Anisij? Odmah se osjeti ulje za kandilo, popovska sorta. A prezime! Prava smijurija.

Zlosretno je obiteljsko ime naslijeđeno od pradjeda, seoskoga crkvenjaka. Dok je Anisijev predak pohađao sjemenište, otac rektor naumio je mijenjati neblagozvučna prezimena budućih crkvenih službenika bogougodnima. Zbog jednostavnosti i komfora jedne je godine imenovao sjemeništince samo prema crkvenim blagdanima, druge godine po voću, a na pradjeda je došao red cvjetne godine: netko je postao Hijacintov, netko Balzaminov, netko Ljutikov. Još su Tulipanova dobro nazvali, a ne nekakvim Maslačokom. Ali, lako za prezime! A vanjšina? Najprije uši: strše kao drške na noćnoj posudi. Stisneš li ih kapom, svojeglave su, izmigolje se i vire kao da podupiru kapu. Prejake su i savitljive. Nekoć se Anisij znao dugo vrtjeti pred zrcalom. Pa se okrene ovako, pa onako, raspusti dugu, namjerno puštenu kosu na dvije strane kako bi prikrio svoju uhatost - i čini se da je bolje, barem privremeno. Ali, otkad su mu po cijelom licu poiskakali prištevi (još prije tri godine), Tulipanov je spremio zrcalo na tavan, jer postalo mu je potpuno nepodnošljivo gledati svoju mrsku njušku.

Zbog posla je Anisij ustajao u ranu zoru, zimi bi još bila noć. Put nije kratak. Kućica koju je naslijedio od tatice đakona bila je smještena kod ograde Pokrovskog manastira, kod Spaske brklje. Pustom ulicom, preko Taganke, pored opasne Hitrovke, do posla u žandarmerijskoj upravi imao je Anisij cijeli sat brzoga hoda. A prava je nevolja ako kao danas zahladi, pa se na putu uhvati poledica - u poderanim cipelama i pohabanu kaputu nije baš bilo ugodno. Nacvokoćeš se zubima, prisjetiš se i boljih vremena, i bezbrižnog mladenaštva, i mamice, laka joj zemlja.

Prošle godine, kad se Anisij zaposlio kao agent, bilo je kudikamo lakše. Plaća osamnaest rubalja, plus nadoplata za prekovremene, pa za noćne, a znali su dodati i za putne troškove. Katkad bi se nakupilo do 35 rubalja mjesečno.

Ali, nije se zadržao nesretni Tulipanov na dobroj, isplativoj dužnosti. Sam potpukovnik Sverčinski proglasio ga je besperspektivnim i, zapravo, mekušcem. Prvo su ga uhvatili kad je napustio promatračnicu (kako da je ne napusti i ne skoči kući kad mu sestra Sonjka još od jutra nije jela?). A potom je bilo još gore, Anisij je pustio opasnu revolucionarku. Za vrijeme operacije zauzimanja sjedišta ilegalaca bio je u stražnjem dvorištu, ispred sporednog ulaza. Za svaki slučaj, radi sigurnosti, Tulipanovu zbog mladosti nisu dopuštali da sudjeluje u uhićenjima. I baš se moralo dogoditi da je iskusnim policijskim njuškalima, majstorima svoga zanata, pobjegla jedna studentica. Vidi Anisij da prema njemu trči gospođica s naočalama i da joj je lice tako uplašeno, očajničko. Viknuo je „Stoj!“, ali nije se usudio zgrabiti je - gospođica je imala strašno tanke ručice. I stajao je kao kip, gledao za njom. Nije čak ni puhnuo u zviždaljku.

Za taj nedopustivi propust htjeli su Tulipanova potjerati iz službe, ali nadređeni su se sažalili nad sirotanom, degradirali su ga u raznosača. Sad je Anisij obavljao beznačajnu, za obrazovana čovjeka koji je završio pet razreda realke, čak i sramotnu dužnost. I, što je najvažnije, potpuno beznadnu. Cijeli ti život prođe kao bijednom nižem službeniku, a da ne zaslužiš viši čin. Smatrati se propalim slučajem s dvadeset godina svakom je teško, ali ne radi se čak ni o častoljublju. Pokušajte živjeti s dvanaest i pol rubalja. Samom mu ni ne treba tako mnogo, ali Sonjki ne možeš objasniti da mlađi brat nije napravio karijeru. Ona bi htjela i maslaca, i svježega sira, a i bombonima je katkad treba počastiti. A drva za peć - danas je tri rublja hvat. Nema veze što je Sonjka slaboumna, gundča kad joj je hladno, plače. Anisij je prije nego što je izletio iz kuće uspio sestri zamijeniti smočeno rublje. Odljepila je male, praseće oči, pospano se osmjehnula bratu i protepala: „Nisij, Nisij.“

- Sjedi mirno, budalo, ne luduj - s hinjenom joj strogošću naredi Anisij, okrećući teško, od sna vrelo tijelo.

Na stol je stavio dogovorenih deset kopječki za susjedu Sičihu koja je pazila na nesretnicu. Na brzinu je sažvakao tvrdo pecivo, zalio ga hladnim mlijekom, i gotovo, vrijeme je da se krene u tminu, u vijavicu.

Koračajući snježnom pustarom prema Taganki i svaki se čas oklizujući, Tulipanov se silno samosažalijevao. Ne samo da je siromašan, neprivlačan i nesretan, nego ima još i tu Sonjku, jaram za cijeli život. On je proklet čovjek, neće nikad imati ni ženu, ni djecu, ni udoban dom. Projurivši pored Crkve svih ožalošćenih iz navike se prekrižio pred ikonom Majke Božje, osvijetljenom odozdo kandilom. Anisij je volio tu ikonu od djetinjstva: ne visi na toplom i suhom, već na vanjskom zidu, izložena vjetrovima, tek strehom zaklonjena od kiše i snijega, a gore je drveni križ. Mali vječni plamičak, koji gori pod staklenim poklopcem, vidi se izdaleka. To je dobro, osobito kada gledaš kroz tamu, studen i fijuk vjetra. Što se ono bijeli iznad križa? Bijela golubica! Sjedi, kljunom čisti krila i ne mari za vijavicu. Bijela golubica na križu siguran je znak sreće i neočekivane radosti - pokojna mama bila je velika poznavateljica znakova. Odakle će se samo ta sreća pojaviti? Niski se vjetar i dalje kovitlao po tlu. Oh, hladno je.

No, Anisijev radni dan zaista nije započeo nimalo loše. Moglo bi se reći da se Tulipanovu posrećilo. Jegor Semjonič, koleški registrator koji je vodio otpremu, pogledao je ispod oka Anisijev sumnjivi kaput, odmahnuo sijedom glavom i dao mu dobar, topao zadatak. Ne mora juriti s kraja na kraj beskrajnog, vjetrovima propuhanog grada, nego samo dostaviti mapu s izvještajima i dokumentima njegovu visokoblagorodu gospodinu Erastu Petroviču Fandorinu, službeniku za posebne zadatke presvijetlog general-gubernatora. Dostaviti i pričekati ako će gospodin dvorski savjetnik imati povratnu pošiljku. To nije ništa, sitnica. Anisij se osokolio i začas je dostavio mapu, nije se stigao čak ni smrznuti.

Stanovao je gospodin Fandorin blizu, u Maloj Nikitskoj, u dvorišnoj kući na posjedu baruna Von Evert-Kolokoljceva. Anisij je obožavao gospodina Fandorina. Izdaleka, bojažljivo, sa strahopoštovanjem, bez ikakve nade da će veliki čovjek ikada primijetiti Tulipanovljevo postojanje. Dvorski savjetnik uživao je u žandarmerijskoj upravi izniman ugled iako je Erast Petrovič bio u drugom resoru. Sama Njegova Ekscelencija moskovski upravitelj policije Jefim Jefimovič Baranov, bez obzira na to što je general-poručnik, nije zazirao od toga da zatraži od službenika za posebne zadatke povjerljiv savjet ili čak da ishodi protekciju. Dakako, svaki čovjek imalo upućen u visoku

moskovsku politiku znao je da gradski otac prve prijestolnice, knez Vladimir Andrejevič Dolgorukoj, cijeni dvorskoga savjetnika i sluša njegovo mišljenje.

Svašta se govorkalo o gospodinu Fandorinu: primjerice, da ima osobit dar - prozre svakog čovjeka i začas vidi svaku, čak i najskriveniju tajnu do same njezine srži. Dužnost dvorskoga savjetnika jest biti general-gubernatorovim okom u svim tajnim moskovskim poslovima u nadležnosti žandarmerije i policije. Zato su se svakoga jutra Erastu Petroviču dostavljale potrebne informacije od generala Baranova i iz Žandarmerijske uprave, obično u gubernatorovu kuću u Tverskoj ulici, ali katkad i kući, jer dvorski savjetnik imao je slobodan raspored i prema želji nije uopće morao ići u ured. Eto kakvom je važnom osobom bio gospodin Fandorin, a ipak se vladao jednostavno, bez oholosti. Dvapat mu je Anisij dostavljao pošiljke u Tversku i bio je posve očaran ljubaznim ponašanjem tako utjecajne osobe: ne ponižava male ljude, obraća se s poštovanjem, uvijek ponudi sjesti, obraća se sa „vi". Osim toga, bilo je zanimljivo izbliza vidjeti osobu o kojoj su Moskvom kružile uistinu fantastične glasine. Odmah se vidi da je riječ o osobitom čovjeku. Lijepo lice, glatko, mlado, a vrana mu je kosa na sljepoočnicama prosijeda. Glas mu je miran, tih, govori lagano zamuckujuć, ali svaka je riječ na mjestu, i očito je da nije naviknut ponavljati dvapat isto. Čovjek koji ulijeva poštovanje, nema zbora.

Tulipanov još nije imao prigode biti u kući dvorskoga savjetnika i stoga je, ušavši kroz providnu kapiju sa željeznom krunom na vrhu, prišao otmjenoj prizemnici sa stanovitim uzbuđenjem. Tako neobičan čovjek zacijelo ima i nekakav osobit stan. Pritisnuo je dugme električnoga zvona, prvu je rečenicu pripremio unaprijed: „Kurir Tulipanov iz žandarmerijske uprave donosi dokumente njegovu visokoblagorodu." Trgnuvši se, ugurao je pod kapu neposlušno desno uho. Otvoriše se izrezbarena hrastova vrata. Na pragu je stajao oniski, nabijeni Azijac, uskih očica, debelih obraza i s četkom čvrste crne kose. Azijac je nosio zelenu livreju sa zlatnim gajtanima i iz nekog razloga slamnate sandale. Sluga se nezadovoljno zapiljio u posjetitelja i upitao:

- Sta tlebas?

Odnekud iz kuće dopre zvonki ženski glas:

- Masa! Koliko ti puta treba ponavljati! Ne „sta tlebas“, nego „izvolite“!

Azijac baci ljutit pogled nekud iza sebe i preko volje promumlja Anisiju:

- Izvori!

- Kurir Tulipanov iz žandarmerijske uprave donosi dokumente njegovu visokoblagorođu - žurno izvijesti Anisij.

- Hajde, urazi - pozva ga sluga i odmaknu se propuštajući ga.

Tulipanov se našao u prostranom predsoblju, sa zanimanjem se ogledao i u prvi čas osjetio razočaranje: nije bilo medvjede lutke sa srebrnim pladnjem za posjetnice, a kakav je to gospodski stan bez prepariranoga medvjeda? Ili se službeniku za posebne zadatke ne dolazi s posjetnicom? Zapravo, iako medvjeda nije bilo, predsoblje je bilo vrlo zgodno namješteno, a u kutu u vitrini stajalo je neko čudnovato naoružanje: cijelo od metalnih šipaka, s nerazumljivim monogramom na oklopu i s kacigom roгатom poput jelenjaka.

Kroz vrata koja su vodila u unutrašnje prostorije, kuda je kuriru, naravno, ulaz bio zabranjen, provirila je dama iznimne ljepote u crvenom svilenom ogrtaču do poda. Ljepotičina bujna tamna kosa bila je zamršena u složenoj frizuri, skladni vrat obnažen, bijele ruke prepune prstenja prekrížene na visokim grudima. Dama je s razočaranjem uprla goleme crne oči u Anisija, malko namrštila klasični nos i pozvala:

- Eraste, za tebe je. Iz ureda.

Anisij se iz nekog razloga začudio što je dvorski savjetnik oženjen iako, u biti, nije bilo ničeg čudnog u tomu što takav čovjek ima prekrasnu suprugu carskoga držanja i ohologa pogleda. Gospođa Fandorina aristokratski je, ne otvarajući usta, zijevnula i nestala iza vrata, a trenutak kasnije u predsoblje je izašao sam gospodin Fandorin. I on je bio u ogrtaču, ali ne crvenom, već crnom, s kićankama i svilenim pojasom.

- Dobar dan, T-Tulipanove - reče dvorski savjetnik, prebirući prstima zelenu brojanicu od nefrita, i Anisij obamre od zadovoljstva. Nipošto nije očekivao da ga se Erast Petrovič sjeća, i to po prezimenu. Svakakav sitni ološ dostavlja mu pošiljke, a gle ti ovo. - Što to imate? Dajte. I uđite u primaću sobu, sjednite. Masa, uzmi kaput g-gospodina Tulipanova.Bojažljivo ušavši u primaću sobu, Anisij se

nije usuđivao piljiti uokolo, smjerno je sjeo na rub stolice presvučene modrim baršunom te se, malo pričekavši, tek tada stao polako osvrutati. Soba je bila zanimljiva: po svim su zidovima povješane šarene japanske gravire, koje su danas, Anisij je to znao, veoma moderne. Još je promotrio nekakve svitke s hijeroglifima i na drvenom lakiranom postolju dvije krive sablje, jednu dužu, drugu kraću. Dvorski je savjetnik šuštao papirima, s vremena na vrijeme bilježeći nešto na njima zlatnom olovkom. Njegova supruga, ne obraćajući pozornost na muškarce, stajala je ispred prozora i s dosadom gledala u vrt.

- Dragi - rekla je na francuskom - zašto nikamo ne izlazimo? To je na kraju krajeva neizdrživo. Želim u kazalište, želim na bal.

- Sami ste g-govorili, Adi, da je to nedolično - odgovori Fandorin, dižući pogled s papira. - Mogli bismo sresti vaše znance iz Peterburga. Bit će nezgodno. Meni je ustvari svejedno.

Pogledao je Tulipanova, a ovaj je pocrvenio. Pa nije on kriv što, na kraju krajeva, htio ne htio, razumije francuski! Pokazalo se da privlačna dama uopće nije gospoda Fandorina.

- Ah, oprost, Adi - reče Erast Petrovič na ruskom. - Nisam ti predstavio gospodina Tulipanova, on radi u Zandarmerijskoj upravi. Ovo je grofica Ariadna Arkadjevna Opraksina, moja d-dobra poznanica.

Anisiju se učinilo da se dvorski savjetnik malko zbunio, kao da nije siguran kako predstaviti ljepoticu. A možda mu je samo tako zvučalo zbog zamuckivanja.

- O, Bože - patnički uzdahne grofica Adi i hitro izađe iz sobe. Gotovo odmah začu se njezin glas: - Masa, smjesta se makni od moje Natalije! Marš u svoju sobu, gaduro! Ne, ovo je naprosto neizdrživo!

Erast Petrovič također uzdahnu i vrati se čitanju dokumenata. Tad se začu zvonjava, prigušen žamor glasova iz predsoblja, i u primaću se sobu poput kugle ukotrlja onaj Azijac. Zakliktao je na nekakvom nerazumljivom jeziku, ali Fandorin mu gestom naredi da ušuti.

- Masa, rekao sam ti: pred gostima mi se ne obraćaj na japanskom, nego na ruskom.

Anisij se, promaknut u rang gosta, isprsi, a u slugu se zapilji s radoznalošću: vidi, pravi Japanac.

- Od Vedisev-sana - kratko proglasi Masa.
- Od Vediščeva? Frola G-Grigorjeviča? Pusti ga.

Anisij je znao tko je Frol Grigorjevič Vediščev. Poznata osoba, nadimak mu je Siva eminencija. Od malena je služio kod kneza Dolgorukoja, isprva kao šegrt, zatim kao posilni, pa kao lakaj, a posljednjih dvadeset godina kao osobni sobar - otkako je Vladimir Andrejevič uzeo drevni grad u svoje čvrste, snažne ruke. Reklo bi se da je sobar sitna riba, ali znalo se da bez savjetovanja s odanim Frolom mudri i oprezni Dolgorukoj ne donosi nikakve važne odluke. Ako želiš pristupiti presvijetlom s važnom molbom, trebaš pridobiti Vediščeva, i tad računaj da si pola posla napravio.

U primaću sobu uđe, štoviše, utrči kršni momak u gubernatorskoj livreji, zabrza s praga:

- Vaše visokoblagođe, zovu vas Frol Grigorjič! Odmah krenite što hitnije! Rusvaj je kod nas, Eraste Petroviču, ludnica! Frol Grigorjevič kažu da bez vas nikako ne ide! Ja sam s kneževim saonicama, začas ćemo dojuriti.

- Kakav „rusvaj“? - namršti se dvorski savjetnik, ali ipak ustade i svuče ogrtač. - Dobro, idemo v-vidjeti. Ispod ogrtača pokazaše se bijela košulja i crna kravata. - Masa, prsluk i redengot, brzo! - viknu Fandorin trpajući papire u mapu. - A vi ćete, Tulipanove, morati sa mnom. Pročitat ću putem.

Anisij je bio spreman ići svuda za njegovim visokoblagođem, što i je demonstrirao hitrim skokom sa stolice. Nikad nije ni slutio kurir Tulipanov da će se voziti u general-gubernatorovim saonicama. Saonice su bile poprilične - prava kočija na saonicima iznutra presvučena atlasom, juhtena sjedala, u kutu pećica s brončanom cijevi za dim. Doduše, neupaljena.

Lakaj sjedne na kočijaševo sjedište, i živahna četvorka Dolgorukojevih kasača pojuri. Anisij se lagano, gotovo nježno zaljulja na mekom sjedalu, namijenjenom kudikamo plemenitijoj stražnjici, te pomisli: eh, nitko mi neće povjerovati. Gospodin Fandorin zahrusta pečatom otvarajući nekakav brzojav. Namršti mu se visoko, čisto čelo. Kako je zgodan, bez zavisti, s iskrenim divljenjem pomisli Tulipanov, promatrajući sa strane kako dvorski savjetnik poteže tanki brk.

Do velike kuće u Tverskoj dojurili su za pet minuta. Saonice ne skrenuše lijevo, prema uredu, već desno, prema glavnom ulazu i osobnim odajama „moskovskog velikog kneza“, Volodje Velikog Gnijezda, Jurija Dolgorukog (kako sve nisu zvali svemoćnog Vladimira Andrejeviča).

- Oprostite, Tulipanove - brzo će Fandorin otvarajući vrata na saonicama - ali, zasad vas ne mogu pustiti. Kasnije ću nabaciti nekoliko redaka za p-pukovnika. Samo da prije riješim taj „rusvaj“.

Anisij izađe za Erastom Petrovičem, uđe u mramornu palaču, ali tad zastane - prestrašio se ugledavši nadmenoga vratara s pozlaćenim žezlom. Tulipanov se užasno uplašio poniženja - da će ga gospodin Fandorin ostaviti da stoji i čeka na dnu stubišta, kao kakvo pseto. No, nadvladao je umišljenost, spreman oprostiti dvorskom savjetniku: pa kako ćeš čovjeka s takvim kaputom i kapom s napuklim štitnikom dovesti u gubernatorov stan?

- Što ste zastali? - nestrpljivo se okrenu Erast Petrovič, koji je već stigao do polovice stubišta. - Nemojte zaostajati. Vidite kakve se stvari ovdje zbivaju.

I tek je sad Anisij shvatio da se u gubernatorovoj kući doista događa nešto izvanredno. I dostojanstveni vratar, pogleda li se bolje, nije izgledao toliko nadmenim, koliko smetenim. Neki žustri ljudi unosili su s ulice u predvorje kovčege, kutije, škrinje sa stranim slovima. Da nije kakva selidba? Tulipanov skokovima dostignu dvorskoga savjetnika i potrudi se da ne zaostaje za njim više od dva koraka, radi čega je povremeno morao nimalo dostojanstveno kaskati, budući da je njegovo visoko-blagorođe imalo dug i brz korak.

Oh, kako je lijepo bilo u gubernatorovoj rezidenciji! Gotovo kao u hramu Božjem: raznobojni (možda porfirni?) stupovi, brokatni zastori, kipovi grčkih boginja. A lusteri! A slike u zlatnim okvirima! A zrcalni parket s inkrustacijama! Anisij se osvrnu na parket i iznenada vidje da od njegovih sramotnih cipela na divnom pođu ostaju mokri i blatnjavi tragovi. Gospode, samo da nitko ne vidi. U prostranoj dvorani, gdje nije bilo ni žive duše, a duž zida su stajali naslonjači, dvorski savjetnik reče:

- Sjednite tu. I u-uzmite mapu.

Sam se pak uputio prema visokim pozlaćenim vratima, ali ova mu se najednom sama otvoriše ususret. Najprije dopre žagor uzbuđenih

glasova, a zatim u dvoranu uđoše četvorica: stasiti general, visoki gospodin neruske vanjštine u kariranom haveloku, suhonjavi ćelavi starac s golemim zaliscima i činovnik s naočalama u fraku. U generalu Anisij prepozna samog kneza Dolgorukoja i, zadrhtavši, zauze stav „pozor“.

Izbliza se presvijetli nije činio tako mlađahnim i svježim kao kad ga se gleda iz gomile: lice mu je puno dubokih bora, kovrče neprirodno bujne, a dugački brci i zalisci previše smeđi za sedamdesetpetogodišnjaka.

- Eraste Petroviču, kao naručeni! - uzviknu gubernator. - Ovaj francuski govori tako iskvareno da ni riječ ne razumiješ, a po naški nema pojma. Vi znate engleski pa mi objasnite što hoće od mene! Kako li su ga samo pustili! Čitav sat raspravljam s njim, i sve uzalud!

- Vaša Visoka Ekscelencijo, kako da ga ne pustimo kad je lord i već je k vama dolazio! - plačljivo propišta čovjek s naočalama, očito ne prvi put. - Kako sam mogao znati...

Tada progovori i Englez, obraćajući se novom čovjeku i uzbuđeno mašući nekakvim papirom posve prekrivenim pečatima. Erast Petrovič stade smireno prevoditi:

- To je nepoštena igra, u civiliziranim zemljama tako se ne radi. Bio sam jučer kod ovog starog gospodina, potpisao je kupoprodajni ugovor za kuću, i potvrdili smo dogovor rukovanjem. A sad se, vidite, predomislio oko selidbe. Njegov unuk mister Speier rekao je da se stari džentlmen seli u Dom veterana Napoleonovih ratova, ondje će mu biti ugodnije zbog dobre njege, a ova se vila prodaje. Takva prevrtljivost ne služi na čast, osobito kad je novac već uplaćen. I to ne sitan novac, sto tisuća rubalja. Evo i ugovora!

- On tim papirom već dugo maše, a ne daje ga u ruke - dometnu ćelavi starac koji je dotad šutio. Očito, to je bio Frol Grigorjevič Vediščev.

- Ja sam Speierov djed? - promumlja knez. - Mene šalju u starački dom?

Činovnik se prikrao Englezu straga, stao na prste i uspio zaviriti u tajanstveni papir.

- Zaista se radi o sto tisuća, ovjereno je kod bilježnika - potvrdi on. - I adresa je naša: Tverska, kuća kneza Dolgorukoja. Erast Petrovič upita:

- Vladimire Andrejeviču, tko je Speier? Knez obriše rupčićem tamnocrveno čelo i raširi ruke:

- Speier je vrlo drag mladić. S odličnim preporukama. Upoznao me s njim na rođendanskom balu... mmm... tko? Ah, ne, sjetio sam se! Nije na balu! Preporučila mi ga je posebnim pismom Njegova Visost vojvoda Sachsen-Limburški. Speier je sjajan, uglađen mladić zlatnoga srca, ali tako nesretan. Bio je u bici na Kuški, ranjen je u kičmu, otada ne hoda. Kreće se u kolicima, ali nije klonuo duhom. Bavi se dobrotvornim radom, skuplja priloge za siročad i sam daruje goleme svote. Bio je ovdje jučer s ovim ludim Englezom, rekao je da je to poznati britanski filantrop lord Pittsbrook. Molio me da mu dopustim pokazati Englezu kuću, jer je lord poznavatelj i ljubitelj arhitekture. Jesam li mogao jednom Speieru odbiti takvu sitnicu? Inokentij ih je pratio. - Dolgorukoj srdito pokaza na činovnika, i ovaj pljesnu rukama.

- Vaša Visoka Ekscelencijo, kako bih ja... Pa sami ste naredili da što ljubaznije...

- Jeste li se rukovali s lordom Pittsbrookom? - upita Fandorin, pri čemu se Anisiju učini da je u očima dvorskoga savjetnika sijevnula nekakva iskra.

- Pa naravno - slegnu ramenima knez. - Speier mu je najprije nešto govorio o meni na engleskom, ovaj se dugonja ozario i navalio s rukovanjem.

- A jeste li prije toga potpisali kakav papir? Gubernator se namršti prisjećajući se.

- Da, Speier me zamolio da potpišem pozdravnu poslanicu za novootvoreni Ekaterininski dom. Riječ je o uzvišenom djelu, preodgoju maloljetnih bludnica. Ali, nikakav kupoprodajni ugovor nisam potpisivao! Poznajte me, dragi moj, uvijek pomno pročitam sve što potpisujem.

- I kamo je potom stavio poslanicu?

- Čini mi se da ju je pokazao Englezu, nešto je rekao i spremio je u mapu. Ležala mu je na kolicima. - Dolgorukojevo lice, ionako grozno, postade mračnije od olujnog oblaka. - A, merdel Pa zar...

Erast Petrovič obrati se lordu na engleskom i, po svoj prilici, u potpunosti zadobi njegovo povjerenje, s obzirom na to da je dobio tajanstveni papir da ga prouči.

- Sastavljen je propisno - promrmlja dvorski savjetnik prelijećući pogledom po ugovoru. - I s-službeni pečat, i žig bilježničkog ureda Mobius, i potpis... Što je ovo?! Na Fandorinovu licu pojavi se krajnja nedoumica. - Pogledajte, Vladimire Andrejeviču! Pogledajte potpis!

Knez s gađenjem, kao da je riječ o žabi, uze dokument, odmaknu ga što dalje od dalekovidnih očiju i pročita naglas:

- „Pikov dečko"... Oprostite, kakav to „dečko"?

- Eto ti ga... - procijedi Vediščev. - Sad je jasno. Opet „Pikov dečko". Vidiš ti to. Šta smo dočekali, majko Božja.

- „Pikov dečko"? - nikako nije mogao shvatiti presvijetli. - Ali, tako se zove banda varalica. Oni koji su prošloga mjeseca bankaru Poljakovu prodali njegove vlastite kasače, a na Božić su pomogli trgovcu Vinogradovu u rječici Setun isprati zlatni pijesak. Baranov me o tome izvještavao. Tražim zlikovce, rekao je. Još sam se smijao. Zar su se usudili mene... mene, Dolgorukoja?! - general-gubernator trgnu zlatom opšiveni ovratnik, i lice mu postade tako strašnim da je Anisij uvukao glavu u ramena. Vediščev poput usplahirene kokoši pojuri k razjarenom knezu, zakokodače:

- Vladime Andrejiču, i iskusan čovjek može pogriješiti, čemu se žalostiti! Odmah ću ja kapi za smirenje, i doktora ću pozvati da vam krv pusti! Inokentije, daj stolicu!

No, Anisij je prvi priskočio sa stolicom k visokoj osobi. Uzrujanog gubernatora posjeli su na meko sjedište, ali on je nastojao ustati, neprekidno odgurujući sobara.

- Kao nekog trgovčica! Što oni misle, da sam klinac? Dat ću im ja starački dom! - izvikivao je ne osobito povezano, Vediščev je pak proizvodio svakakve umirujuće zvukove i jednom je čak pogladio presvijetloga po obojanim, a možda zapravo i umjetnim kovrčama. Gubernator se okrenu Fandorinu i žalosno reče:

- Eraste Petroviču, prijatelju moj, pa što je ovo! Potpuno su se raspojasali, razbojnici. Uvrijedili su me, ponizili, narugali se. Cijeloj Moskvi u mom liku. Policiju, žandarmeriju dignite na noge, ali pronađite nitkove. Na sud s njima! U Sibir! Vi sve možete, dragi moj. Smatrajte to odsad svojim glavnim poslom i mojom osobnom molbom. Baranov neće sam izaći s tim na kraj, neka vam pomogne.

- Policiju ne možemo umiješati - zabrinuto će na to dvorski savjetnik, i više nikakve iskre nisu sijevale u njegovim plavim očima,

lice gospodina Fandorina sad je izražavalo samo brigu za autoritet vlasti. - Proširit će se glasine, pa će cijeli grad puknuti od smijeha. To se ne smije dopustiti.

- Oprostite - ponovno se ražesti knez. - Sto to znači, da tim „pikovim dečkima" progledamo kroz prste?

- Nipošto. Ja ću se pozabaviti tim s-slučajem. Samo, povjerljivo, bez publiciteta. - Fandorin malo promisli te nastavi. - Lordu Pittsbrookku morat će se novac vratiti iz gradske b-blagajne i ispričati mu se, a o „dečku" mu ne treba ništa objašnjavati. Tobože je došlo do nesporazuma. Unuk je radio na svoju ruku.

Začuvši svoje ime, Englez uznemireno nešto priupita dvorskoga savjetnika, ovaj kratko odgovori i ponovno se obrati gubernatoru:

- Frol Grigorjevič smislit će štogod uvjerljivo za služinčad. A ja ću se pozabaviti potragom.

- Zar ćeš sam pronaći takve lupeže? - sumnjao je sobar.

- Da, bit će teško. Ali, nije poželjno širiti krug upućenih.

Fandorin pogleda tajnika s naočalama, kojega je knez zvao Inokentij, i odmahnu glavom. Očito, Inokentij neće biti prikladan za pomoćnika. Zatim se Erast Petrovič okrenu k Anisiju, i ovaj se ukoči, snažno osjećajući svu svoju nereprezentativnost: mlad, suhonjav, klempavih ušiju, pa još i prištevi. -

Ja... bit ću nijem - promuca. - Časna riječ.

- Tko je sad ovo? - riknu presvijetli, prvi put, čini se, ugledavši raznosačev jadan lik. - Sto radi ovdje?

- To je Tulipanov - pojaśni Fandorin. - Iz Zandarmerijske uprave. Iskusni agent. On će mi p-pomoći.

Knez promotri stisnutog Anisija, grozno se namršti.

- Gledaj me, Tulipanove. Budeš li koristan, učinit ću čovjeka od tebe. A budeš li radio gluposti, satrt ću te u prah.

Dok su Erast Petrovič i ošamućeni Anisij išli k stubištu, čulo se kako Vediščev govori:

- Vladime Andrejiču, kako hoćete, ali novca u blagajni nema. Nije to šala, sto tisuća. Englez će dobiti samo ispriku. Vani je Tulipanova čekao novi šok. Navlačeći rukavice, dvorski savjetnik iznenada upita:

- A jesu li mi točno rekli da uzdržavate invalidnu sestru i da ste odbili prepustiti je državnoj skrbi?

Takvu upućenost u svoje osobne prilike Anisij nije očekivao, međutim, s obzirom na to da je bio skamenjen, začudio se manje nego Sto je trebalo.

- Ne smije na brigu državi - objasni. - Propala bi. Luda se veoma navikla na mene. Tada ga je Fandorin šokirao.

- Zavidim vam - uzdahnuo je. - Vi ste sretan čovjek, Tulipanove. U tako mladoj dobi već se imate zbog čega cijeliti i p-ponositi. Gospod vam je dao oslonac za cijeli život.

Anisij je još pokušavao razjasniti smisao tih čudnih riječi, a dvorski savjetnik već je nastavio razgovor:

- Za sestru se ne brinite. Za vrijeme istrage unajmite bolničarku za nju. Dakako, na državni račun. Odsad pa do zaključivanja slučaja „Pikov dečko“ podređeni ste meni. Radit ćemo skupa. Nadam se da vam neće biti d-dosadno.

Evo neočekivane radosti, iznenada shvati Tulipanov. Evo sreće. Ah, bijela golubice!

Momusova životna znanost

Posljednjih je godina promijenio toliko imena da je prvobitno, s kojim se rodio, počeo zaboravljati. Sam se već odavno nazivao Momusom. Momus je starogrčki podrugljivac i pakosnik, sin Nikte, boginje noći. U egipatskom gatanju to je oznaka za pikova dečka, lošu kartu koja predskazuje susret s podrugljivom ludom ili neslanu šalu fortune.

Momus je volio karte i čak ih je duboko poštovao, no u gatanje nije vjerovao i odabranom je imenu pridavao posve drugačiji smisao. Svaki smrtnik, kao što je poznato, karta se sa sudbinom. Podjela ne ovisi o čovjeku, nego kako ispadne: nekomu pripadnu svi aduti, nekomu samo dvojke i trojke. Momusu je priroda dala prosječne, moglo bi se reći, slabašne karte - desetke i dečke. Ali, dobar igrač i s takvima će zaigrati. A i po ljudskoj hijerarhiji ispadao je dečko. Momus se trezveno ocjenjivao: nije as, dakako, ni kralj, ali nije ni prazna karta. Tako, dečkić. Ali, ne nekakav dosadni trefov, ili obični karo, ili, Bože sačuvaj, slinavi herčev, nego posebni, pikov. Pik nije bilo kakva boja. U svim je igrama najslabiji, samo u bridž vistu tuče i tref, i herc, i karo. Zaključak: sam odluči koju ćeš igru igrati sa životom, i tvoja će boja biti glavnom.

U ranom djetinjstvu Momusu nije davala mira uzrečica o sjedenju na dvjema stolicama. Zašto se, nije mu bilo jasno, ne bi moglo sjediti na objema? Zar od jedne treba odustati? Mali Momus (tada još i nije bio Momus, nego Mitenjka Savin) s time se definitivno nije slagao. I ispao je potpuno u pravu. Uzrečica se pokazala glupom, za ograničene i lijene. Znao je Momus odjednom sjediti ne samo na dvjema, već i na više elegantnih i skupih stolica.

Za to je imao razrađenu vlastitu psihološku teoriju. Mnoge su znanosti izmislili ljudi, od većine njih normalan čovjek nema nikakve koristi, a ipak se pišu traktati, brane se magistarski radovi i doktorske disertacije, postaje se članom akademija. Momus je odmalena osjećao kožom, kostima, slezenom, da najvažnija znanost nije aritmetika ili nekakav latinski, nego umijeće svidanja. To je ključ kojim se mogu otključati sva vrata. Čudno je samo to što tu najvažniju znanost nisu poučavali ni odgojitelji ni gimnazijski učitelji. Shvatiti njezine zakonitosti morao je sam. No, to mu je, ako se promisli, čak i odgovaralo. Dar za tu najvažniju znanost dječak je

otkrio rano, a hvala Bogu na tomu što drugima prednosti te znanosti nisu bile ni na kraj pameti. Obični ljudi iz nekog su se razloga prema ključnoj stvari odnosili bez zanimanja i razumijevanja, smatrali su ovako: svidim li se - dobro, ne svidim li se - što ćeš, na silu ne možeš biti drag. Možeš, mislio je Mitenjka odrastajući, itekako možeš. Ako si se svidio čovjeku, ako si uspio otključati njegova vrata - gotovo je, taj je čovjek tvoj, čini s njim što te volja. Proizlazilo je da je moguće svakome se svidjeti, i za to je potrebno sasvim malo - tek shvatiti o kakvom je čovjeku riječ: od čega živi, kako gleda na svijet, čega se boji. A kad shvatiš, sviraj na njemu bilo koju melodiju, kao na fruli. Može serenadu, a može i polku. Devet od deset ljudi sami će ti sve reći, samo pristani da ih saslušаш. Jer nitko nikoga uopće ne sluša, to je ono zapanjujuće. U najboljem slučaju, ako je čovjek dobro odgojen, pričekat će stanku u razgovoru pa nastaviti po svojem. A koliko se važnog i zanimljivog može saznati ako znaš slušati!

Ispravno slušati - to je svojevrsna umjetnost. Trebaš zamisliti da si prazna boca, prozirna posuda, povezana sa sugovornikom pomoću nevidljive cijevi. Neka se sadržaj iz partnera malo po malo prelije u tebe kako bi se ispunio tekućinom iste boje, sastava i topline. Kako bi privremeno prestao biti ti i postao on. I tada će ti čovjek postati razumljiv u svojoj biti, te ćeš unaprijed znati što će reći i učiniti.

Svoju je znanost Momus shvaćao postupno i ranih ju je godina primjenjivao pomalo, za neznatnu korist, više radi provjere i eksperimenta. U gimnaziji dobiti dobru ocjenu ne naučivši lekciju; potom, već u kadetskoj školi, zavrijediti poštovanje i ljubav prijatelja; posuditi novac; zaljubiti u sebe djevojku. Kasnije, kad je stupio u vojsku, korist od razvijene i ojačane znanosti postala je značajnija. Recimo, guliš bogata čovjeka na kartama, a on mirno sjedi, ne ljuti se na sjajnoga momka, konjičkog zastavnika Mitju Savina. A i ne zuri više nego što je potrebno u ruke simpatičnog partnera. Zar je to loše? No, i to je bila samo gimnastika, razvijanje mišića.

Uistinu su mu znanost i dar poslužili prije šest godina kad je sudbina pružila budućem Momusu prvu pravu Priliku. Tada još nije znao da priliku ne treba loviti, nego stvarati. Samo je čekao da mu sreća sama doplovi u ruke i bojao se samo jednog - da je ne propusti. Nije propustio.

Životna situacija konjičkoga zastavnika u to je doba bila loša. Pukovnija je boravila drugu godinu u gubernijskom gradu Smolensku, i sve su mogućnosti primjene dara bile iscrpljene. Dobio je na kartama koga je mogao; sve što je mogao posuditi, posudio je; pukovnikova žena, iako je voljela Mitenjku svim srcem, novac je davala škrto, a i silno je gnjavila ljubomorom. Dogodila se i neopreznost sa svotom za remont: konjički zastavnik Savin bio je poslan na sajam konja u Toržok pa se zanio, potrošio je više od dopuštenog.

Uglavnom, čekalo ga je ili suđenje, ili bijeg, ili ženidba bubuljičavom kćeri trgovca Počečujeva. Prva je verzija, naravno, bila isključena, i sposobni se momak dvoumio između druge i treće. I najednom mu je fortuna dala pikov talon pomoću kojega se gubitničku partiju lako moglo izvući. Umrla mu je tetka, vjatska vlastelinka, ostavivši voljenom nećaku imanje. Jednom, još kao pitomac, Mitenjka je proveo kod nje dosadnih mjesec dana i iz dokolice je malo provodio u praksi životnu znanost. Kasnije je zaboravio i misliti na staricu, dok tetka tihog, mirnog dečka nije zaboravila. Izigravši sve ostale nećake i nećakinje u oporuci je obdarila upravo njega. Nije bogzna kakav posjed pripao Mitji: svega tisuću desetina, i to u guberniji Bogu iza leda, gdje je za pristojna čovjeka sramota provesti i tjedan dana.

Kako bi postupio običan, prosječan konjički zastavnik da ga zadesi takva sreća? Prodao bi tetkino nasljedstvo, pokrio bi manjak u blagajni, vratio bi dio dugova i nastavio živjeti po starom, budala. A kako bi drukčije, pitat ćete. Izvolite, evo vam zadatak. Imate imanje koje vrijedi najviše dvadeset pet, no neka bude trideset tisuća. A dugova je ukupno pedeset tisuća. I, najvažnije, smrtno vam je dojadilo škrtariti, želiti živjeti dostojno: s dobrom kočijom, u najboljim hotelima, da život bude vječni karneval, i da vas ne uzdržava debela pukovnikova žena, već da si nabavite pravi cvijetak, pravu tuberozu s blagim očima, vitkim strukom i zvonkim smijehom. Dosta je plutanja poput iverka na rijeci života, odlučio je Mitenjka, treba zgrabiti sudbinu za labuđi vrat. Za to je psihološka znanost i poslužila u punoj mjeri.

Nije proživio u zabačenoj guberniji tjedan dana, pa ni dva tjedna, nego čitava tri mjeseca. Posjećivao je susjede, svakomu se uspio svidjeti na njegov način. S umirovljenim bojnikom, bekrijom i

grubijanom, pio je rum i išao u lov na medvjeda (al' se straha natrpio). S koleškom savjetnicom, gazdinskom udovicom, kuhao je rajčice i zapisivao u notes savjete za prasenje. S kotarskim predvodnikom plemstva, nesvršenim pitomcem, pretresao je bjelosvjetske novosti. S mirovnim sucem išao je preko rijeke, u ciganski tabor.

Uspjeh je bio priličan: istodobno se pokazao prostodušnim dečkom, obješenjakom iz prijestolnice, ozbiljnim mladićem, smionom dušom, „novim čovjekom“, čuvarom starine i sigurnim kandidatom za mladoženju (u dvjema obiteljima koje se međusobno nisu poznavale). A kada je zaključio da je tlo dobro nagnojeno obavio je sav posao za dva dana.

Čak i danas, nakon mnogih godina, kad je, čini se, imao što pamtit i čime se ponositi, Momus se sa zadovoljstvom prisjećao svoje prve prave „operacije“. Osobito epizode s Evripidom Kalistratovičem Kandelakijem, koji je među mjesnim vlastelinima slovio za ciciju i smutljivca kakvog svijet nije vidio. Mogao se, naravno, snaći i bez Kandelakija, ali zbog mladosti i hazarderske naravi Mitenjka je volio drobiti tvrde orahe.

Grčki lihvar bio je umirovljeni poreznik. Takvom tipu čovjeka moguće se svidjeti samo na jedan način - stvoriti iluziju da će se uspjeti okoristiti na tvoj račun. Odvažni je konjički zastavnik dojezdio k susjedu na zapjenjenu konju, sav crven, suznih očiju i drhtavih ruku. Odmah s vrata zalelekao je:

- Evripide Kalistratoviču, spašavajte! Vi ste jedina nada! Pred vama sam kao na ispovijedi! Zovu me u pukovniju na saslušanje! Pronevjera! Dvadeset dvije tisuće!

Pismo iz pukovnije doista je postojalo - za grijehe remonta. Zapovjedništvo više nije imalo strpljenja čekati Savina da se vrati s dopusta. Mitja je nabavio paket s pukovnijskim žigom, kao i još jedan dokument.

- Za mjesec dana iz Plemićke agrarne banke trebam dobiti zajam od dvadeset pet tisuća u ime hipoteke na tetkino imanje. Mislio sam - zajecao je, vrlo dobro znajući da Grka neće ražalostiti - dobit ću novac i pokriti manjak. Ali, ne, neću stići! Sramota! Preostalo je samo jedno: metak u čelo! Izbavite me, najdraži Evripide Kalistratoviču! Dajte mi dvadeset dvije tisuće, a ja ću vam napisati

punomoć za dobiveni zajam. Otići ću u pukovnicu, opravdati se, spasiti čast i život. A vi ćete za mjesec dana dobiti dvadeset pet tisuća. Vama dobit, meni spas! Preklinjem vas!

Kandelaki je stavio naočale, pročitao prijeteće pismo iz pukovnije, pomno proučio ugovor o zajmu s bankom (također pravi, propisno sastavljen), mrdnuo usnama i ponudio petnaest tisuća. Pogodili su se za devetnaest.

Do kakve li je scene došlo u banci kad su se mjesec dana kasnije, dogovorenog dana, ondje okupili vlasnici svih jedanaest punomoći koje je podijelio Mitenjka. Dobitak je bio solidan, ali život nakon toga, naravno, morao se iz korijena promijeniti. A i nije šteta tog prijašnjeg života.

Bivši konjički zastavnik Savin nije se bojao neugodnosti s policijom. Carstvo je, hvala ti Gospode, veliko, budala je mnogo, bogatih gradova dovoljno. Maštovit i smion čovjek uvijek će naći mjesto za vragolije. A ime i dokumenti su sitnica. Nazvat ćeš se kako želiš. Bit ćeš tko god hoćeš. Što se tiče izgleda, Momus je imao izuzetnu sreću. Veoma je volio svoje lice i mogao mu se diviti u zrcalu satima. Kosa mu je blijede, svijetlosmeđe boje, kao i golemoj većini slavenskih starosjedilaca. Crte lica neuočljive, neizražajne, oči sivo-plave, nos neodredive linije, brada beskarakterna. Uglavnom, pogled se uopće nema na čemu zadržati. To nije fizionomija, nego čisto platno, slikaj na njemu što god želiš. Visina prosječna, bez osobitih obilježja. Glas mu je, doduše, neobičan - dubok, zvučan, no tim je instrumentom Momus naučio savršeno vladati: mogao je i brujati basom, zavoditi tenorom i poslužiti se falsetom, pa čak i zapištati damskim sopranom.

Kako bi izgled promijenio do neprepoznatljivosti trebao je malo obojati kosu i staviti bradu. Čovjeka čine mimika, način hoda i sjedenja, geste, intonacija, osobite riječi u razgovoru, energija pogleda. I, dakako, dodaci - odjeća, prvi dojam, ime, zvanje. Kad bi glumci zarađivali velik novac, Momus bi nesumnjivo postao novi Ščepkin ili Sadovski, osjećao je to u sebi. Ali, toliko koliko je njemu bilo potrebno nisu plaćali čak ni na premijerama u prijestolničkim kazalištima. K tomu, kudikamo je zanimljivije igrati uloge u životu, svaki dan, od jutra do mraka, a ne na pozornici, s dvjema petnaestominutnim stankama.

Koga li sve u tih šest godina nije glumio - sve se uloge ne mogu ni upamtiti. Pri čemu je sve komade sam napisao. Momus ih je zvao na vojno-strateški način operacijama i prije početka svake avanture volio se zamišljati kao Maurice Saksonski ili Napoleon, ali po svom karakteru to, dakako, nisu bile krvave bitke, nego vesele predstave. Zapravo, drugi likovi možda i nisu mogli ocijeniti svu duhovitost sadržaja, no Momus je nesumnjivo bio u potpunosti zadovoljan. Bilo je odigrano mnogo predstava, malih i velikih, trijumfalnih i manje uspjelih, ali neuspjeha popraćenog povicima i zvižducima dosad nije bilo.

Jedno se vrijeme Momus predao ovjekovječivanju uspomene na nacionalne heroje. Prvo je, izgubivši u vintu na volškom parobrodu i sišavši u Kostromi bez prebijene pare, skupljao priloge za brončani spomenik Ivanu Susaninu. No, trgovčići su škrtarili, plemići su navaljivali da umjesto novca daju maslac ili raž, pa je na kraju ispao sitniš: manje od osam tisuća. Zato su u Odesi za spomenik Aleksandru Sergejeviču Puškinu bili izdašni, osobito židovski trgovci, a u Tobolsku su za Jermaka Timofejeviča krznari i kopači zlata izdvojili za slatkorječivog „člana Carskog historijskog društva“ sedamdeset pet tisuća.

Vrlo uspješno bilo je pretprošle godine s Kreditnom zadrugom Butterfly u Nižnom Novgorodu. Jednostavna i genijalna ideja, koja računa na veoma rasprostranjenu vrstu ljudi kojima je vjera u besplatno čudo jača od prirođene opreznosti. Zadruga Butterfly uzimala je od stanovnika novčane pozajmice uz neviđeno visoke kamate. Prvoga tjedna novac je uložilo svega desetero ljudi (od toga je devetero unajmio sam Momus). No, kad su sljedećeg ponedjeljka - kamate su se računale tjedno - svi oni dobili deset kopjejaka za svaki uloženi rubalj, grad kao da je poludio. Ispred ureda zadruge protezao se red kroz tri četvrti. Tjedan dana kasnije Momus je ponovno isplatio po deset posto, nakon čega je morao unajmiti još dvije prostorije i dvanaest novih službenika. Četvrtog ponedjeljka vrata ureda ostala su zaključana. Šareni Butterfly zauvijek je otprhnuo s volških obala u druge krajeve.

Drugom bi čovjeku samo novgorodski profit bio dovoljan za ostatak života, ali kod Momusa se novac nije dugo zadržavao. Katkad je zamišljao da je vjetrenjača u koju u širokom mlazu padaju novčanice

i zvonke kovanice. Vjetrenjača maše širokim krilima, ne znajući za predah, prerađuje novac u fino brašno - u briljantne igle za kravate, u čistokrvne konje, u višednevne terevenke, u nevjerojatne bukete za glumice. A vjetar puše i puše, i brašno se razlijeće beskrajnim prostranstvima tako da ne ostane ni mrvica. Ali, neka se razlijeće, za Momusov život bit će dovoljno „zrna“. Čudesni mlin neće mirovati. Nastupao je po sajmovima i gubernijskim gradovima redovito, ispekao zanat.

Prošle je godine stigao do prijestolnice. Dobro je počistio grad Sankt Peterburg, pamtit će dvorski dobavljači, dovitljivi bankari i trgovački savjetnici Pikovog dečka.

Pokazati javnosti svoj izuzetan dar Momus je naumio tek nedavno. Svladao ga je demon častoljublja, postalo mu je krivo. Smisliš toliko duhovitih, nikad prije viđenih trikova, uložiš toliko mašte, vještine, duše, a nema nikakvog priznanja. Ili sve svale na bandu varalica, ili na židovske spletke, ili na lokalne vlasti. I običnim ljudima ni na pamet ne pada da su sva ta filigranska chef-d 'oeuvres djela istog majstora. Momusu nije više bio dovoljan novac, stao je žudjeti za slavom. Naravno, kudikamo je riskantnije raditi sa zaštitnim znakom, ali slava ne pripada kukavicama. A hajde, uhvati ga, kad za svaku operaciju ima odgovarajuću masku. Koga loviti, koga tražiti? Je li itko vidio pravo Momusovo lice? U tome je stvar.

Jauknite, oklevetajte i narugajte se za rastanak, u sebi se Momus obraćao zemljacima. Zaplješćite velikom umjetniku, jer neću znavijek ostati s vama. Ne, nipošto nije kanio umrijeti, već je stao ozbiljno pomišljati o napuštanju srcu milih ruskih prostranstava. Preostalo je još samo odraditi drevnu prijestolnicu, a zatim je pravo vrijeme da se pokaže i na međunarodnom planu - Momus je već osjećao u sebi dovoljnu snagu za to.

Čudesan je grad Moskva. Moskovljani su još blesaviji i prostodušniji od Peterburžana, nisu tako prepredeni, a novca nemaju ništa manje. Momus se nastanio tu od jeseni i već je stigao izvesti nekoliko elegantnih trikova. Još dvije-tri operacije i zbogom, rodna grudo. Treba se prošetati Europom, svratiti u Ameriku. Mnogo toga zanimljivog priča se o sjevernoameričkim državama. Njuh mu je govorio - ondje se ima gdje razmahati. Moglo bi se poduzeti kopanje kakvog kanala, organizirati dioničko društvo za izgradnju

transameričke željeznice ili, recimo, za traženje astečkog zlata. Usto, sad vlada velika potražnja za njemačkim prinčevima, osobito u novim slavenskim državama i na južnoameričkom kontinentu. Ima se tu o čemu razmisliti. Momus je iz obazrivosti već i poduzeo neke mjere. No, zasad je imao posla u Moskvi. Tu jabuku još treba tresti i tresti. Pričekajte malo, i moskovski će spisatelji još i romane pisati o Pikovom dečku.

* * *

Jutro nakon zabavne podvale s engleskim lordom i starim gubernatorom Momus se probudio kasno i s glavoboljom - večer i pola noći proveli su slaveći. Mimi je obožavala slavlja, tu je bila u svom elementu, tako da se sjajno provešela.

Apartman hotela Metropol vragolanka je pretvorila u rajski vrt: tropske biljke u posudama, luster sav u krizantemama i ljiljanima, sag zasut ružinim laticama, posvuda košare s voćem iz Jelisejeva i buketima od Pogodina. Oko palme, poput koluta sa šarama, omotao se udav iz Morsellijeva zvjerinjaka, predstavljao je rajsku zmiju. Doduše, neuvjerljivo, u zimsko je doba spavao i nijednom nije otvorio oči. Zato je Mimi, koja je predstavljala Evu, bila na visini. Momus se osmjehnuo prisjetivši se i protrljao bolnu sljepoočnicu. Sve zbog prokletog cliqueta. Kad se, već nakon istočnog grijeha, Momus izležavao u prostranoj keramičkoj kadi, među plutajućim orhidejama (petnaest rubalja komad), Mimi ga je polijevala pjenušcem iz velikih boca. Neprekidno je hvatao pjenušavi mlaz usnama i očito je pretjerao. No, i Mimočka se jučer naludovala i izmorila. Gle, kako spava - ni požar je ne bi probudio. Rastvorila je punačke usnice, oba dlana po običaju stavila pod obraz, gusti zlaćani uvojci rasuli se po jastuku.

Kad su odlučili da će zajedno putovati, Momus joj je rekao: „Čovjekov je život, djevojčice, kakav je i on sam. Ako je čovjek okrutan, i život je okrutan. Ako je plašljiv, život je strašan. Ako je tmuran, život je žalostan. A ja sam veseo čovjek, život mi je veseo, i tvoj će biti takav." I Mimi se predala veselom životu kao da je upravo za nj stvorena, lako je, po svemu sudeći, u svoje dvadeset dvije godine ispila podosta gorkih čaša. Uostalom, Momus je nije ispitivao, ne tiče ga se. Ako poželi, sama će reći. Samo, cura nije takva, zlo ne pamti dugo pa će tim manje izvlačiti sažaljenje.

Pokupio ju je prošlog proljeća u Kišinevu, gdje je Mimi radila kao etiopska plesačica u varijeteu i među mjesnim bećarima bila strašno popularna. Potamnila si je kožu, obojila i nakovrčala kosu, po pozornici je skakala samo u cvjetnim vijencima, s narukvicama na rukama i nogama. Stanovnici Kišineva smatrali su je pravom pravcatom crnkinjom. Zapravo, u početku su još sumnjali, ali napuljski veletrgovac u prolazu, koji je boravio u Abesiniji, potvrdio je da mademoiselle Zemchandra uistinu govori etiopski, tako da su se dvojbe raspršile.

Upravo je ta pojedinost u početku oduševila Momusa, koji je u mistifikacijama cijenio spoj drskosti i pedantnosti. S očima plavim poput zvončike, s posve slavenskom njuškicom iako zatamnjenom, izdavati se za Etiopljanku - za to je potrebna velika odvažnost. I pritom još naučiti etiopski! Kasnije, kad su se sprijateljili, Mimi je ispričala kako je došlo do toga. Živjela je u Piteru, nakon propasti operetske karijere bila je u škripcu, slučajno se zaposlila kao guvernanta blizanaca, djece abesinijskog poslanika. Etiopski knez, ras na njihovu jeziku, nije se mogao naradovati svojoj sreći: susretljiva, vesela djevojka, zadovoljna malom plaćom, djeca je obožavaju - neprekidno šapuću o nečemu s njom, nešto skrivaju, i počela su se vladati kao pristojna djeca.

Šeta tako jednom ras Ljetnim vrtom s državnim tajnikom Morderom, pretresa komplikacije u talijansko-abesinijskim odnosima, najednom ugleda gomilu. Priđe - bože etiopski! Guvernanta svira harmoniku, a sin mu i kći plešu i pjevaju. Publika zuri u crnčice, plješće, ubacuje novac u turban smotan od pokrivača, i ubacuje izdašno, od srca. I tako, Mimi je morala što je moguće brže dati petama vjetra iz sjeverne prijestolnice - bez prtljage, bez dozvole boravka.

Ne bi to bilo ništa, uzdisala je, da joj nije žao crnčica. Siroti Marjamčik i Asefočka, zacijelo im je sad dosadno. Zato meni s tobom nije dosadno, pomisli Momus, s ljubavlju gledajući rame s trima simpatičnim madežima u obliku pravilnog trokuta koje je provirilo ispod pokrivača.

Zabacio je ruke iza glave, promotrio sobu u koju su se uselili tek jučer, zamećući trag. Raskošan apartman: s budoarom, sobom za goste, radnom sobom. Prilično pozlaćenih ukrasa, odiše trgovačkim staležom. U hotelu Loskutnaja apartman je bio otmjeniji, ali bilo je

vrijeme da se ise - dakako, na posve služben način, uz izdašnu podjelu napojnica i poziranje crtaču iz lista Moskovskij nabljudatel Malo se šepiriti kao „Njegova Visost“ na naslovnici cijenjenog ilustriranog časopisa nije naodmet - jednom bi moglo dobro doći.

Momus rastreseno pogleda malog pozlaćenog bucmastog Amora smještenog pod baldahinom. Sadreni vragolan ciljao je strijelom gostu ravno u čelo. Strijela se zapravo nije vidjela zato što su na njoj visjele Mimočkine duge čipkaste gaće boje „plamtećeg srca“. Kako li su dospjele onamo? I odakle one uopće? Nije li Mimi predstavljala Evu? Zagonetka. Neobične gaće nečime su zaintrigirale Momusa. Ispod njih bi trebala biti strijela, ništa više, to je očito. A što ako se tamo pokaže nešto posve drugo, a ne strijela? Možda je Kupido složio svoje punačke prstiče u figu, prekrio je jarkom krpom i ispružio je poput strijele? Ipak, nešto se tu ocrtavalo.

Zaboravivši na bolnu sljepoočnicu, Momus sjedne u krevetu, i dalje gledajući gaće. Čovjek bi očekivao da je nad njim strijela, jer Kupidu po dužnosti i zvanju pripada strijela, a što ako tamo ustvari nije strijela, nego figa?

- Mala, probudi se! - Pljesnuo je usnulu djevojku po ružičastom ramenu. - Brzo! Papir, olovku! Napisat ćemo oglas za novine!

Umjesto odgovora Mimi navuče pokrivač preko glave. Momus pak skoči s postelje na pod, stane na nešto hrapavo, hladno i zaurla od užasa - na sagu, smotan poput vrtnoga crijeva, počivao je udav, rajski napasnik.

Vješt je, gad

Raditi se može, kako ispada, na razne načine. Kao agent - satima kisnuti, motreći iz bodljikava grmlja drugi prozor slijeva na drugom katu, ili se vući ulicom za, poput štafete, predanim „objektom“, za kojeg ne znaš uopće tko je i što je učinio. Može i kao raznosač - isplažena jezika juriti gradom sa službenom torbom natrpanom paketima. A može i kao privremeni pomoćnik njegova visokoblagođa službenika za posebne zadatke.

U kuću u Maloj Nikitskoj trebalo je dolaziti u deset sati. To jest, kao čovjek, ne trkom kroz mračne uličice, već bez žurbe, dostojanstveno, uz danje svjetlo. Dobivao je Anisij i za kočiju, tako da nije morao gubiti vrijeme na put, nego se na posao mogao voziti kao gospodin. No, nema veze, bit će u redu i pješice, a dodatnih pola rublja uvijek dobro dođe. Vrata je otvarao japanski sluga Masa, s kojim se Anisij uspio zbližiti. Masa se klanjao i govorio: „Doburo, Tjuri-san“, što je značilo „Dobro jutro, gospodine Tulipanove! Japanac je teško izgovarao dugačke ruske riječi, a slovo „1“ nikako mu nije išlo, zato mu se „Tulipanov“ pretvorio u „Tjurija“. No, Anisij se nije ljutio na Fandorinova slugu, uspostavili su vrlo prijateljske odnose, čak bi se moglo reći zavjereničke.

Najprije bi Masa u pola glasa izvještavao o „stanju atmosfere“ - tako je Anisij nazivao raspoloženje koje je vladalo u kući. Ako bi Japanac rekao „milno“, znači da je sve mirno, prekrasna grofica Adi probudila se vedra, pjevuši, guguće s Erastom Petrovičem, pa će Tulipanova gledati rastresenim, ali blagonaklonim pogledom. Tada može hrabro ući u primaću sobu, Masa će poslužiti kavu s pecivom, gospodin dvorski savjetnik razgovarat će veselo i podrugljivo, a omiljena brojanica od nefrita među njegovim prstima lupkat će žustro i energično. Ako bi pak Masa prošaptao „gurasno“, onda treba na prstima šmugnuti u radnu sobu i odmah se baciti na posao, zato što je u domu bura. Znači, opet je Adi ridala i vikala da joj je dosadno, da ju je Erast Petrovič upropastio, oteo mužu, najčestitijem i najplemenitijem čovjeku. Baš će tebe oteti, mislio je Anisij bojažljivo osluškujući grmljavinu i listajući novine.

To mu je sad bio jutarnji zadatak - proučiti moskovske tiskovine. Krasan posao: šuškaš mirisnim stranicama, čitaš o gradskim spletkama, razgledaš primamljive reklamne oglase. Na stolu su oštro

našiljene olovke, plava za obične oznake, crvena za posebne opaske. Uistinu, Anisijev je život sad postao posve drugačijim. Plaća za takvu zlatnu službu, između ostalog, bila je dvostruko veća od prijašnje, a još je i unaprijeđen. Načrčkao je Erast Petrovič dva retka za upravu, i odmah su Tulipanova kandidirali za čin. Čim se pojavi slobodno mjesto položiti će beznačajan ispit, i gotovo - bio je raznosač, postao je činovnik, gospodin koleški registrator. A evo kako je sve počelo.

Onog nezaboravnog dana, kad se Anisiju ukazala bijela golubica, ravno iz gubernatorove kuće zaputio se s dvorskim savjetnikom u bilježnički ured koji je ovjerio kupoprodajni ugovor s podrugljivim potpisom. Nažalost, iza vrata s mjedenom pločicom na kojoj je stajalo Ivan Karlovič Mobius bilo je pusto.

Titulama savjetnica Kapustina, vlasnica kuće, oključala je vrata svojim ključem i dala izjavu da je gospodin Mobius unajmio prizemlje prije dva tjedna, plativši za mjesec dana unaprijed. Ozbiljan čovjek, trezven, dao je tiskati oglas o uredu u svim novinama, na najuočljivijem mjestu. Od jučer nije dolazio, i sama je iznenađena. Fandorin je slušao, kimao, povremeno postavljao kratka pitanja. Naredio je Anisiju da zapiše opis vanjštine nestaloga bilježnika. „Prosječne visine“ - marljivo je škripao olovkom Tulipanov. „Brkovi, šiljasta bradica. Prosijeda kosa. Cviker. Neprekidno trlja ruke i zbija šale. Uljudan. Na desnom obrazu velika smeđa bradavica. Naoko ne manje od 40 godina. Kožne kaljače. Sivi kaput s crnim pletenim ovratnikom.“

- Nemojte pisati o k-kaljačama i kaputu - rekao je dvorski savjetnik bacivši pogled na Anisijeve škrabotine. - Samo o izgledu.

Iza vrata se pokazao najobičniji ured: u prostoriji pisaći stol, odškrinuti sef, police s mapama. Mape sve prazne, samo korice, a u sefu na željeznoj polici, na najuočljivijem mjestu, igraća karta - pikov dečko. Erast Petrovič uzeo je kartu, promotrio je lupom pa bacio na pod. Anisiju je pojasnio:

- Karta kao karta, takve se posvuda prodaju. Ja ne podnosim karte, Tulipanove, a p-pikovog dečka (zovu ga još i Momus) osobito. Vrlo neugodne uspomene vežu me uz njega.

Iz ureda su se odvezli u engleski konzulat sastati se s lordom Pittsbrookom. Ovoga je puta Albionac bio u društvu diplomatskog

prevoditelja, pa je oštećenikov iskaz Anisij mogao sam zapisati. Britanac je izjavio dvorskom savjetniku da mu je bilježnički ured Mobius preporučio mister Speier, kao najcjenjeniju i najstariju pravnu tvrtku u Rusiji. Kako bi potvrdio svoje riječi mister Speier pokazao je nekoliko novina u kojima je na najvidljivijem mjestu bila Mobiusova reklama. Lord ne zna ruski jezik, ali godina osnutka tvrtke - tisuću šesto i neka - ostavila je na njega povoljan dojam. Pittsbrook je i pokazao jedne novine, Moskovskie gubernskie vedomosti, koje je na engleskom nazvao Moscow News. Anisij je istegnuo vrat iza leđa gospodina Fandorina i ugledao golem oglas preko četvrtine novinskog lista:

Bilježnički ured
MOBIUS

Registriran u Ministarstvu pravde pod brojem 1672.

Sastavljanje oporuka i kupoprodajnih ugovora, potvrđivanje punomoći, davanje jamstava, zastupništvo za utjerivanje dugova i druge usluge.

Poveli su Britanca u zlosretni ured. Ispričovijedao je sa svim pojedinostima kako je, kad je dobio papir koji je potpisao „stari gentleman“ (tj., presvijetli gospodin general-gubernator), došao ovamo, u office. Mister Speier nije išao s njim zato što se osjećao slabo, no uvjerio ga je da je šef tvrtke obaviješten te da očekuje visokog klijenta iz inozemstva. Lorda su doista dočekali vrlo ljubazno, ponudili mu čaj s „tvrdim okruglim biskvitom“ (medenjacija valjda?) i dobru cigaru, te su vrlo brzo sastavili dokumente. Novac pak, sto tisuća rubalja, bilježnik je preuzeo na čuvanje i pohranio ga u sef.

- Da, na čuvanje - promrmljao je Erast Petrovič i upitao nešto pokazujući na sef.

Englez je kimnuo, odškrinuo nezaključana željezna vratašca i piskavo opsovao. Lord nije uspio dodati ništa bitno portretu Ivana Karloviča Mobiusa, samo je spominjao bradavicu. Anisij je čak upamtio englesku riječ - „uort“.

- Izvanredno obilježje, vaše visokoblago-rode. Velika smeđa bradavica na desnom obrazu. Možda pronađemo varalicu? - bojažljivo iznese Tulipanov razumnu ideju. Snažno su mu se urezale

u srce general-gubernatorove riječi o glupostima i prahu. Htio je pokazati da je koristan.

Ali, dvorski savjetnik nije cijenio njegov doprinos istrazi. Rekao je rastreseno:

- To je glupost, Tulipanove. Psihološka smicalica. Bradavicu ili, recimo, madež, nije teško napraviti preko pola obraza. Obično očevici pamte samo t-takvo obilježje koje upada u oči, a na ostala odmah obraćaju manje pozornosti. Pozabavimo se radije zaštitnikom maloljetnih b-bludnica, „misterom Speierom". Jeste li zapisali njegov opis? Pokažite. Neodređene visine jer je u kolicima. Kosa tamnosmeđa, podšišana na sljepoočnicama. Blag, dobroćudan pogled. (Hm...) Oči, izgleda, svijetle. (Ovo je važno, trebat će još ispitati tajnika Njegove Ekscelencije.) Otvoreno, simpatično lice. M-da, nemaš se za što uhvatiti. Morat ćemo uznemiriti Njegovu Visost vojvodu Sachsen-Limburškog. Nadajmo se da zna nešto o „unuku", kad ga je već preporučio „djedici" posebnim pismom.

K vladaru u hotel Loskutnaja Erast Petrovič otišao je sam, odjenuvši odoru. Dugo ga nije bilo, a vratio se u sumornom raspoloženju. U hotelu su mu rekli da je Njegova Visost prethodnog dana otputovala varšavskim vlakom. Međutim, na Brjanskom kolodvoru visoki se putnik jučer nije pojavio.

Navečer, rezimirajući dug dan, dvorski je savjetnik proveo s Anisijem savjetovanje koje je nazvao „operativnom analizom". Za Tulipanova je takva procedura bila novost. Tek se kasnije, kad se naviknuo na to da svaki dan završava „analizom", malo osmjelio, a prve je večeri uglavnom šutio, bojeći se da ne izvali glupost.

- Dakle, da raspravimo - započeo je dvorski savjetnik. - Bilježnika Mobiusa, koji nije nikakav bilježnik, nema. Ispario je. To je prvo. - Zrno od nefrita na brojanici glasno je pucnulo. - Invalida-dobrotvora Speiera, koji nije nikakav dobrotvor a i teško da je invalid, također nema. Nestao je bestraga. To je drugo. (Opet- škljocaj!) što je osobito š-škakljivo, na neshvatljiv je način nestao i vojvoda, koji je za razliku od „bilježnika" i „invalida" navodno bio pravi. Naravno, u Njemačkoj je vladara bezbroj, tko bi sve to pratio, ali ovoga su u Moskvi uredno primali, o njegovu dolasku pisale su n-novine. I to je treće. (Škljocaj!) Na putu s kolodvora svratio sam u redakcije novina Nedelja i Russkij vestnik. Pitao sam kako su saznali za predstojeći

posjet Njegove Visosti vojvode Sachsen-Limburškog. Ispostavilo se da su novine tu vijest dobile uobičajenim putem, brzojavom od svojih peterburških dopisnika. Što vi mislite o tome, Tulipanove?

Anisij, odmah se preznojivši od napetosti, reče nesigurno:

- Tko zna, vaše visokoblagorođe, tko ih je ustvari poslao, te brzojave.

- I ja tako mislim - suglasi se dvorski savjetnik, i Tulipanovu odmah laknu. - Dovoljno je znati prezimena peterburških dopisnika, a brzojave može poslati bilo tko i odakle god... Da, usput. Ne zovite me „visokoblagorođe“, pa nismo u vojsci. Bit će dovoljno ime i patronim ili... ili me zovite jednostavno „šefe“, to je kraće i prikladnije.

- Fandorin se nečemu neveselo osmjehnuo te nastavio „analizu“. - Gledajte što i-ispada. Neka snalažljiva osoba, doznajući imena nekoliko dopisnika (radi čega je dovoljno prolistati novine), šalje redakcijama brzojav o dolasku njemačkog velmože, a dalje se sve odvija samo po sebi. Izvjestitelji dočekuju „Njegovu Visost“ na kolodvoru, Russkaja mysl' objavljuje razgovor u kojem počasni gost izražava vrlo smione prosudbe o balkanskom pitanju, kategorički se ograđuje od Bismarckove politike, i gotovo, Moskva je pokorena, naši domoljubi primaju vojvodu raširenih ruku. Ah, tisak, kako malo kod nas uviđaju njegovu istinsku snagu... Dobro, Tulipanove, a sad prelazimo na zaključke.

Dvorski savjetnik, tj. „šef“, načini stanku, i Anisij se uplaši da će zaključke morati izvući on, a u glavi sirotog raznosača vladala je posvemašnja magla. Ali ne, snašao se gospodin Fandorin bez Anisijeve suradnje. Energично je prošao radnom sobom, sitno zapucketao brojanicom i zatim spojio ruke iza leđa.

- Sastav bande Pikov dečko nije poznat. Sudionika je najmanje troje: „Speier“, „Bilježnik“ i „Vojvoda“. To je prvo. Krajnje su drski, vrlo domišljati, nevjerojatno samouvjereni. To je d-drugo. Tragova nema. To je treće... - Pošutjevši, Erast Petrovič tiho, možda čak i umiljato završi. - Ali, nečeg ipak ima, i to je četvrto.

- Zaista? - prenu se pokunjeni Anisij, koji je očekivao sasvim drugačiji završetak: tobože, nema nikakve nade, pa se ti lijepo vrati, Tulipanove, svojoj kurirskoj službi.

- Mislim da ima. „Dečki“ su č-čvrsto uvjereni u svoju nekažnjivost, a to najvjerojatnije znači da će se još htjeti našaliti. To je prvo. Jer još

su i prije priče s lordom Pittsbrookom stigli izvršiti dvije uspješne, izuzetno drske prijevare. Oba su se puta prilično okoristili, oba su puta besramno ostavili „posjetnicu“, a nisu ni pomislili napustiti Moskvu s povelikim plijenom. Zatim... Jeste li za cigaru? - Dvorski savjetnik škljocnu poklopcem kutije od ebanovine koja je ležala na stolu. Iako nije trošio duhan iz štedljivosti, Anisij nije odbio, uzeo je jednu - vrlo su zamamno izgledale uredne, čokoladne cigare s crveno-zlatnim etiketama. Oponašajući Erasta Petroviča zamljaskao je usnama raspirujući žar i spremio se osjetiti rajsko blaženstvo dostupno samo bogatoj gospodi. Vidio je on takve cigare na Kuzneckom mostu, u izlogu Sičovljeve prodavaonice kolonijalne robe, rubalj i pol komad.

- Sljedeća točka - nastavi Fandorin - „Dečki“ ponavljaju metode. To je drugo. I u slučaju s „vojvodom“, i u epizodi s „bilježnikom“ iskoristili su ljudsko povjerenje u tiskanu riječ. Hajde, lord još nekako. Ti su Englezi n-navikli vjerovati svemu što o-objavi njihov Times. Ali, dobre su naše moskovske novine: same su izvijestile Moskovljane o dolasku „Njegove Visosti“, same su digle galamu, zaludile cijeli grad... Tulipanove, cigara se ne uvlači!

Ali, bilo je kasno. Pomno se pripremivši, Anisij je udahnuo pune grudi opora dima koji probada nepce. Smrklo mu se, cijelu utrobu kao da mu je ostrugala turpija, i siroti se Tulipanov presavio kašljući, gušeći se i misleći kako će odmah umrijeti. Povrativši pomoćnika u život (čemu su pripomogli voda iz boce 1 energični udarci po mršavim Anisijevim leđima), Fandorin ukratko rezimira:

- Naša je zadaća budno paziti.

I evo, već je tjedan dana Tulipanov budno pazio. Ujutro bi, dolazeći na svoj zavidni posao, kupovao sve gradske novine. Podcrtavao je u njima sve upadljivo i neobično, a za ručkom je izvještavao „šefa“.

O ručku valja nešto posebno reći. Kad bi grofica bila raspoložena i dolazila za stol, hranili su se biranim jelima dostavljenim iz francuskog restorana: nekakav chaud-froid od šljuke s tartufima, rimska salata, macedoine u dinji i druga kulinarska čudesa za koja Anisij dotad nije ni čuo. Ako bi pak Adi od jutra bila turobna u svom budoaru ili bi otišla razonoditi se po galanterijama i parfumerijama, vlast bi u blagovaonici preuzeo Masa, pa bi to bila sasvim druga pjesma. Iz japansko-kineske prodavaonice u Petrovskim linijama

Fandorinov je sobar donosio bljutavu rižu, mariniranu rotkvu, hrskave alge nalik na papir i slatku prženu ribu. Dvorski bi savjetnik jeo sav taj otrov s vidljivim zadovoljstvom, Anisiju je pak Masa davao čaj, svježi perec i kobasicu. Istinu govoreći, takav se objed Anisiju kudikamo više sviđao, zato što se u nazočnosti mušičave ljepotice silno skanjivao, a ionako nije znao cijeniti bajne delicije.

Erast Petrovič pozorno je slušao rezultate Tulipanovljevih jutarnjih istraživanja. Veći je dio odbacio, ostalo je pristao uzeti u obzir. U drugom dijelu dana razišli su se provjeravati - Anisij sumnjive oglase, a šef važne osobe koje su stigle u Moskvu (tobože ih je posjećivao s pozdravom od general-gubernatora, a zapravo je gledao ne radi li se o prevarantima). Zasad je sve bilo uzalud, ali Anisij nije objesio nos. Ah, kad bi vječno tako radio. Danas ujutro Sonjku je bolio trbuh, očito je opet jela vapno s peći, pa zato Tulipanov nije stigao doručkovati kod kuće. Ni kod Fandorina mu nisu dali kavu - bio je „glasan" dan. Sjedio je Anisij mirno u radnoj sobi, listao novine, i za pogled mu je, kao u inat, zapela reklama za hranu. U Safatovljevu trgovinu na Sretenki stigla je slanina izuzetne kvalitete pod imenom Antrekot - čitao je nepotrebno. 16 kopječki za funtu, čista krtina, može zamijeniti šunku najbolje vrste. Uglavnom, jedva je preživio do ručka.

Mažući perec izvještavao je Erasta Petroviča o današnjem ulovu. Novopridošlih danas, 11. veljače 1 886. godine, bilo je malo: pet vojnih generala i sedam civilnih. Šef je za posjet zabilježio dvojicu: načelnika mornaričke intendature kontraadmirala Von Bombea i upravitelja državne blagajne tajnog savjetnika Svinjina. Zatim je Tulipanov prešao na ono zanimljivije - neobične oglase. Prema odluci Gradske dume - čitao je naglas uz značajne pauze - svi vlasnici trgovina na Crvenom trgu pozivaju se na vijećanje povodom osnutka dioničkog društva s ciljem preuređenja Gradskih trgovina i izgradnje na njihovu mjestu trgovačkog centra sa staklenom kupolom.

- Pa što vam se tu čini s-sumnjivim? - upitao je Fandorin.

- To je nekakva budalaština, što će dućanu staklena kupola? - razumno primijeti Anisij. - A vi ste, šefe, naredili da obratim pozornost na sve oglase u kojima se poziva na ulaganje novca, a ovo je dioničko društvo. Da nije prijevara?

- Nije prijevara - umiri ga dvorski savjetnik. - Duma je doista donijela odluku o rušenju trgovina i g-gradnji trostruke galerije u ruskom stilu. Dalje.

Tulipanov odloži odbijeni članak iz lista Moskovskie gorodskie vedomosti, uzme Russkoe slovo.

ŠAHOVSKI TURNIR

U prostorijama Moskovskog društva ljubitelja šaha u dva sata poslijepodne održat će se turnir M. I. Gigorina s desetero partnera. G. Cigorin igrat će a 1' aveugle, ne gledajući ploču i ne bilježeći poteze. Ulog za igru je 100 rubalja. Ulaznica - dva rublja. Pozvani su svi zainteresirani.

- Ne gledajući ploču? - začudi se Erast Petrovič i zapiše u notes. - Dobro. Navratit ću i zaigrati. Ohrabreni Anisij stade čitati dalje, iz policijskog glasnika:

NEVIĐENA LUTRIJA NEKRETNINA

Međunarodno evangeličko društvo „Isusove suze“ po prvi puta održava u Moskvi DOBROTOVORNU INSTANT LUTRIJU u korist izgradnje Kapele platna Gospodnjeg u Jeruzalemu. NEVIĐENO VRIJEDNE NAGRADE koje su priložili darovatelji iz cijele Europe: obiteljske kuće, zgrade sa stanovima za iznajmljivanje, vile u najljepšim europskim gradovima. DOBITAK SE PROVJERAVA NA LICU MJESTA!!! Srećka - 25 rubalja. Požurite, lutrija boravi u Moskvi samo TJEDAN DANA, a zatim se seli u Sankt Peterburg.

Erast Petrovič se zainteresira:

- Instant lutrija? Vrlo produktivna ideja. Svidjet će se publici. Ne treba čekati izvlačenje, odmah se zna rezultat. Zanimljivo. I ne čini se podvalom. Iskoristiti policijski glasnik za p-prijevaru bilo bi presmiono. Iako se od „dečkiju“ svašta može očekivati... Pa dobro, navratite onamo, Tulipanove. Evo vam 25 rubalja. Kupite mi srećku. Dalje.

NOVOST!

Imam čast obavijestiti poštovanu publiku da je ovih dana u moj muzej, koji se nalazi naprotiv Prolaza Solodovnikova, stigla iz Londona vrlo živahna i vesela ČIMPANZA S MLADUNCEM. Ulaz tri rublja. F. Patek.

- A što imate protiv čimpanze? - slegnu ramenima šef. - Zašto vam je s-sumnjiva?

- Neobično je - promumlja Anisij koji je, iskreno govoreći, strašno želio pogledati to „živahno i veselo" čudo. - I ulaz je vrlo skup.

- Ne, to nije kalibar za „Pikovog dečka" - odmahnu glavom Fandorin. - A i ne možeš se prurušiti u majmuna. Pogotovo ne u mladunca. Dalje.

- *28. siječnja ove godine NESTAO JE PAS, mužjak, mješanac, krupne građe, po imenu Hektor, crn, s krivom zadnjom lijevom šapom, na prsima ima bijelu mrlju. Tko ga dovede dobit će 50 rubalja. Velika Ordinka, kuća grofice Tolstoj, tražiti privat-docenta Andrejeva.*

Na taj oglas šef samo uzdahnu:

- Nešto ste danas veselo raspoloženi, Tulipanove. Pa što će nam „mješanac krupne građe"?

- Ali, 50 rubalja, Eraste Petroviču! Za običnog psa? To je itekako sumnjivo!

- Ah, Tulipanove, takve s k-krivom šapom vole više nego ljepotane. Ništa vi ne znate o ljubavi. Dalje.

Anisij uvrijeđeno otpuhnu. Pomisli: vi se jako razumijete u ljubav. Zato vam u kući od jutra lupaju vrata i ne poslužuje se kava. Pročita posljednje od današnjeg uroda:

- *Mušku nemoć, slabost i posljedice mladenačkih poroka električnim pražnjenjima i galvanskim kupkama liječi doktor medicine Emmanuel Strauss.*

- Čisti šarlatan - složi se Erast Petrovič. - Samo, nije li to sitno za „dečke"? Uostalom, navratite i provjerite.

Iz ekspedicije se Anisij vratio poslije tri sata poslijepodne, umoran i bez ulova, ali u dobrom raspoloženju koje ga, zapravo, nije napuštalo cijeli protekli tjedan. Čekala ga je najugodnija faza posla - analiza i pretresanje dnevnih događaja.

- Vidim po odsutnosti sjaja u očima da su mreže prazne - pozdravi ga oštromni Erast Petrovič, koji se, očito, i sam nedavno vratio; još je nosio odoru i odlikovanja.

- A kod vas, šefe? - s nadom upita Tulipanov. - Sto je s generalima? Što je sa šahistima?

- G-generalni su pravi. I šahist. Zaista fenomenalan dar: sjedio je leđima okrenut prema pločama, ništa nije zapisivao. Od deset partija pobijedio je u devet, izgubio je samo jednu. Prilično dobar biznis,

kako kažu današnji poduzetnici. Gospodin Cigurin dobio je 900 rubalja, sto je dao. Čist prihod 800, i to za nekih sat vremena.

- A od koga je izgubio? - zanimalo je Anisija.

- Od mene - odgovori šef. - Ali, to nije važno, vrijeme je uzalud utrošeno.

Baš i nije uzalud, pomisli Tulipanov? Sto rubalja! Upita s poštovanjem:

- Dobro igrate šah?

- V-vrlo slabo. Imao sam sreće. - Fandorin je popravljao pred zrcalom ionako savršene rubove uštirkanog ovratnika. - Vidite, Tulipanove, i ja sam svojevrсни fenomen. Ne poznajem strast kockanja, ne podnosim nikakve igre, ali uvijek imam upravo fantastičnu sreću u njima. Već sam se navikao i d-davno sam se prestao tomu čuditi. Čak i u šahu. Gospodin Čigurin pobrkao je polja, rekao je da se kraljica postavi ne na f5, nego na f6, točno ispred mog topa, a poslije se tako smeo da nije htio nastaviti. Ipak je izuzetno teško igrati deset partija bez gledanja. No, recite vi.

Anisij se sav ukočio, jer u takvim se trenucima osjećao kao na ispitu. Ali, ispit je bio ugodan, ne kao u realki. Ovdje se nisu dijelile dvojke i kolci, već se nerijetko dobivala pohvala za dobro opažanje ili oštroumnost.

Danas se, doduše, nije imao baš čime pohvaliti. Kao prvo, Tulipanov nije imao čistu savjest: ipak se odvuкао u Patekov muzej, potrošio službena tri rublja i pola sata zurio u čimpanzu s mladuncem (oboje su bili neobično živahni i veseli, reklama nije lagala), iako za posao nije bilo nikakve koristi od toga. Svratio je i u Veliku Ordinku, to je već bilo iz službene revnosti. Porazgovarao je s vlasnikom krivonogog miješanca, saslušao cijelu srcedrapajuću priču koja se završila suzdržanim muškim jecajima. Nije mu se govorilo o pojedinostima vezanim uz električnog doktora. Već je bio započeo, ali zbunio se i nešto smandrljao. Zbog dužnosti se morao podvrgnuti sramotnoj i prilično bolnoj proceduri nakon koje još i sad kao da ga bockaju iglice u preponama.

- Onaj doktor Strauss odvratn je tip - optuživao je Anisij. - Vrlo sumnjiv. Postavlja svakakva pakosna pitanja. - I osvetoljubivo je završio: - Eto kime bi se policija trebala pozabaviti.

Erast Petrovič, obziran čovjek, nije se raspitivao o pojedinostima. Rekao je s ozbiljnim izrazom:

- Pohvalno je što ste odlučili podvrgnuti se električnoj proceduri, tim više što su u vašem slučaju „posljedice mladenačkih poroka” teško moguće. Samopožrtvovnost u ime posla zaslužuje sve poticaje, ali bilo je sasvim dovoljno ograničiti se s nekoliko pitanja. Primjerice, koliko taj liječnik uzima po seansi.

- Pet rubalja. Evo, imam i priznanicu - Anisij gurnu ruku u džep gdje je čuvao sve račune.

- Ne treba - odmahnu dvorski savjetnik. - Kao da bi se „pikovi dečki” gnjavili za pet rubalja.

Anisij se snuždi. Proklete iglice tako su mu projurile po elektrikom izmučenom tijelu da se čak uzvrpoljio na stolici pa je, kako bi što prije otjerao neugodan dojam zbog svoje gluposti, stao govoriti o dobrotvornoj instant lutriji.

- Ozbiljna organizacija. Jednom riječju: Europa. Zakupili su polukat u zgradi Skrbničkog vijeća za zbrinjavanje siročadi. Red preko cijelog stubišta, ljudi raznih zvanja i staleža, dosta i plemića. Ja sam, Eraste Petroviču, stajao četrdeset minuta prije nego što sam stigao do pulta. Ipak su ruski ljudi spremni na dobročinstva.

Fandorin neodređeno tržnu gustom obrvom.

- Dakle, po vašem mišljenju sve je čisto? Ne smrdi na p-podvalu?

- Ne, nikako! Pred vratima je redarstvenik sa sabljom za pojasom. Svakomu salutira, iskazuje poštovanje. Kad uđeš, unutra je mali pult, za njim vrlo skromna, simpatična gospođica s cvikerom, sva u crnom, na glavi ima bijeli rubac, na grudima križ. Monahinja ili iskušeničica, a možda je samo dobrovoljka, ne znaš kod tih stranaca. Uzima novac i nudi da zavrtim bubanj. Naš jezik govori čisto, samo s malim akcentom. Sam vrtiš, sam izvlačiš srećku, sve je pošteno. Bubanj je od stakla, u njemu su savijene kartice: plave od 25 rubalja i ružičaste od 50, to je za one koji žele više priložiti. Doduše, dok sam ja bio tamo ružičaste nisu uzimali. Srećku otvaraš odmah, pred svima. Ako nisi imao sreće, piše: „Spasio Vas Gospodin.” Evo. - Anisij izvadi lijepu plavu karticu s gotičkim slovima. - A tko je ostvario dobitak, odlazi iza pregrade. Tamo je stol za kojim sjedi predsjednik lutrije, vrlo dostojanstven stariji gospodin, duhovnik. On potvrđuje

nagrade. A onomu tko nije imao sreće gospođica srdačno zahvaljuje i pričvršćuje na prsa lijepu papirnatu ružu kao znak milosrđa.

Anisij izvuče iz džepa brižno spremljenu ružu. Kanio ju je odnijeti Sonjki, neka se razveseli. Erast Petrovič promotri cvijet i čak ga ponjuši.

- Miriše na „Parmsku ljubičicu“ - primijeti. - S-skup parfem. Skromna gospođica, kažete?

- Vrlo draga - potvrdi Tulipanov. - I smiješi se tako stidljivo.

- Hm. I što, ima li dobitaka?

- Kako da ne! - živnu Anisij. - Još dok sam stajao na stubištu u redu, izašao je jedan sretni gospodin, po izgledu profesor. Sav crven, maše papirom sa žigovima, dobio je imanje u Češkoj. Petsto hektara! A kažu da je ujutro jedna činovnica izvukla zgradu sa stanovima za iznajmljivanje u Parizu! Od pet katova! Treba imati takvu sreću! Rekli su da joj je pozlilo, dali su joj mirisnu sol. A poslije onog profesora koji je dobio imanje, mnogi su počeli uzimati po dvije-tri srećke. Za takve nagrade nije šteta platiti ni dvadeset pet rubalja! Eh, nisam imao svog novca, inače bih i ja iskušao sreću.

Anisij sanjarski zaškilji prema stropu, zamišljajući kako otvara karticu, a tamo... Što bi moglo biti? Pa, recimo, dvorac na obali ženevskog jezera (vidio je on čuveno jezero na slici - kakva divota).

- Pet katova? - rastreseno priupita dvorski savjetnik. - U Parizu? A imanje u Č-Češkoj? Tako, dakle. Znae što, Tulipanove, hajdemo, zaigrat ću i ja tu vašu lutriju. Stignemo li prije zatvaranja?

Eto ti hladnokrvnog, nekoristoljubivog čovjeka. A još je rekao da ne poznaje strast kockanja. Jedva su stigli. Red na stubištu nije se smanjio, lutrija je bila otvorena do pola šest, a već je prošlo pet. Publika je bila nervozna. Fandorin se polako uspeo stubama, pred vratima je uljudno rekao:

- Oprostite, gospodo, ja tek tako, iz z-znatiželje.

I - što mislite? - pokorno su ga pustili unutra. Mene bi po svoj prilici otjerali, s poštovanjem pomisli Anisij, a da njega otjeraju nikomu ni ne pada na pamet.

Redarstvenik koji je dežurao pred ulazom, zategnuti momak s junački zasukanim riđim brcima, odsalutirao je trgnuvši ruku prema sivoj šubari od astrahana. Erast Petrovič prošeta se prostranom sobom pregrađenom pultom na dva dijela. Anisij je stigao promotriti

uređenje još prošloga puta pa se odmah sa zavišću zapiljio u bubanj koji se vrtio. A pogledavao je prema simpatičnoj gospođici koja je upravo pričvršćivala cvijet na rever potištenom studentu, govoreći nešto utješno. Dvorski je savjetnik vrlo pomno promotrio bubanj pa skrenuo pozornost na predsjednika, dostojanstvenog obrijanog gospodina u koporanu s tvrdim bijelim ovratnikom. Predsjednik se očigledno dosađivao i jednom je čak zijevnuo, diskretno pokrivši usta dlanom. Zbog nečega opipavši prstom u bijeloj rukavici tablu s natpisom „Gospoda koja uzmu ružičastu srećku puštaju se preko reda“, Erast Petrovič zapita:

- Mademoiselle, može li meni jedna ružičasta?

- O da, naravno, vi ste pravi kršćanin. - Gospođica obdari darovatelja blistavim osmijehom, popravi zlaćani uvojak koji je izvirio ispod rupca i uzme od Fandorina šarenu novčanicu od pedeset rubalja.

Anisij je zadržavši dah gledao kako šef nehajno dvama prstima vadi iz bubnja prvu ružičastu srećku i otvara je.

- Zar je prazna? - ražalosti se gospođica. - Ah, bila sam tako uvjerena da će sigurno biti dobitak! Prošli je put gospodin, koji uzeo ružičastu srećku, dobio pravu palaču u Veneciji! S vlastitim vezom za gondola i prilazom za kočije!

- Čak i s prilazom, ma nemojte - coku jezikom Fandorin, razgledajući sličicu na srećki: krilati anđeo u molitvi sklopio je ruke prekrivene krpom koja je, očito, trebala predstavljati platno. Erast Petrovič okrenu se publici, s poštovanjem pridignu cilindar i gromkim, odlučnim glasom objavi: -

Dame i gospodo, ja sam Erast Petrovič Fandorin, službenik za posebne zadatke presvijetlog general-gubernatora. Proglašavam ovu lutriju zatvorenom zbog sumnje u prijevaru. Redarstvenice, smjesta ispraznite prostorije i više nikoga ne puštajte ovamo!

- Na zapovijed, vaše visokoblago-rođe! - graknu policajac riđih brkova, ni ne pomislivši posumnjati u ovlasti odlučnog gospodina. Redarstvenik se pokazao kao žustar momak. Zamahao je rukama kao da tjera guske i vrlo brzo izbacio van mušterije koje su uzrujano galamile. Samo je grmio: „Molim vas, molim vas, i sami vidite kakve su prilike“ - i već se prostorije isprazniše, a sam se čuvar reda isprasio na ulazu, spreman za izvršavanje sljedeće zapovijedi.

Dvorski savjetnik zadovoljno kimnu i okrenu se k Anisiju, koji se zbog neočekivanog preokreta skamenio obješene vilice. Stariji gospodin - pastor ili katolički svećenik, tko će ga znati - također kao da je bio izvan sebe: pridigao se nad pultom i ukočio se trepćući izbuljenim očima. Zato se skromna gospođica ponijela na potpuno neobičan način. Iznenada je namignula Anisiju plavim okom iza cvikera, lagano protrčala kroz sobu i s uzvikom „hopla“ skočila na široku prozorsku dasku. Škljocnula je kvakom, gurnula okvir, i s ulice je doprla svježina i studen.

- Drži je! - strašnim glasom viknu Erast Petrovič.

Anisij jurnu za okretnom djevojkom. Ispruži ruku da je uhvati za skut, ali prsti mu tek skliznu po glatkoj svili. Gospođica skoči kroz prozor, i Tulipanov, pavši trbuhom na prozorsku dasku, vidje kako joj se graciozno nadima suknja u slobodnom padu. Polukat je bio visok, ali odvažna je skakačica sletjela na snijeg spretno poput mačke, nije čak ni pala. Osvrnula se, mahnula Anisiju rukom i, visoko zadigavši skute (pod njima se pokazaše skladne nožice u cipelama i crnim čarapama), protrčala pločnikom. U trenu, umaknuvši iz kruga osvjetljenog uličnom lampom, bjegunica je iščezla u sutonu koji se brzo zgušnjavao.

- O, mamice - Anisij se uzverao na prozorsku dasku križajući se. Točno je znao da će se sad razbiti, i da će biti dobro ako samo slomi nogu, a mogao bi i kičmu. Bit će tada lijepo njemu i Sonjki. Paralizirani braco i slaboumna sestra, sjajan par. Zažmirio je, spreman skočiti, ali šefova čvrsta ruka uhvati ga za rub kaputa. - Pustite je - reče Fandorin gledajući za hitrom gospođicom s veselom iznenađenošću. - Imamo glavnu osobu. Dvorski savjetnik bez žurbe priđe predsjedniku lutrije. Ovaj raširi ruke kao da se predaje i, ne čekajući pitanja, zabrza:

- Vaše... vaše visoko... Ja, za malu nagradu... Uopće ih ne znam, radim što kažu... Onaj gospodin, njega pitajte... Onaj koji se predstavlja kao redarstvenik.

Erast Petrovič i Tulipanov okrenu se u smjeru drhtavog prsta, no nikakvog redarstvenika nisu vidjeli. Samo je na kuki, lagano se njišući, visjela službena šubara.

Šef pojuri k vratima, Anisij za njim. Ugledahu na stubištu zbijenu uzbuđenu gomilu - pokušaju se probiti. Iskrivivši lice, Fandorin se

lupnu zglobovima prstiju po čelu i zalupi vrata. Anisij je za to vrijeme razgledao šubaru od astrahana koju je iz nekog razloga ostavio lažni policajac. Šubara kao šubara, samo je s unutrašnje strane za podstavu bila pričvršćena igraća karta: koketno nasmiješeni paž sa šeširov i oznaka pikove boje.

- Ali, kako? Odakle? - promuća Anisij u šoku gledajući bijesnog Fandorina. - Kako ste se dosjetili? Šefe, vi ste pravi pravcati genij!

- Nisam ja genij, nego kreten! - ljutito se obrecnu Erast Petrovič. - Upecao sam se! Z-zagrizao sam na marionetu, a glavešinu sam pustio. Vješt je, gad, o, kako je vješt... Pitali ste kako sam se dosjetio? Nema se tu čega dosjetiti. Pa rekao sam vam da ni u kakvim igrama, pogotovo onima koje se temelje na sreći, nikada ne g-gubim. Kad sam vidio da je srećka prazna, odmah sam shvatio: to je prijevara. - I, malo oklijevajući, doda: - Osim toga, tko je vidio da venecijanska palača ima p-prilaz za kočiju? U Veneciji ni nema kočija, samo barke...

Anisij je htio upitati kako je šef shvatio da je umiješan baš „Pikov dečko“, ali nije stigao - dvorski je savjetnik ljutito viknuo:

- Što razgledavate tu vrazju šubaru? Što je tako zanimljivo u njoj?

Čist račun — duga ljubav

Ono što nije trpio bile su zagonetke i nejasnoće. Svaki događaj, čak i prištić koji izbije na nosu, ima svoju pretpovijest i uzrok. Tek lako, iz čista mira, ništa se na bijelom svijetu ne zbiva. A sad najednom - si vous plais — odlično pripremljena, sjajna, ma čemu biti skromnim, genijalna operacija je propala, i to bez ikakvih jasnih razloga!

Odbojno zaškripavši, odškrinuše se vrata radne sobe, proviri Mimina njuškica. Momus skinu s noge kožnu papuču i gnjevno je baci ciljajući u zlaćanu kosu - ne ulazi, ne smetaj dok razmišljam - ali vrata se brzo zalupiše. Bijesno je razbarušio kosu (na sve strane poletješe uvijači) i, grizući čibuk, zaškripao mjedenim perom po papiru. Račun je bio neugodan. Prema približnom izračunu zarada od lutrije do kraja prvoga dana iznosila je između sedam i osam tisuća. Blagajna je zaplijenjena, tako da je to čisti gubitak. U tjedan dana, kad bi se razmahala i ubrzala, lutrija je prema najskromnijim procjenama trebala donositi između šest i deset tisuća. Ne bi se smjelo dulje otežati - otputovat će neki nestrpljivi vlasnik pariške vile diviti se malo svom dobitku pa će vidjeti da pod gaćicama boje „plamtećeg srca“, to jest pod platnom, uopće nije ono što je mislio. No, u tjedan dana moglo se nakupiti peluda. Znači, ispuštena je dobit od šezdeset tisuća, to je minimum minimuma. A nepovratni izdaci za pripremu? Sitniš, naravno: zakup polukata, tisak srećaka, oprema. Ali, to je stvar principa - Momus je ostao u minusu! Opet su „tikvana“ uzeli. Pretpostavimo da on nema pojma, ali nije dobro, nije u redu. A i šteta je stare budale, glumčić iz Maloga teatra koji se propio, za nesretnih trideset rubalja predujma sada će hraniti buhe u bajboku. Najviše je bilo šteta izvrsne ideje. Instant lutrija - pa to je divota! Zašto su loši dosadni lopovluci koji se nazivaju lutrijama? Mušterija prvo plati, a onda mora čekati izvlačenje. Izvlačenje koje, zamislite, neće vidjeti. Zašto bi vjerovao na riječ da je sve pošteno i čisto? A i kao da ima mnogo onih koji vole čekati? Ljudi su, kako je poznato, nestrpljivi. A vidi ovdje - sam, svojim rukama izvlačiš krasnu, šuštavu srećku za raj. Anđelčić te mami, zavodi: kao, ne sumnjaj, Blesimire Budaloviću. Što bi tu moglo biti, na toj primamljivoj kartici, osim potpunog zadovoljstva za tebe? Nisi imao sreće? Nema veze, pokušaj još jednom. Ali, i detalji su, dakako, važni. Da nije samo dobrotvorna lutrija, već europska, evangelička.

Pravoslavci nisu skloni inovjercima, ali u novčanim poslovima vjeruju im više nego svojim - to je poznata činjenica. I da se ne organizira bilo gdje, nego u Skrbničkom vijeću za zbrinjavanje siročadi. I da bude oglas u policijskom glasniku. Kao prvo, Moskovljani ga vole i rado čitaju, a kao drugo, tko bi tu posumnjao u nečasnu igru? Tu je, opet, i redarstvenik na ulazu.

Momus strgnu uvijač, povuče pramen s čela do očiju - riđa boja gotovo je otišla. Još jednom isprati i bit će odlično. Šteta što je kosa na krajevima izblijedjela i ispucala od čestog bojanja. Ništa se tu ne može - takva je to profesija. Ponovno škripnuše vrata, Mimi brzo izgovori:

- Macane, ne gađaj me. Donijeli su što si tražio.

Momus se trgnu.

- Tko? Sljunkov?

- Ne znam, neki odbojni, začješljane kose. Kojeg si na Božić opelješio u vintu.

- Zovi ga!

Pripremajući se za osvajanje novoga teritorija Momus bi prvo nabavio korisne ljude. To je kao u lovu. Kad stigneš na bogat teren osvrni se, istraži puteljke, potraži prikladne obore, prouči navike životinja. Tako je i u Moskvi Momus imao svoje informatore na raznim ključnim mjestima. Uzmimo, recimo, Sljunktova. Čovjek na sitnoj dužnosti, pisar u tajnom odjelu gubernatorova ureda, a koliko koristi od njega. Poslužio je i u zgodi s Englezom, i sad je, evo, dobro došao. Nije bilo ništa lakše nego smotati pisara: sjeo Sljunktov kartati s tri i pol tisuće pa se sad trsi da vrati mjenice.

Ušao je neki zalizani, ravnih tabana, s mapom pod miškom. Stao je govoriti polušaptom, zbog nečega se osvrćući prema vratima:

- Antoine Bonifatjeviču (znao je Momusa kao francuskog državljanina), tako vam Boga, ovo je kriminalno djelo. Budite brzi, nemojte me upropastiti. Koljena mi klecaju!

Momus mu šutke pokaže da stavi mapu na stol i šutke mu mahne - čekaj iza vrata. Naslov na mapi bio je ovaj:

Službenik za posebne zadatke
ERAST PETROVIČ FANDORIN

Lijevo gore žig: Ured moskovskog general-gubernatora. Povjerljiv slučaj i još rukom dopisano: *strogo povjerljivo*. S unutarnje strane

zalijepljen je popis dokumenata:

*Spisak formulara - Konfidencijalna karakteristika - Podaci
osobne naravi*

Pa, pogledajmo kakva je nesreća taj Fandorin. Pola sata kasnije pisar je otišao na prstima s povjerljivom mapom i poništenom mjenicom na petsto rubalja. Mogao je izdajniku za takvu uslugu i sve mjenice vratiti, ali još će mu poslužiti.

Momus zamišljeno prošeta radnom sobom, rastreseno se poigravajući kićankom ogrtača. Vidiš ti to. Razotkrivač zavjera, majstor za tajne istrage? Ordenja i odličja ima kao na boci pjenušca. Nositelj japanskog odličja Krizanteme - to je nešto. I u Turskoj se istaknuo, i u Japanu, i u Europu je išao s posebnim zadacima. M-da, ozbiljan gospodin. Kako ono stoji u karakteristici? „*Izuzetnih sposobnosti za vođenje delikatnih i tajnih slučajeva koji osobito zahtijevaju istražiteljsku dedukciju.*” Hm. Bilo bi dobro saznati kako je to gospodin dvorski savjetnik već prvoga dana razdeducirao lutriju. Nema veze, japanski vuče, još ćemo vidjeti tko će komu stati na rep, pripremiti Momus nevidljivom suparniku.

No, ne treba se pouzdati samo u službene dokumente, makar i stoput povjerljive. Podaci o gospodinu Fandorinu moraju se upotpuniti i „oživjeti”. Na „oživljavanje” podataka otišla su još tri dana. Za to je vrijeme Momus poduzeo sljedeće korake. Preobrazivši se u lakaja koji traži namještenje, sprijateljio se s Prokopom Kuzmičem, nadstojnikom vlasnika kuće u kojoj je Fandorin živio. Popili su skupa ljutu, prigrizli usoljene mliječnice, porazgovarali o ovom i onom. Bio je u Korševu teatru, potražio je ložu u kojoj su sjedili službenik za posebne zadatke i njegova draga, odbjegla žena peterburškog dvorskog činovnika Opraksina. Nije gledao pozornicu, gdje kao da su namjerno igrali komediju gospodina Nikolajeva „Posebni zadatak”, nego isključivo dvorskoga savjetnika i njegovu ljubavnicu. Odlično je poslužio Zeissov dalekozor, naizgled kazališni, ali s deseterostrukim uvećanjem. Grofica je, dakako, bila prava ljepotica, ali ne po Momusovu ukusu. Dobro je poznao takve i više se volio diviti njihovoj ljepoti izdaleka. I Mimi je dala svoj doprinos. Pod krinkom švelje upoznala se s grofičinom sobaricom Natašom, prodala joj je novu haljinu od serža po vrlo povoljnoj cijeni. Usput su popile kavu s kolačićima, brbljale

malo o ženskim stvarima, tračale. Na kraju trećega dana plan uzvratnog udarca bio je pripremljen. Ispast će profinjeno, otmjeno - onako kako treba.

Operacija je bila zakazana za subotu 15. veljače. Bojna djelovanja započela su sukladno pripremljenom rasporedu. U četvrt do jedanaest ujutro, kad su na prozorima dvorišne zgrade u Maloj Nikitskoj razmaknuli zavjese, poštar je dostavio hitni brzojav za groficu Opraksinu. Momus je sjedio u kočiji malo udaljenoj od kuće, gledao je na sat. Kroz prozore kuće opažalo se nekakvo kretanje i čak se činilo da se čuju ženski krici. Trideset minuta nakon dostave telegrama iz kuće su žurno izašli sam gospodin Fandorin i grofica. Iza njih je tapkala, zavezujući rubac, rumena cura - gore spomenuta sobarica Nataša. Gospoda Opraksina bez sumnje je bila izvan sebe, dvorski savjetnik nešto joj je govorio - očito ju je umirivao, ali grofica se očigledno nije htjela umiriti. Naravno, presvijetlu je lako razumjeti. Dostavljeni je brzojav glasio: *„Adi, stižem u Moskvu vlakom u 11 sati i odmah idem k vama. Ovako više ne može. Ili ćete otići sa mnom, ili ću se ustrijeliti pred vama. Vaš poludjeli Toni.“*

Upravo je tako, prema podacima dobivenim od sobarice, Ariadna Arkadjevna zvala svog, iako ostavljenog, ipak zakonitog supruga, tajnoga savjetnika i kamerhera grofa Antona Apolonoviča Opraksina. Posve je razumljivo da će monsieur Fandorin odlučiti spasiti damu od neugodne scene. Prilikom evakuacije on će je, dakako, pratiti, budući da su živci Ariadne Arkadjevne tanki, i morat će je dugo tješiti. Kad su upadljive Fandorinove saonice s mekim pokrivačima za noge od krzna američkog medvjeda nestale iza ugla, Momus je bez žurbe popužio cigaru, provjerio u zrcalu je li krinka u redu, i točno u jedanaest sati i dvadeset minuta izašao iz kočije. Bio je u kamerherskoj uniformi, nosio je zvijezdu i mač, a na glavi trorogi šešir s perjanicom. Za čovjeka koji je tek sišao s vlaka to je, dakako, neobična odjeća, ali na azijskog slugu treba ostaviti dojam. Najvažniji su brzina i pritisak. Ne dopustiti mu da se pribere.

Momus je odlučno prošao kroz kapiju, u polutrku presjekao dvorište i gromko stao udarati po vratima dvorišne zgrade, iako je dobro vidio zvono. Otvorio je Fandorinov sobar. Japanski državljani, ime mu je Masa, bezgranično odan gazdi. Ti podaci, kao i prostudirana knjiga

gospodina Goškeviča o japanskom karakteru i običajima, pomogli su Momusu da odredi način vladanja.

- A-a, monsieur Fandorin! - zurlao je Momus na kosookog kepeca, krvožedno prevrćući očima. - Otimač tuđih žena! Gdje je ona? Gdje je moja obožavana Adi? Sto ste joj učinili?!

Ako je vjerovati gospodinu Goškeviču (a zašto ne vjerovati uvaženom učenjaku?), za Japanca nema ništa gore od sramotne situacije i javnog skandala. K tome, kod tih žutolich sinova mikada vrlo je razvijen osjećaj odgovornosti pred sizerenom, a dvorski je savjetnik za ovog bucmastog upravo sizeren. Sobar se doista prepao. Stao se klanjati do pojasa i mrmljati:

- Oprostiće, oprostiće. Ja griva. Vasa dzena ukrara, ne smjera.

Momus nije razumio što Azijat blebeće i što s tim ima neki Vasa, no bilo je jasno: kako i priliči japanskom vazalu, sobar je bio spreman preuzeti gospodarevu krivicu na sebe. Dobra Masa, samo šteta, nije nasa.

- Ubići mene, ja griva - klanjao se vjerni sluga i uzmicao unutra, mameći za sobom groznog gosta. Aha, ne želi da susjedi čuju, dosjeti se Momus. Zašto ne, to je u potpunosti odgovaralo njegovim planovima. Ušavši u predsoblje, Momus se tobože bolje zagledao i shvatio svoju zabludu: - Pa vi niste Fandorin! Gdje je on? I gdje je moja ljubljena?

Japanac je uzmaknuo do vrata gostinske sobe, ne prestajući se klanjati. Shvativši da se više neće moći izdavati za gospodara, ispravio se, prekrižio ruke na grudima i izdeklamirao:

- Gospodzina nema. Otisri. Skroz.

- Lažeš, huljo - proštenja Momus i jurnu naprijed, odgurnuvši Fandorinova vazala.

U gostinskoj sobi, preplašeno uvukavši glavu u ramena, sjedio je pristavi kržljavac klempavih ušiju u pohabanu redengotu. Za Momusa njegova prisutnost nije bila iznenađenje. Ime mu je Anisij Tulipanov, sitni zaposlenik žandarmerijske uprave. Dovlači se ovamo svakog jutra, a i na lutriji je bio.

- A-a - zvjerski procijedi Momus. - Tu ste, dakle, gospodine razvratniče.

Uhati skoči, grčevito proguta knedlu, zamuca:

- Presvi... Vaša Ekscelencijo... Ja, zapravo...

Aha, izračuna Momus, mali je upućen u osobne prilike svog pretpostavljenog - odmah je shvatio tko je stigao.

- Čime, čime ste je zaveli? - proštenja Momus. - Bože, Adi!!! - zauriao je iz sveg glasa osvrćući se. - Čime te ovaj izrod namamio?

Zbog „izroda“ se kržljavac zarumenio i namrgodio, moralo se u hodu promijeniti taktiku.

- Zar si se podala tom razbludnom pogledu i tim putenim usnama! - zavapio je Momus obraćajući se nevidljivoj Adi. - Tom pohotnom satiru, tom „nositelju ordena krizantema“ treba samo tvoje tijelo, a ja cijenim tvoju dušu! Gdje si?

Žutokljunac se isprsi.

- Gospodine, Vaša Ekscelencijo. Čisto slučajno poznate su mi delikatne okolnosti te priče. Ja uopće nisam Erast Petrovič Fandorin, kako ste vi, čini se, pomislili. Njegova visokoblageroda nema ovdje. Ni Ariadne Arkadjevne također. Tako da potpuno nepotrebno...

- Kako nema?! - slabim ga glasom prekinu Momus i nemoćno se svali na stolicu. - A gdje je moja mačkica? Kad odgovor nije uslijedio, povikao je: - Ne, ne vjerujem! Dobro znam da je ovdje! Poput vihora projurio je kroz kuću otvarajući vrata. Usput je pomislio: krasan stan, namješten je s ukusom. U sobi s toaletnim stolićem potpuno zatrpanim staklenkama i kristalnim bočicama zamro je. Zajecao je: - Bože, ovo je njezina kutijica. I lepeza je njezina. Rukama je pokrio lice. - A ja sam se nadao, vjerovao sam da nije...

Sljedeći trik bio je posvećen Japancu koji mu je dahtao iza leđa. Njemu se to moralo svidjeti. Momus je izvukao iz korica mač i iskrivljena lica procijedio:

- Ne, bolje smrt. Takvu sramotu neću podnijeti.

Pristavi Tulipanov jeknu od užasa, no zato sobar pogleda osramoćenog muža s neskrivenim poštovanjem.

- Samoubojstvo je težak grijeh - reče detektivčić, vrlo uzbuđeno pritišćući ruku na prsa. - Upropastit ćete svoju dušu i osudit ćete Ariadnu Arkadjevnu na vječne patnje. Ipak je to ljubav, Vaša Ekscelencijo, što se može. Treba oprostiti. Biti kršćanin.

- Oprostiti? - smeteno promuća nesretni kamerher. - Biti kršćanin?

- Da! - vatreno uzviknu klippan. - Znam da je to teško, ali poslije će vam biti kao da vam je kamen pao sa srca, vidjet ćete!

Momus potreseno obrisa suzu.

- I zaista treba oprostiti, sve zaboraviti... Neka se smiju, neka preziru. Brakovi se sklapaju na nebesima. Odvest ću je, moju dušu! Spasit ću je! Molećivo je podigao pogled prema stropu, obrazima su potekle prave, krupne suze - Momus je imao i taj čudesan dar. Sobar najednom živnu:

- Da, da, odvesti, odvesti kući, skroz kući - kimao je. - Jako rijepo, jako premenito. Zašto harakiri, ne treba harakiri, nije frišćanski!

Momus je stajao, sklopivši vjeđe i putnički se namrštivši. Druga su dvojica, zadržavši dah, čekali koji će osjećaj prevladati: povrijeđeno samoljublje ili plemenitost. Pobijedila je plemenitost. Odlučno zatresavši glavom Momus objavi:

- Pa neka bude. Sačuvao me Bog od smrtnog grijeha. - Gurnuo je mač natrag u korice i široko se prekrižio. - Hvala ti, dobri čovječe, što nisi dao da propadne kršćanska duša.

Pružio je kržljavcu ruku, ovaj sa suzama u očima stisnu Momusu prste i dugo ih ne pusti. Japanac nervozno upita:

- Vozići gospodza kući? Skroz kući?

- Da, da, prijatelju moj - s plemenitom tugom kimnu Momus. - S kočijom sam. Nosi onamo njezine stvari, haljine, dra... dra... drangulije. - Glas mu je zadrhtao, ramena se zatresla.

Sobar spremno, kao da se boji da će se uciviljeni muž predomisliti, jurnu puniti škrinje i kovčege. Pristavi je stenjući vukao prtljagu u dvorište. Momus se ponovno prošetao sobama, divio se japanskim gravirama. Bilo je i vrlo zabavnih, skarednih. Par pikantnijih gurnuo je u njedra - da razveseli Mimočku. U gazdinoj radnoj sobi uzeo je sa stola brojanicu od nefrita - za uspomenu. Umjesto nje nešto je ostavio, također za uspomenu. Čitav utovar nije potrajao ni deset minuta. Obojica - i sobar, i detektivčić - otpratili su „grofa“ do kočije i čak mu pomogli da se uspne. Kočija se prilično spustila pod težinom Adine prtljage.

- Tjeraj - melankolično dobaci Momus kočijašu i krene s bojnog polja. Kutiju s grofičinim dragocjenostima držao je u rukama, nježno prebirući po blještavim kamenčićima. Plijen nije bio loš, između ostalog. Ugodno se na najljepši način spojilo s korisnim. Samo dijadem od safira - isti onaj koji je opazio još u kazalištu - po svoj će prilici iskamčiti tridesetak tisuća. Ili da ga daruje Mimočki, da joj pristaje uz plave oči?

Dok se vozio Tverskim bulevarom ususret su mu dojurile poznate saonice. Dvorski savjetnik bio je sam, raskopčane bunde, blijeda i odlučna lica. Ide se raspraviti s groznim mužem. Pohvalno, smion čovjek. Samo ćeš se, dragi moj, morati raspraviti s gospođom Adi, a, sudeći po podacima koje Momus ima i njegovim osobnim dojmovima, ta rasprava neće biti lagana. Adi će ti prirediti Had, ne baš vješto našali se Momus, ali ipak prasnu u smijeh, zadovoljan dosjetkom. Sad ćete znati, gospodine Fandorine, što znači napakostiti Momusu. Čist račun - duga ljubav.

Lov na tetrijeba

Vijećanje u povodu slučaja „Pikov dečko“ odvijalo se u uskom krugu: presvijetli knez Dolgorukoj, Frol Grigorjevič Vediščev, Erast Petrovič i, poput tihog mišića u kutu, sluga Božji Anisij.

Bilo je večernje doba, lampa pod svilenim zelenim sjenilom osvjetljavala je samo gubernatorov pisaći stol i neposrednu okolinu, tako da se kandidat za čin Tulipanov ustvari nije ni vidio - kutovima kabineta zavladaše blage sjene. Izvjestiteljev poluglasni, suhi glas bio je monoton, pa je Njegova Visoka Ekselencija, čini se, počela drijemati: sklopio je naborane kapke, dugački brci podrhtavali su u ritmu ravnomjernog disanja. A u međuvremenu se izvještaj približavao najzanimljivijem - zaključcima.

- Razumno bi bilo p-pretpostaviti - izlagao je Fandorin - da je sastav bande ovakav: „Vojvoda“, „Speier“, „Bilježnik“, „Redarstvenik“, djevojka izvanrednih gimnastičkih sposobnosti, „grof Opraksin“ i njegov kočijaš.

Uz riječi „grof Opraksin“ kut usana dvorskoga savjetnika bolno se iskrivio, a u kabinetu je zavladao delikatna tišina. Međutim, zagledavši se, Anisij je vidio da je delikatno šutio samo on, a ostali, iako su bili tihi, nisu bili nimalo delikatni: Vediščev se otvoreno podrugljivo smiješio, a i presvijetli je, otvorivši jedno oko, rječito zakašljucio.

A jučer, ustvari, nije ispalo nimalo smiješno. Nakon otkrića pikovog dečka (u radnoj sobi, na malahitnoj bugaćici, gdje je prije bila brojanica od nefrita) šef je izgubio svoju uobičajenu hladnokrvnost: Anisija, doduše, ni riječju nije prekorio, ali zato je sobara stao grozno grditi na japanskom. Siroti Masa tako je patio da je htio dići ruku na sebe i čak je odjurio u kuhinju po nož za kruh. Erast Petrovič zatim je morao dugo umirivati nesretnika. No, to još nije bilo ništa, do smaka svijeta došlo je kad se vratila Adi. Sjetivši se jučerašnjeg dana Anisij se stresao. Šefu je bio postavljen strog ultimatum: dok ne vrati haljine, parfeme i dragocjenosti, Ariadna Arkadjevna hodat će u istoj haljini, u istom ogrtaču od samurovine, neće stavljati miris i nosit će iste biserne naušnice. I ako se zbog toga razboli, kriv će u potpunosti biti Erast Petrovič. Dalje Tulipanov nije slušao zato što je postao malodušan pa se povukao, no sudeći po tomu kako je od jutra

dvorski savjetnik bio blijed, s modrim polukrugovima pod očima, čini se da noćas nije spavao.

- A ja sam vas upozoravao, dragi moj, da ta vaša eskapada neće dobro završiti - poučno će knez. - Zaista, nije lijepo. Pristojna dama, iz visokih krugova, muž na važnoj dužnosti. Meni su se i iz dvorskog ureda žalili na vas. Kao da je malo neudanih ili makar skromnijeg položaja.

Erast Petrovič se zacrvenio, i Anisij se uplašio da će pretpostavljenom reći što god nedopustivo oštro, ali dvorski se savjetnik pribrao i nastavio govoriti o slučaju, kao da ništa nije rečeno:

- Tako sam zamišljao sastav bande jučer. No, analiziravši iskaz svog asistenta o jučerašnjem... d-događaju, promijenio sam mišljenje. I sve to zahvaljujući gospodinu Tulipanovu, koji je u istrazi pružio uistinu neprocjenjivu pomoć. Toj se izjavi Anisij veoma začudio, a Vediščev, zli starac, otrovno je dobacio:

- Kako da ne, on je poznati pomagač. Ispričaj, Anisije, kako si vukao kovčege i „dečka“ posjeo u kočiju, da se, ne daj Bože, ne spotakne.

Kad bih barem propao u zemlju i zauvijek ondje ostao, to je u tom trenutku pomislio Tulipanov, žestoko porumenjevši.

- Frole Grigorjeviču - zauzme se za Anisija šef. - Vaša je zloradost neumjesna. Svi smo mi ovdje namagarčeni, svatko na svoj način... I-ispričavam se, Vaša Visoka Ekscelencijo. - Gubernator, koji je ponovno zaključao, na ispriku nikako nije reagirao, pa Fandorin nastavi. - Zato budimo popustljiviji jedni prema drugima. Pred nama je rijetko snažan i drzak protivnik.

- Ne protivnik, nego protivnici. Cijela banda - ispravi Vediščev.

- Upravo sam u to posumnjao zbog Tulipanovljeva iskaza. - Šef gurnu ruku u džep, ali odmah je tržnu van kao da se opekao. Htio je izvaditi brojanicu, dosjeti se Anisij, a brojanice nema. - Moj je pomoćnik zapamtio i iscrpno mi opisao „grofovnu“ kočiju, spomenuo je, između ostalog, monogram ZG na vratima. To je znak tvrtke „Zinovij Goder“ koja iznajmljuje kočije, saonice i fijakere, kako s kočijašima, tako i bez njih. Danas ujutro svratio sam u sjedište tvrtke i bez teškoća pronašao tu kočiju: ogrebotina na lijevim v-vratima, grimizna kožna sjedala, na zadnjem desnom kotaču novi kolni

vijenac. Kako sam se iznenadio kad se ispostavilo da je jučerašnji „uvaženi gospodin“ u odori i s ordenom uzeo kola s kočijašem!

- I šta s tim? - upita Vediščev.

- Kako što! Znači da kočijaš nije bio suučesnik, nije bio član bande, nego posve strano lice! Našao sam tog kočijaša. Doduše, korist od razgovora nije bila velika: „grofov“ opis imali smo i bez njega, n-ništa više značajno nije znao reći. Stvari su bile dostavljene na Nikolajevski kolodvor i smještene u garderobu, nakon čega je kočijaš bio slobodan.

- A što je s garderobom? - upita knez koji se prenuo.

- Ništa. Sat kasnije stigao je vozač teretnih kola, pokupio sve s potvrdom i odvezao se u nepoznatom smjeru.

- Eto, a kažete da je Anisij pomogao - odmahnu rukom Frol Grigorjevič. - Figa.

- Nipošto. - Erast Petorvič umalo ponovno posegnu za brojanicom i zlovoljno se namršti. - Što ispada? Jučerašnji je „grof“ stigao sam, bez suučesnika, iako ima cijelu bandu, i svi su izuzetni glumci. U jednostavnoj ulozi k-kočijaša nekako bi se snašli. Međutim, „grof“ ide na kompliciranje plana angažirajući drugog čovjeka. To je prvo. „Speiera“ je Vladimiru Andrejeviču preporučio „vojvoda“, ali ne osobno, nego pismom. To jest, „vojvoda“ i njegov štićenik nisu se skupa pokazivali. A pitanje je z-zašto? Ne bi li bilo jednostavnije da je jedan član bande predstavio drugog osobno? To je drugo. Sad mi objasnite, gospodo, zašto je Englez bio kod „bilježnika“ bez „Speiera“? Pa prirodnije bi bilo sklopiti pogodbu u prisutnosti obiju strana. To je treće. Idemo dalje. U priči s lutrijom „Pikov dečko“ iskoristio je pridodanog predsjednika, koji opet nije član bande. To je samo bijedni pijun, potpuno neupućen i unajmljen za malu nagradu. To je č-četvrto. Na taj način u svakoj od tih epizoda pred nama se pojavljuje samo jedan član bande: čas je to „vojvoda“, čas „invalid“, čas „bilježnik“, čas „redarstvenik“, čas „grof“. Stoga dolazim do zaključka daje banda „pikovih dečkiju“ jedna osoba. Od stalnih pomagača ima, vjerojatno, samo djevojku koja je iskočila kroz prozor.

- To je nemoguće - zagrmi general-gubernator koji je nekako čudno drijemao, ne propuštajući ništa važno. - Nisam vidio „bilježnika“, „redarstvenika“ i „grofa“, no „vojvoda“ i „Speier“ nikako ne mogu biti

isti čovjek. Prosudite sami, Eraste Petroviču. Moj samozvani unučić bio je blijed, slabašan, tanka glasa, upalih grudi i pogrbljen, rijetke crne kose i upadljiva ravna nosa. Sachsen-Limburški je prava junačina: širokih ramena, vojničkog držanja, zapovjedničkog glasa. Orlovski nos, gusti zalisci boje pijeska, glasan smijeh. Ničeg zajedničkog sa „Speierom“!

- A kakve je bio visine?

- Pola glave niži od mene. Znači, srednje.

- „Bilježnik“ je, prema opisu v-visokog lorda Pittsbrooka, bio „malo iznad ramena“, to jest opet srednje visine. I „redarstvenik“. A kakve je visine bio „grof“, Tulipanove? Anisiju je od Fandorinove smjele hipoteze čak postalo vruće. Skočio je na noge i uzviknuo:

- Pa i on je bio srednjeg, Eraste Petroviču! Malo viši od mene, šest-sedam centimetara.

- Visina je jedino što je u vanjštini teško promijeniti - nastavi dvorski savjetnik. - Samo uz pomoć visokih peta, ali to je previše uočljivo. Doduše, u Japanu sam sreo jednog tipa iz tajne sekte profesionalnih ubojica koji si je namjerno amputirao noge kako bi p-po volji mijenjao visinu. Trčao je na drvenim nogama bolje nego na pravim. Imao je tri kompleta proteza: za visoki, srednji i niski rast. No, takva samopožrtvovnost u profesiji moguća je samo u Japanu. Što se tiče našeg Pikovog dečka, mogu vam, čini se, sad opisati njegov izgled i dati približan p-psihološki portret. Vanjština, uostalom, nije važna, budući da je ta osoba s lakoćom mijenja. To je čovjek bez lica, sve vrijeme nosi ovu ili onu masku. Ali, ipak ću ga p-pokušati predstaviti.

Fandorin ustade i prošeta se kabinetom, spojivši ruke na leđima.

- Dakle, visina tog čovjeka... - Šef baci pogled na Anisija koji je stajao. - ...iznosi 170 centimetara. Kosa mu je prirodno svijetla, crnu bi bilo teže maskirati. Pritom je kosa najvjerojatnije krhka i isprana zbog česte uporabe boja. Oči su mu sivo-plave, smještene su prilično blizu. Nos srednje veličine. Lice neupadljivo, posve obično, teško ga je zapamtiti i izdvojiti iz gomile. Tog čovjeka sigurno često brkaju s nekim i s-smatraju nekim drugim. Što se tiče glasa... njime Pikov dečko vlada virtuožno. Sudeći po tome da s lakoćom prelazi i na bas, i na tenor sa svim modulacijama, prirodni mu je glas zvučni bariton. Dob je teško pogoditi. Teško da je mlad, s obzirom na to da

se vidi životno iskustvo, ali nije ni čovjek u godinama, naš se „redarstvenik“ veoma hitro sakrio u g-gomili. Vrlo su važan detalj uši. Kako je utvrđeno u kriminologiji, u svakog su čovjeka jedinstvene i nemoguće im je promijeniti oblik. Na žalost, ja sam vidio Pikovog dečka samo u liku „redarstvenika“, a ovaj je nosio šubaru. Recite, Tulipanova, je li „grof“ skidao šešir?

- Nije - kratko odgovori Anisij, koji je s bolom prihvaćao svaki razgovor o ušima, osobito jedinstvenim.

- A vi, Vaša Visoka Ekscelencijo, jeste li obratili pozornost na to kakve su uši imali „vojvoda“ i „Speier“?

Dolgorukoj strogo reče:

- Eraste Petroviču, ja sam moskovski general-gubernator i imam dosta drugih briga i bez razgledavanja nećijih ušiju. Dvorski savjetnik uzdahnu:

- Šteta. Znači, iz vanjštine nećemo mnogo izvući... Prijeđimo na zlikovčevu osobnost. Iz dobre je obitelji, čak zna engleski jezik. Odličan je psiholog i darovit glumac, to je očigledno. Izuzetan šarm, sjajno umije zadobiti p-povjerenje čak i ljudi koje jedva poznaje. Munjevita reakcija. Vrlo domišljat. Originalan smisao za humor. - Erast Petrovič strogo pogleda Vediščeva hoće li prasnuti u smijeh. - Uglavnom, neosporno izuzetan i darovit čovjek.

- Takvim darovitim ljudima treba naseliti Sibir - progundā knez. - Držite se stvari, dragi moj, bez pohvalnih ocjena. Nećemo gospodina Pikovog dečka predložiti za odlikovanje. Možemo li ga uhvatiti, to je bitno.

- Zašto ne bismo mogli, sve se može - zamišljeno će Fandorin. - Hajde da zaključimo. Koje su slabe strane našeg junaka? Ili je previše lakom, ili je nestvarno rastrošan, koliko god novca osvoji, uvijek mu je malo. To je prvo. Tašt je, žudi za tim da mu se dive. To je drugo. Treće, za nas najvrednije, previše je samouvjeren, sklon je podcjenjivanju protivnika. Za to bismo se mogli uhvatiti. I još četvrto. Uza svu perfektnost izvedbe ipak katkad čini pogreške.

- Kakve pogreške? - brzo upita gubernator. - Po meni, sklizak je kao riba, ne možeš ga uloviti.

- Barem su dvije pogreške. Zašto je „grof“ jučer pred Anisijem spomenuo „nositelja ordena Krizanteme“? Ja sam uistinu nositelj japanskih ordena Velike i Male Krizanteme, no u Rusiji ih ne nosim,

ni pred kim se ne hvalim njima, a ni od p-posluge se za ta moja odlikovanja ne može saznati. Pravi grof Opraksin, kao državni čovjek koji se kreće u visokim krugovima, još bi i mogao ustanoviti takve pojedinosti, ali Pikov dečko? Kako? Samo iz mog osobnog dosjea i popisa formulara gdje su nabrojane nagrade. Vaša Visoka Ekscelencijo, trebat će mi popis svih službenika tajnog odjela vašeg ureda, osobito onih koji imaju p-pristup osobnim dosjeima. Takvih nema mnogo, zar ne? Netko od njih povezan je s Pikovim dečkom. Mislim da ni u aferi s lordom nije išlo bez unutarnjeg informatora.

- To je nezamislivo! - uzbuđi se knez. - Da bi mi netko od mojih napravio takvu svinjariju!

- Lako može biti, Vladime Andrejiču - uplete se Vediščev. - Koliko sam vam puta govorio: namnožilo se muktaša, svakavih vrtirepa.

Anisij, ne izdržavši, tiho upita:

- A koja je druga pogreška, šefe?

Erast Petrovič metalnim glasom odgovori:

- Ta što me je dobro razljutio. Sad je službenom pridodano i osobno.

Gipko se ushodao duž stola, najednom podsjetivši Tulipanova na afričkog leoparda koji sjedi u kavezu u susjedstvu nezaboravne čimpanze. No, Fandorin se iznenada zaustavi, uhvati se za laktove i već drukčijim tonom, zamišljenim i čak pomalo sanjarskim, reče:

- A da odigramo s g-gospodinom Pikovim dečkom, to jest Momusom, njegovu igru?

- Moglo bi se odigrati - dometnu Frol Grigorjevič. - Samo, gdje ga sad naći? Ili imate neku ideju?

- Nemam - odreza šef. - I neću ga tražiti. Neka me on sam pronađe. To će biti poput lova na tetrijeba. Prepariranu'gojaznu ženku tetrijeba postave na uočljivo mjesto, tetrijeb d-dolijeće, bum-bum, i gotova stvar.

- Tko će biti tetrijebica? - otvori oštro oko Dolgorukoj. - Zar moj omiljeni službenik za posebne zadatke? I vi ste, Eraste Petroviču, majstor prerušavanja.

Tulipanov iznenada shvati kako su malobrojne replike starog kneza uvijek izuzetno točne i na mjestu. No, Erasta Petroviča Dolgorukojeva oštroumnost, čini se, nije nimalo začudila.

- Tko bi se drugi osim mene maskirao u punjenu pticu, Vaša Visoka Ekscelencijo? N-nakon onoga jučer nikome neću prepustiti tu čast.

- A kako će on doći do tetrijebice? - veoma znatiželjno upita Vediščev.

- Kako i treba u lovu na tetrijeba, začut će zov vrapca. A kao vrapac iskoristit ćemo baš njegovo, Momusovo, sredstvo.

- Čovjeka koji je navikao sve motati oko prsta nije tako teško smotati i samog - rekao je šef Anisiju kad su se vratili u Malu Nikitsku i ostali sami u radnoj sobi radi „analize”. - Lukavcu jednostavno ne pada na p-pamet da je netko dovoljno drzak da nadmudri lisca i okrade lopova. A osobito ne može očekivati takvu podmuklost od službene osobe, i to t-tako visokog ranga.

Anisij, koji je smjerno slušao, zaključio da je pod „službenom osobom visokog ranga” mislio na samoga sebe, međutim, kako su pokazala daljnja zbivanja, Erast Petrovič ciljao je kudikamo više. Izrekavši prvu, teoretsku postavku, Fandorin je na neko vrijeme zašutio. Anisij je sjedio nepomično, kako ne bi, ne daj Bože, narušio misaoni proces pretpostavljenog.

- Potrebna je punjena ptica od koje će našem Momusu p-poteći sline i koja će mu, što je najvažnije, potaknuti častoljublje. Da ga primamljuje ne samo velik novac, nego i prilična slava. Slab je prema slavi.

I šef ponovno zašutio, promišljajući o sljedećoj karici u logičkom lancu. Nakon sedam i pol minuta (Anisij je pratio golemi, očito starinski sat u obliku londonskog Big Bena) Erast Petrovič izgovori:

- Nekakav divovski dragi kamen... Recimo, iz naslijeđa Smaragdno g radže. Jeste li čuli z-za njega?

Anisij odmahnu glavom gledajući šefa razrogačenim očima. Dvorski se savjetnik zbog nečega smeo:

- Čudno. Naravno, ta je priča sačuvana u tajnosti pred širokom javnošću, ali neke glasine ipak su procurile u europski tisak. Zar do Rusije nisu stigle? Ah, da, pa što je meni. Dok sam bio na g-glasovitoj plovidbi na „Levijatanu” vi ste još bili dijete.

- Plovidba na kome, na Levijatanu? - nije vjerovao svojim ušima Anisij, živo zamislivši kako Erast Petrovič plovi po burnim valovima na širokim leđima legendarnog morskog čudovišta.

- Nije važno - odmahnu Fandorin. - Jedna davna istraga s kojom sam imao stanovite veze. Bitna je ideja: indijski radža i golemi dijamant. Ili safir, smaragd? Svejedno. To će ovisiti o mineraloškoj zbirci - promrmlja nešto posve nerazumljivo. Anisij zatrepta, dok je šef smatrao potrebnim dodati (samo što to nije ništa pojasnilo): - Naravno, malo je prejednostavno, ali za našeg će dečka, p-po svoj prilici, biti kao naručeno. Mora zagristi. Gotovo, Tulipanove, dosta ste bečili oči. Na posao!

***

Erast Petrovič otvorio je novi broj lista Russkoe slovo, odmah pronašao što je tražio i stao čitati naglas:

INDIJSKI GOST

Uistinu se ne mogu izbrojati dijamanti u kamenim spiljama, osobito ako su te spilje u vlasništvu Ahmad-kana, nasljednika jednog od najbogatijih bengalskih radža. Princ je stigao u majčicu Moskvu na proputovanju iz Teherana u Peterburg i gostovat će u zlatoglavoj barem tjedan dana. Knez Vladimir Andrejevič Dolgorukoj primio je visokog gosta sa svim pripadajućim počastima. Indijski carević odsjeo je u general-gubernatorovoj vili na Vorobjovim gorama, a sutra navečer Plemićka skupština organizira bal u Ahmad-kanovu čast. Očekuje se dolazak cjelokupne najbolje moskovske publike koja jedva čeka vidjeti istočnjačkog princa, a još više znameniti smaragd Šah-Sultan koji ukrašava Ahmadov turban. Priča se da je taj divovski kamen nekoć pripadao samom Aleksandru Makedonskom. Prema našim informacijama, princ putuje neslužbeno i gotovo inkognito - bez pratnje i pompe. Prate ga samo vjerna stara dadilja Zuhra i osobni tajnik Tarik-bej.

Dvorski savjetnik s odobravanjem kimnu i odloži novine.

- Vladimir Andrejevič tako je ljut na Pikovog dečka da je potvrdio organizaciju b-bala i osobno će sudjelovati u toj predstavi. Po meni, čak i ne bez zadovoljstva. Za Šah-Sultana dan nam je brušeni beril iz mineraloške zbirke Moskovskog sveučilišta. Bez posebne lupe nemoguće ga je razlikovati od smaragda, a teško da ćemo ikome dopustiti da proučava naš turban posebnom lupom, zar ne, Tulipanove?

Erast Petrovič izvadi iz kutije za šešir bijeli brokatni turban s golemim zelenim kamenom, zavrti ga, i bridovi sijevnuše

zasljepljujućim odbljescima. Anisij zadivljeno cmoknu - turban je doista bio prava divota.

- A gdje ćemo nabaviti Zuhru? - upitao je. - I još taj tajnik, kako se zove, Tarik-bej. Tko će biti on?

Šef pogleda svog pomoćnika s nečim između prijekora i sažaljenja, i Anisij najednom shvati.

- Ma što vam je! - jeknu. - Eraste Petroviču, nemojte me upropastiti! Kakav će iz mene Indijac ispasti?! Nipošto neću pristati, makar me pogubite!

- Vi ćete, Tulipanove, pretpostavimo, pristati - uzdahnu Fandorin - sa Masom ćemo se morati namučiti. Uloga stare dadilje teško da će mu b-bitu po ukusu...

***

18. veljače navečer u Plemićkoj skupštini doista se okupila sva Moskva. Bilo je veselo, raspojasano doba - poklade. U gradu umornom od duge zime slavilo se gotovo svaki dan, ali danas su se organizatori osobito potrudili. Cijelo snježnobijelo stubište dvorca bilo je u cvijeću, napudrani lakaji u kamzolama boje pistacije neprekidno su žurno uzimali s ramena zbačene bunde, ogrtače i kapute, iz dvorane su dopirali čarobni zvuči mazurke, a u blagovaonici su primamljivo zveckali kristal i srebrnina - ondje su prostirali stolove za gozbu. Gospodar Moskve, knez Vladimir Andrejevič, koji je igrao ulogu domaćina bala, bio je utegnuto i svjež, s muškarcima ljubazan, s damama galantan. No, istinskim središtem privlačnosti danas nije bio general-gubernator, već njegov indijski gost. Ahmad-kan svima se veoma svidio, osobito djevojkama i gospođama. Bio je u crnom fraku i nosio je bijelu kravatu, a nabobovu glavu krasio je bijeli turban s golemim smaragdnom. Modrikasto-crna brada istočnjačkog princa bila je podrezana po posljednjoj francuskoj modi, obrve su bile svinute, poput strelica, a najefektnije su na tamnopolu licu izgledale jarkoplave oči (već se razjasnilo da je majka Njegove Visosti Francuskinja).

Malo po strani skromno je stajao carevićev tajnik, koji je također privlačio prilično pozornosti. Tarik-bej nije bio zgodan poput svog gospodara i bio je niska rasta, ali zato je, za razliku od Ahmad-kana, došao na bal u pravoj istočnjačkoj odjeći: u izvezenu ogrtaču, bijelim šalvarama i zlaćanim papučama zaobljenih vrhova bez stražnjeg

dijela. Šteta samo što tajnik nije govorio nijedan civilizirani jezik, a na sva je pitanja i obraćanja samo prislanjao ruku ili na srce ili na čelo i duboko se klanjao. Uglavnom, čudo je kako su oba Indijca bila privlačna.

Anisij, koji dosad nije bio razmažen interesom ljepšeg spola, posve se udrvenio - takav se cvijetnjak okupio oko njega. Gospođice su brbljale, bez ustručavanja raspravljajući o pojedinostima njegova kostima, a jedna od njih, vrlo ljupka gruzijska kneginjica Sofiko Chartišvili, čak je prozvala Tulipanova „zgodnim crnčićem“. Često se čula i riječ „jadničak“, zbog koje se Anisij gusto crvenio (hvala Bogu, nije se vidjelo ispod orahove masti).

No, kako bi orahova mast i „jadničak“ bili razumljivi, potrebno je vratiti se nekoliko sati unatrag do trenutka kad su se Ahmad-kan i njegov vjerni tajnik pripremali za prvi izlazak u javnost. Erast Petrovič, već s nasmoljenom bradom, ali još uvijek u kućnom ogrtaču, sam je šminkao Anisija. Prvo je uzeo nekakvu bočicu s tamnom, čokoladnom tekućinom. Pojasnio je da se radi o ekstraktu brazilskog oraha. Utrljao je gusto, mirisno ulje u kožu lica, u uši, na vjeđe. Zatim je zalijepio gustu bradu pa je strgnuo. Pričvrstio je drugu, poput kozje, ali i nju je odbacio.

- Ne, Tulipanove, nikad od vas m-muslimana - konstatirao je šef. - Prenaglio sam s Tarik-bejom. Trebali smo vas proglasiti Indijcem. Nekakvim Čandraguptom.

- A mogu meni samo brkovi, bez brade? - upita Anisij. Odavno je sanjao o brkovima, koji su mu rasli nekako neuvjerljivo, paperjasto.

- Ne smije se. Prema istočnjačkoj etiketi to je za tajnika pretjerano gizdanje. - Fandorin zavrti Anisijevu glavu lijevo pa desno i reče: - Sto je, tu je, morat ćemo od vas napraviti eunuha.

Dodao je žute masti, stao je utrljavati u obraze i ispod brade - „kako bi opustio kožu i naborao je“. Promotrio je rezultat i ostao zadovoljan:

- Pravi eunuh. Ono što nam treba. Ali, time se nisu okončale Tulipanovljeve muke. - Ako ste musliman, moramo maknuti kosu - donese presudu dvorski savjetnik.

Anisij, potresen preobrazbom u eunuha, pokorno je podnio brijanje glave. Brijao ga je Masa, vješto, vrlo oštrim japanskim bodežom. Erast Petrovič namaza nečim smeđim Anisijevu lubanju i priopći:

- Sjaji se kao t-topovsko zrno.

Malo je čarao kistom iznad obrva. Oči su bile dobre: smeđe i malo razroke, baš kako treba. Primorao ga je da odjene vrlo široke svilene hlače, nekakav šareni haljetak, zatim ogrtač, na ćelavo tjeme i zlosretne uši nabio mu je turban. Polako, na nesavrtljivim nogama prišao je Anisij zrcalu, očekujući da će ugledati nešto čudovišno - i ugodno se iznenadio: iz brončanog okvira gledao ga je živopisni Maur - nema ni prišteva ni klempavih ušiju. Šteta što ne može uvijek ovakav šetati po Moskvi.

- Gotovo - reče Fandorin. - Samo namažite mašču ruke i vrat. I ne zaboravite gležnjeve, hodat ćete u natikačama.

S pozlaćenim papučama od sanjana, koje je Erast Petrovič neromantično nazvao natikačama, imao je teškoća jer nije bio naviknut. Zbog njih je Anisij na balu i stajao kao kip. Bojao se da će mu se, ako se pomakne, jedna od njih izu ti, kako se to već dogodilo na stubištu. Kad je gruzijska ljepotica na francuskom upitala hoće li Tarik-bej s njom otplesati jedan valcer, Anisij se uplašio i umjesto da se, prema uputama, šutke nakloni na istočnjački način, pogriješio je - tiho je promućao: - Now, merci, je ne danse pas.

Hvala Bogu, druge djevojke, čini se, nisu razumjele njegovo mrmljanje, inače bi se situacija zakomplicirala. Tarik-bej nije smio razumjeti nijedan ljudski jezik. Anisij se uznemireno okrene šefu. Ovaj je već nekoliko minuta razgovarao s opasnim gostom, britanskim indologom sirom Marvellom, vrlo dosadnim džentlmenom s naočalama debelih stakala. Maloprije, na gornjem odmorištu stubišta, kad se Ahmad-kan pozdravljao s general-gubernatorom, ovaj je uzrujano prošaptao (Anisij je čuo odlomke): „*Koji ga je đavo donio... I kao u inat indolog... Ne možemo ga izbaciti, baronet je... Što ako otkrije?*” No, sudeći po mirnom razgovoru princa i baroneta, razotkrivanje nije prijetilo Fandorinu. Iako Anisij nije znao engleski, ipak je čuo često ponavljano „Gladstone” i „Her Britannic Majesty”. Kad je indolog otišao, glasno se useknuvši u karirani rupčić, carević zapovjednički - kratkom gestom tamne ruke pune prstenja - pozva tajnika. Reče kroz zube:

- Saberite se, Tulipanove. I ljubazno s njom, ne gledajte je mrko. Samo nemojte pretjerati.

- S kim ljubazno? - šaptom se začudi Anisij.

- Pa s tom Gruzinkom. To je ona, zar ne vidite? Pa ona, skakačica.

Tulipanov se okrenu i obamre. Tako je! Kako to odmah nije shvatio! Doduše, gospođica s lutrije od svijetlopute je postala garavušom, kosa joj sad nije bila zlačana, nego crna i spojena u dvije pletenice, obrve izvučene prema sljepoočnicama, a na obrazu se odnekle pojavio dražestan madež. Ali, to je bila ona, baš ona! I iskra u očima sijevnula je baš kao i onda, pod cvikerom, prije odvažnog skoka s prozora. Zagrizli su! Kruži tetrijeb iznad lažne tetrijebice! Polako, Anisije, polako, nemoj ga uplašiti. Prislonio je ruku na čelo, pa na srce i sa svom istočnjakom uglađenošću naklonio se zvjezdookoj čarobnici.

Platonska ljubav

Ne radi li se o šarlatanu - to je trebalo najprije provjeriti. Još mu je samo nedostajalo da nabasa na kolegu koji je također doputovao na gostovanje, da očerupa tuste moskovske guske. Indijski radža, smaragd „Sah-Sultan“. Sav je taj rahatlokum zaudarao na operetu. Provjerio je. Njegova bengalska Visost sličila je na svakog osim na probisvijeta. Kao prvo, izbliza se odmah vidjelo da je prave carske krvi: po držanju, po manirama, po lijenoj blagonaklonosti u pogledu. Kao drugo, Ahmad-kan je sa sirom Marvellom, čuvenim indologom koji se baš prikladno našao u Moskvi, zapodjenuo tako dubokouman razgovor o unutarnjoj politici i religijskim vjerovanjima Indije da se Momus uplašio da se ne oda. Kao odgovor na prinčevo uljudno pitanje - što uvaženi profesor misli o običaju sati i njegovu usklađenost s istinskim duhom hinduizma - morao je skrenuti razgovor na zdravlje kraljice Viktorije, odglumiti iznenadni napad kihanja i šmrcanja, a zatim se i posve povući. A što je najvažnije, smaragd je sjajio tako uvjerljivo i primamljivo da od sumnji nije ostalo ni traga. Skinuo bi taj divni zeleni oblutak s turbana plemenitog Ahmad-kana, ispilio ga na osam teških kamenčića pa utopio svaki za nekih dvadeset pet tisuća. To bi bio posao!

Mimi je za to vrijeme obradila tajnika. Rekla je da, iako je Tarik-bej eunuh, u dekolte je usrdno strijeljao očima i očito nije bio ravnodušan prema ženskom spolu. Mimočki se u tim stvarima može vjerovati, nju ne možeš prevariti. Tko će znati kako to stoji s eunusima. Možda prirodne želje nikamo ne nestaju, čak i kad su izgubljene sposobnosti? Plan predstojeće kampanje, koju je Momus u sebi već okrstio „Bitkom za Smaragd“, nastao je sam od sebe. Turban je sve vrijeme na radžinoj glavi. Ali, noću ga valjda skida? Gdje radža spava? U vili na Vorobjovim gorama. Znači, Momus treba ići onamo.

General-gubernatorova vila predviđena je za počasne goste. Odatle, s gora, čaroban je pogled na Moskvu, i dangube manje dosađuju. Kuća je na osamljenom mjestu, i to je dobro. Ali, vilu čuva žandarska straža, a to je loše. Verati se noću preko ograda i zatim kidati uz prodorni policijski zvižduk - nije pristojno, nije to Momusov način.

Eh, kad tajnik ne bi bio eunuh, sve bi ispalo kudikamo jednostavnije. Zaljubljena gruzinska kneginjica, odvažna cura, došla

bi Tarik-beju noću u tajni posjet, a kad bi se našla u kući, otkrila bi način da navrati u radžinu spavaću sobu kako bi doznala nije li smaragdu dojadilo čamiti na turbanu. Dalje je čisto tehničko pitanje, a tom tehnikom Mimi odlično vlada. No, od takvih misli, iako i posve apstraktnih, Momusu postade teško pri duši. Na čas je zamislio Mimočku u zagrljajima plećata mladića bujnih brkova, ne eunuha, već sasvim suprotno, i taj se prizor Momusu nije svidio. Dakako, takva je slinavost glupa, ali vidiš ti to - najednom je shvatio da ne bi krenuo tim najjednostavnijim i najprirodnijim putem, čak i ako bi tajniku sposobnosti odgovarale željama. Stop! Momus skoči s pisaćeg stola na kojem je dotad sjedio mašući nogama (tako je bolje razmišljao) i priđe prozoru. Stop-stop-stop... Po Tverskoj su u gustoj koloni išla kola - i saonice i kočije na nazubljenim zimskim kotačima. Uskoro će proljeće, bljuzgavica, veliki post, ali danas je sjalo jarko sunce, još ne grijući, i glavna moskovska ulica izgledala je vedro i praznično.

Četvrti je dan otkako su se Momus i Mimi odselili iz Metropola i smjestili se u Dresden. Soba je bila manja, ali zato s električnom rasvjetom i telefonom. U Metropolu se nipošto nisu smjeli dulje zadržati. Onamo je svraćao Sljunkov, a to je opasno. Veoma nepouzdan čovjek. Na odgovornoj je, moglo bi se reći, povjerljivoj dužnosti, zabavlja se kartanjem, i k tome ne zna mjeru. A što ako ga dovitljivi gospodin Fandorin ili tko drugi od pretpostavljenih zgrabi pa ga dobro protrese? Ne, čuvaj se, i Bog će te čuvati.

Nema veze, Dresden je odličan hotel i točno nasuprot gubernatorove palače, koja je nakon priče s Englezom Momusu bila kao domaća. Kad je pogledaš u duši ti je toplo. Jučer je na ulici vidio Sljunkova. Namjerno mu je prišao blizu, čak ga je očešao ramenom - ne, pisar nije prepoznao u dugokosom kicošu obojanih brčina marsejskog trgovca Antoina Bonifatjeviča Daruea. Promrmljao je Sljunkov „pardon“ i zatapkao dalje, pognuvši se pod pršićem. Stop-stop-stop, ponovi u sebi Momus. A ne bi li se tu po običaju mogle ubiti dvije muhe jednim udarcem - ta mu je ideja pala na pamet. To jest, ako ćemo preciznije, tuđu muhu ubiti, a poštediti svoju. Ili, drukčije rečeno, i da vuk bude sit, i da ovce budu cijele. Ne, posve točno bit će ovako: zadržati i ovce i novce. I moglo se vrlo lako to dogoditi!

I dobro je išlo. Mimi je rekla da Tarik-bej zna malo francuski. „Malo“ je baš onoliko koliko je potrebno. Od tog trenutka operacija je promijenila naziv. Sad se zvala „Platonska ljubav“. Iz novina je bilo poznato da nakon ručka Njegova indijska Visost voli šetati pored zidina Novodevičjeg manastira gdje su smještene zimske atrakcije. Ima tu i klizanja, i drvenih uzvisina, i raznih vašarskih predstava - inozemni gost ima što pogledati. Dan je, kako je već bilo rečeno, bio pravi, pokladni - vedar, blistav, prohladan. Zato su, šetavši se oko zaleđenog ribnjaka sat vremena, Momus i Mimi dobrano promrzli. Mimočki još i nije tako loše. S obzirom na to da je glumila kneginjicu, nosila je bundu od vjeveričina krzna i plašt od kune s mufom, dok je Momusa zeblo do kostiju. Zbog posla se preobukao u istočnjačku stariju ženu: zalijepio je guste, iznad nosa srasle obrve, gornju usnu namjerno nije do kraja obrijao i još ju je obojao u crno, na nos je stavio dodatak - poput grede na pramcu broda. Marama ispod koje su padale lažne prosijede pletenice i haljetak od zečjeg krzna povrh duge pelerine od kastora slabo su grijali, noge su se u pustenim papučama smrzavale, a vražji se radža nikako nije pojavljivao. Kako bi razveselio Mimi i da se ne dosađuje, Momus je s vremena na vrijeme kukao pjevnim kontraaltom: „*Sofiko, ptičice moja draga, tvoja stara dadila skroz se smrzla*“, ili nešto slično. Mimi bi prasnula u smijeh, lupala po tlu ozeblim nožicama u grimiznim čizmicama.

Napokon je Njegova Visost izvoljela doći. Momus je još izdaleka opazio natkrivene, modrim baršunom presvučene saonice. Pokraj kočijaša sjedio je žandar u šinjelu i sa svečanom kacigom s perjanicom. Zamotan u samurovinu princ se bez žurbe šetao duž klizališta, dok mu se bijelio visoki turban, i znatiželjno promatrao kako se sjevernjaci zabavljaju. Iza Visosti koračala je zdepasta figura u ovčjem kožuhu do peta, s okruglom čupavom šubarom i žarom - po svoj prilici, vjerna dadilja Zuhra. Tajnik Tarik-bej, u kaputu od čohe ispod kojeg su se bijeljele šaljvare, neprestano je zaostajao: čas bi se zagledao u Ciganina s medvjedom, čas bi stao pokraj prodavača vrućeg zbitenja. Straga, predstavljajući počasnu stražu, hodao je dostojanstveni žandar sijedih brkova. To je bilo korisno - neka promotri buduće noćne posjetiteljice.

Publika je pokazivala izuzetno zanimanje za živopisnu procesiju. Oni priprostiji otvorenih su usta zurili u tuđince, prstom su pokazivali

turban, smaragd, pokriveno lice istočnjačke starice. Gospoda su se vladala taktičnije, ali i oni su bili strašno radoznali. Pričekavši da se Moskovljani dovoljno nagledaju „Indijanaca“ i vrate prijašnjim zabavama, Momus lagano gurnu Mimočku u bok - vrijeme je.

Krenuli su im u susret. Mimi se lagano nakloni Njegovoj Visosti - ovaj milostivo kimnu. Tajniku se obradovano nasmiješila te ispustila muf. Eunuh ga, kako se i moglo pretpostaviti, krenu podignuti, Mimi također čučnu i milo se čelom sudari s Azijcem. Nakon tog malog, ali potpuno bezazlenog incidenta procesija se prirodno produljila: sprijeda je carski osamljeno kao i ranije koračao princ, za njim tajnik i kneginjica, zatim dvije postarije istočnjačke dame, a na kraju kolone žandar koji je šmrcao crvenim nosom. Kneginjica je živo brbljala na francuskom i svaki bi se čas poskliznula kako bi imala razlog da što češće uhvati tajnika za ruku. Momus se pokušao sprijateljiti s uvaženom Zuhrom pa joj je stao iskazivati gestama i uzvicima sve simpatije - na kraju krajeva imaju mnogo toga zajedničkog: obje su starice, proživjele su život, tuđu djecu odgojile. Međutim, Zuhra se pokazala pravom furijom. Nije se htjela zbližiti, samo je ljutito kvocala ispod zara i još je, mrcina, kratkoprstom rukom mahala kao, idi, idi, ne treba mi nitko. Jednom riječju, divljakuša. Zato je Mimočki s eunuhom išlo da nije moglo bolje. Pričekavši da smekšani Azijat napokon ponudi gospođici stalni oslonac u obliku savijene ruke, Momus zaključi da je za prvi put dovoljno. Dostigao je svoju štíćenicu i grubo zapjevušio:

- Sofiko-o, draga moja, kući, vrijeme je za čaj i lepinju.

Sutradan je „Sofiko“ učila Tarik-beja klizati (tajnik je pokazivao izvanredne sposobnosti). Eunuh se inače pokazao vrlo podatnim: kad ga je Mimi primamila među jele i tobože slučajno podmetnula svoje punačke usne točno pod njegov smeđi nos, nije ustuknuo, već je poslušno cmoknuo. Kasnije je govorila: „*Znaš, Momočka, meni ga je tako žao. Zagrlila sam ga oko vrata, a on sav drhti, jadničak. Ipak je okrutno tako varati ljude.*“ „*Bodljivoj kravi Gospod nije rogove udijelio*“ - lakomisleno odvrati na to bezosjećajni Momus.

Provedba operacije bila je predviđena za sljedeću noć. Danju je sve prošlo kao po loju: ludo zaljubljena kneginjica, sasvim izgubivši glavu od strasti, obećala je svom platonskom obožavatelju da će mu ove noći doći u posjet. Naglašavala je pritom uzvišenost osjećaja i savez

zaljubljenih srdaca u višem smislu, bez vulgarnosti i grubosti. Nije poznato koliko je od rečenog Azijat razumio, no posjetu se očito obradovao pa je objasnio na iskvarenom francuskom da će točno u ponoć otvoriti vrtna vrata. „Samo, doći ću s dadiljom” - upozorila je Mimi. „Znam ja vas muškarce.” Na to je Tarik-bej spustio glavu i gorko uzdahnuo. Mimi nije umalo pustila suzu od žalosti.

Noć sa subote na nedjelju bila je zvjezdana, s mjesečinom, baš za platonsku avanturu. Pred kapijom gubernatorove prigradske vile Momus je otpustio kočijaša i osvrnuo se uokolo. Naprijed, iza vile, strma padina prema rijeci Moskvi, straga jele Vorobjovskog parka, desno i lijevo tamne siluete skupih dača. Kasnije će morati otići pješice: kroz Aklimatičeski vrt, prema živodernom naselju. Tamo, u krčmi na Kaluškoj cesti, može se uzeti trojka u svako doba dana i noći. Eh, kad krene s praporcima po Velikoj Kaluškoj! Nema veze što je zahladnjelo, smaragd će mu grijati njedra.

Pokucali su na vrata dogovorenim znakom, i odmah se otvoriše. Očito je nestrpljivi tajnik već stajao i čekao. Duboko se naklonivši gestom ih pozva za sobom. Prošli su kroz snježni vrt do ulaza. U predvorju su stražarila tri žandara: pili su čaj s pecivom. Tajnika i njegove noćne goste pogledali su sa znatiželjom, sjedobrki stražmeštar je groknuo i zakimao, ali ništa nije rekao. A što ga se tiče? U mračnom hodniku Tarik-bej prisloni prst na usne i pokaza nekud gore, zatim spoji dlanove, prisloni ih uz obraz i zatvori oči. Aha, znači, Visost već počiva, odlično. U gostinskoj je sobi gorjela svijeća i osjećao se nekakav istočnjački miomiris. Tajnik posjedne staricu u naslonjač, primakne zdjelu sa slatkišima i voćem, nekoliko se puta nakloni i promrmlja nešto nerazgovijetno, ali smisao molbe zapravo se mogao naslutiti.

- Ah, deca, deca - dobrodušno zaprede Momus i priprijeti prstom. - Samo bez gluposti.

Zaljubljeni su se, uhvativši se za ruke, sakrili iza vrata tajnikove sobe kako bi se prepustili uzvišenoj, platonskoj strasti. Svu će ju zasliniti, konj uškopljeni indijski, namršti se Momus.

Malo je sjedio i čekao da se eunuh zanese kako valja. Pojeo je sočnu krušku, probao halvu. No, dobro, vrijeme je. Po svemu sudeći, gospodareve su odaje tamo, iza ukrašenih bijelih vrata. Momus izađe u hodnik, zažmiri i odstoji tako minutu, kako bi mu se oči

privikle na tamu. Zato se potom kretao brzo, bešumno. Odškrinu jedna vrata - glazbena dvorana. Druga - blagovaonica. Treća - opet nije to. Sjeti se da je Tarik-bej pokazivao gore. Znači, mora na prvi kat. Smugnu u predvorje, bešumno ustrča stubama prekrivenim sagom - žandari se ne osvrnuše. Opet dugačak hodnik, opet niz vrata. Spavaća soba bila je treća slijeva. Kroz prozor je svijetlio mjesec, pa Momus bez teškoća razabra postelju, nepomičnu siluetu pod pokrivačem i - hura! - bijeli humak na noćnom stoliću. Koračajući na prstima, Momus se približi krevetu. Ahmad-kan je spavao na leđima, pokrivši lice rubom pokrivača - vidjela se samo crna četka ošišane kose.

- Buji-paji - nježno prošapta Momus stavljajući Njegovoj Visosti točno na trbuh pikovog dečka. Oprezno posegnu za kamenom. Kad su prsti dotaknuli glatku sjajnu površinu smaragda ispod pokrivača najednom izviri kratkoprsta, neobično poznata ruka i čvrsto zgrabi Momusa za zapešće. Vrisnuvši od iznenađenja, trznuo se unatrag, ali ni govora - ruka ga je čvrsto držala. Iza ruba spuzlog pokrivača Momusa je netremice gledalo buc masto, kosooko lice Fandorinova sobara.

- D-dugo već sanjam o susretu, monsieur Momus - začu se iza leđa tih, podrugljiv glas. - Erast Petrovič Fandorin, stojim na usluzi.

Ulovljeni se Momus okrenu i vidje da u mračnom kutu, u visokom volterovskom naslonjaču netko sjedi, prebacivši nogu preko noge.

Šef je veseo

- Bz-z-z-z!

Prodoran, neživ zvuk električnog zvona dopro je do Anisijeve svijesti koja se kravila odnekle izdaleka, s kraja svijeta. Isprva Tulipanov čak nije ni shvatio kakva je to pojava dopunila i bez toga neizmjereno poboljšanu sliku Božjega svijeta. No, uznemireni šapat iz tame osvijestio je blaženog agenta:

- On sonne! Q 'est que ce?

Anisij se tržnu, odmah se svega prisjeti i oslobodi se iz mekog, ali istodobno neobično čvrstog zagrljaja:

- Dogovoreni signal! Klopka se zatvorila! Ah, kako loše! Kako je mogao zaboraviti na dužnost! - Pardon - promrmljao je - tout de suite.

U tami je napipao svoj indijski ogrtač, našao nogama papuče i pojurio k vratima, ne osvrćući se na uporni glas koji je neprekidno postavljao nekakva pitanja. Izletjevši u hodnik, zaključao je vrata dvaput okrenuvši ključ. Gotovo, sad nikuda neće zbrisati. Soba nije bilo kakva - ima čelične rešetke na prozorima. Kad je ključ škripnuo u bravi, u srcu ga je gadno probolo, ali dužnost je dužnost. Anisij hitro zašljapka natikačama po hodniku. Na gornjem odmorštu stubišta mjesec, koji je zavirio kroz prozor hodnika, ulovi u tami bijelu figuru kako mu trči ususret. Zrcalo! Tulipanov načas zamre, nastojeći razabrati u polumraku svoje lice. Zar je to on, Aniška, đakonov sin, brat slaboumne Šonje? Sudeći po sretnom sjaju u očima (više se ionako nije vidjelo) - to nikako nije on, već posve drugi, Anisiju nepoznat čovjek. Otvorivši vata Ahmad-kanove spavaće sobe, začu glas Erasta Petroviča:

- ...Za sve podvale odgovarat ćete u potpunosti, gospodine šaljivčino. I za kasače bankara Poljakova, i za „zlatnu rječicu“ trgovca Patrikejeva, i za engleskog lorda, i za lutriju. A također i za ciničan ispad na moj račun i za to što se zahvaljujući vama peti dan mažem orahovim ekstraktom i nosim glupi turban.

Tulipanov je već znao: kad dvorski savjetnik prestane zamuckivati, to je loš znak - ili je gospodin Fandorin krajnje napet, ili je strašno ljut. U ovom se slučaju očito radilo o drugom.

U spavaćoj je sobi bila ovakva situacija. Stara Gruzinka sjedila je na podu pokraj kreveta, njezin monumentalni nos na čudan se način

nakrivio. Otraga, strogo skupivši rijetke obrve i ratoborno stavivši ruke na bokove, isprasio se Masa, odjeven u dugačku noćnu košulju. Sam Erast Petrovič sjedio je u kutu sobe u naslonjaču i lupkao po naslonu za ruke nezapaljenom cigarom. Lice mu je bilo ravnodušno, glas varljivo lijep, ali s takvom potmulom grmljavinom da se Anisij naježio. Osvrnuvši se na pomoćnika koji je ušao šef upita:

- I, što je s ptičicom?

- U krletki je - junački izvijesti Tulipanov i mahnu ključem s dvostrukim perom.

„Starica“ pogleda detektivovu trijumfalno uzdignutu ruku i skeptično odmahnu glavom.

- A-a, gospodin eunuh - reče krivonosa tako zvučnim, gromovitim baritonom da se Anisij trznuo. - Čela vam dobro stoji. - I ogavna vještica pokaza crveni jezik.

- A vama bapska odjeća - obrecnu se uvrijeđeni Tulipanov, nehotice dodirnuvši svoj goli potiljak.

- B-bravo - pohvali asistentovu snalažljivost Fandorin. - Vama bih, gospodine Pikov dečko, savjetovao da se ne razmećete. Loše stojite, budući da ste ovaj put uhvaćeni na djelu.

Prekjučer, kad se u šetnji „kneginjica Čhartišvili“ pojavila u pratnji starije žene, Anisij se isprva smeo:

- Šefe, rekli ste da ih je samo dvoje, Pikov dečko i djevojka, a tu se još nekakva starica pojavila.

- Vi ste starica, Tulipanove - procijedi „princ“ uglađeno se naklonivši dami koja je prolazila pored njih. - To je on, naš Momus.

Virtuoz prerusavanja, nema dvojbe. Samo su mu noge za ženu prevelike, a i pogled mu je previše strog. To je on, naš prijatelj. Nitko drugi.

- Da ga uhapsimo? - vatreno prošapta Anisij praveći se da otresa snijeg s gospodareva ramena.

- Zbog čega? Djevojka je, recimo, bila na lutriji, i postoje svjedoci. A ovoga nitko ne zna po licu. Zbog čega da ga uhapsimo? Zato što se prerusio u staricu? Ne, duogoočekivani prijatelj mora nam pasti u ruke po svim pravilima. Na djelu, na mjestu prijestupa.

Iskreno rečeno, Tulipanov je tada smatrao da dvorski savjetnik pametuje. No, kao i uvijek, ispalo je po Fandorinovom: tetrijeb je nasjeo na punjenu pticu, i nasjeo je po svim pravilima. Sad ne može

poricati. Erast Petrovič kresne šibicu, zapali cigaru. Započne govoriti suho, strogo:

- Glavna vam je pogreška, poštovani gospodine, to što ste se usudili zbijati šale s onima koji ruganje ne opraštaju.

S obzirom na to da je uhićenik šutio i samo usredotočeno popravljao nakrivljeni nos, Fandorin je smatrao nužnim precizirati:

- Mislim, kao prvo, na kneza Dolgorukoja, a kao drugo, na sebe. Još se nitko nikad nije usudio tako drsko sprdati s mojim privatnim životom. I uz, po mene, tako neugodne posljedice. Šef se bolno namršti. Anisij suosjećajno kimnu, sjetivši se kako je bilo Erastu Petroviču dok se nije pojavila mogućnost selidbe iz Male Nikitske na Vorobjeve gore. - Ali, bilo je izvedeno vješto, ne poričem - nastavi Fandorin pribavši se. - Grofičine ćete stvari, dakako, vratiti, i to bez odlaganja, još prije početka procesa. Oslobođam vas te optužbe. Da se ime Ariadne Arkadjevne ne vuče po sudu. Tu se dvorski savjetnik nad nečim zamisli, zatim kimnu sam sebi kao da donosi tešku odluku i okrenu se prema Anisiju.

- Tulipanove, ako vam nije teško, provjerite kasnije stvari prema popisu koji je sastavila Ariadna Arkadjevna i... pošaljite ih u Peterburg. Adresa je Fontanka, kuća grofa Opraksina i grofice.

Anisij samo uzdahnu, ne usudivši se nikako više izraziti svoje osjećaje. A Erast Petrovič, vidno razljućen vlastitom odlukom, ponovno se okrenu prema uhićeniku:

- Pa lijepo ste se zabavili na moj račun. A za užitak, kako je poznato, valja platiti. Sljedećih pet godina, koje ćete provesti na robiji, imat ćete mnogo slobodnog vremena da izvučete korisne životne pouke. Ubuduće ćete znati s kim ćete i kako zbijati šale.

Po Fandorinovu mračnom tonu Anisij je shvatio da je šef razjaren do krajnjih granica.

- Dopuustite, dragi Eraste Petroviču - neotesano je rastegnula (to jest, rastegnuo) „starica”. - Hvala vam što ste se u trenutku uhićenja predstavili, inače bih vas doista smatrao indijskom visošću. Kako ste, pitam se, nabrojali pet godina robije? Usporedimo svoje izračune. Nekakvi kasači, nekakva zlatna rječica, lord, lutrija - sve same zagonetke. Kakve sve to ima veze sa mnom? I o kojim grofičnim stvarima govorite? Ako pripadaju grofu Opraksinu, kako su se našle kod vas? Zar živite s tuđom ženom? To nije u redu. Iako me se ne

tiče, naravno. A ako me se za nešto optužuje, zahtijevam suočenje i dokaze. Dokaze obavezno.

Anisij zastenja od tolike drskosti i uznemireno pogleda šefa. Ovaj se zlobno podsmjehnu:

- A dopustite da vas upitam što to vi ovdje radite? U toj čudnoj odjeći, u nezgodno vrijeme?

- Pa eto, napravio sam glupost - odgovori Pikov dečko i tužno šmrcnu. - Polakomio sam se na smaragd. Samo, ovo se, gospodo, zove „provokacija“. I žandari vam dolje stražare. To je cijela policijska urota.

- Žandari ne znaju tko smo - ne izdržavši, pohvali se Anisij. - I ne sudjeluju ni u kakvoj uroti. Za njih smo mi Azijci.

- Nije važno - odmahnu rukom lupež. - Koliko vas ima, državnih slugu. I svi ste protiv nesretnog, jadnog čovjeka kojega ste sami uveli u napast. Dobar advokat na sudu će vas tako potući da ćete se dugo češati. A i taj vaš kamen, koliko shvaćam, vrijedi najviše deset rubalja. Mjesec dana zatvora, najviše. A vi, Eraste Petorivču, kažete pet godina robije. Moj je račun točniji.

- A što je s pikovim dečkom kojeg ste stavili na krevet pred dvojicom svjedoka? - dvorski savjetnik ljutito stavi nepopušenu cigaru u pepeljaru.

- Da, ružno sam postupio. - Pikov dečko pokajnički obori glavu. - Bio sam ciničan, moglo bi se reći. Htio sam sumnju prebaciti na bandu „pikovih dečkiju“. O njima govori cijela Moskva. Vjerojatno će mi za to uz mjesec dana zatvora dodati još i crkveno pokajanje. Nema veze, molitvom ću okajati grijeh.

Pobožno se prekriži i namignu Anisiju. Erast Petrovič tržne bradom kao da ga steže ovratnik, međutim, ovratnik njegove bijele košulje s išivenim istočnjačkim ukrasima bio je široko raskopčan.

- Zaboravili ste na suučesnicu. Prilikom lutrije zatečena je na djelu. I mislim da neće pristati otići u zatvor bez vas.

- Da, Mimi voli društvo - nije poricao uhićenik. - Samo, sumnjam ja da će ona mirno sjediti u vašoj krletki. Dopustite, gospodine eunuše, da još jednom pogledam ključić.

Anisij, pogledavši šefa, uhvati ključ čvršće i izdaleka ga pokaza Pikovu dečku.

- Da, nisam se prevario - kimnu ovaj. - Najobičnija pretpotopna brava marke „bakina škrinja“. Mimočka takvu za čas otključa ukosnicom.

Dvorski savjetnik i njegov asistent skočiše s mjesta istodobno. Fandorin doviknu Masi nešto na japanskom - valjda „ne ispuštaj ga iz vida“ ili nešto slično. Japanac čvrsto zgrabi Pikovog dečka za ramena, a što je bilo dalje, Tulipanov nije vidio zato što je već izjurio kroz vrata. Trčali su niz stubište, prohujali kroz predvorje pored preneraženih žandara. Avaj, vrata „Tarik-bejove“ sobe bila su širom otvorena. Ptičica je otrhнула! Zastenjavši kao da ga boli zub, Erast Petrovič jurnu natrag u predvorje. Anisij za njim.

- Gdje je? - riknu dvorski savjetnik na stražmeštra. Ovaj zinu šokiran time što je indijski princ najednom progovorio najčišćim ruskim jezikom. - Brže odgovaraj! - podviknu na žandara Fandorin. - Gdje je djevojka?

- Ali... - Stražmeštar za svaki slučaj nabli kacigu na glavu i salutira. - Prije pet minuta je izašla. A pratiteljica će, rekli su, još ostati.

- Pet minuta! - živčano ponovi Erast Petrovič. - Tulipanove, u potjeru! A vi dobro gledajte! Sjurili su se niz ulazne stube, protrčali kroz vrt, izletjeli kroz kapiju. - Ja ću desno, vi lijevo! - naredi šef.

Anisij zašepesa duž ograde. Jedna mu je papuča odmah zapela u snijegu, morao je skakati na jednoj nozi. Evo, ograda se završila, naprijed je bijela pruga puta, crna stabla i grmlje. Ni žive duše. Tulipanov se okrene na mjestu kao kokoš odsječene glave. Gdje tražiti? Kuda trčati? Pod padinom, na drugoj strani ledene rijeke, u golemoj crnoj zdjeli ležao je divovski grad. Bio je gotovo nevidljiv, tek su se ponegdje protezali rijetki nizovi uličnih svjetiljaka, ali crnina nije bila pusta, već očito živa - nešto je tamo dolje sneno disalo, uzdisalo, stenjalo. Puhnu vjetar, potjera s tla bijelu prašinu, i Anisija u njegovu tankom ogrtaču prozebe do kostiju. Trebalo se vratiti. Možda je Erast Petrovič imao više sreće?

Sreli su se ispred kapije. Šef se, nažalost, također vratio sam. Drhteći od hladnoće, oba su „Indijca“ otrčala u kuću. Čudno, žandari nisu bili na svom mjestu. Zato su odozgo, s prvog kata, dopirali lupa, psovke i povici.

- Koji vrag?! - Fandorin i Anisij, ne stigavši odahnuti nakon trke po ulici, pojuriše koliko ih noge nose prema stubištu.

U spavaćoj je sobi sve bilo naopako. Dva žandara objesila su se za ramena razbarušenog Mase koji je pištao od bijesa, a stražmeštar je, brišući rukavom crveni mlaz, ciljao u Japanca revolverom.

- Gdje je? - ogledajući se upita Erast Petrovič.

- Tko? - nije shvatio stažmeštar pa ispljunu izbijeni zub.

- Pikov dečko! - Masa zatoroka nešto na svom, ali sjedobrki mu žandar gurnu cijev u trbuh.

- Začepi, đavle! Ovako, vaše... - žandar zape ne znajući kako da se obraća neobičnom pretpostavljenom. - Ovako, vaše indijstvo, stojimo dolje, dobro gledamo, kako ste naredili. Odjednom gore ženska viče. Upomoć, viče, ubit će me! Spašavajte! Mi gore. Vidimo, ovaj kosooki onu staricu koja je bila s gospođicom na pod srušio i hvata je za grlo, gad. Ona, jedna, viče „spasite me!“. Provalio je lopov kineski, napao me!. Ovaj nešto na svom mumlja: Musina-musina! Jak je, đavo. Izbio mi je zub. Tereščenku je jagodicu slomio.

- Gdje je starica? - zgrabi stražmeštra za ramena dvorski savjetnik, očito snažno - žandar je postao bjelji od krede.

- Pa tu je - propišta ovaj. - Gdje bi bila? Uplašila se pa se zavukla negdje. Naći ćemo je. Hoćete li... Oh, boli!

Erast Petrovič i Anisij se šutke pogledaše.

- Što, opet u potjeru? - spremno zapita Tulipanov, bolje namještajući noge u papučama.

- Dosta je, trčali smo, razveselili gospodina Momusa - slabim glasom odvrati dvorski savjetnik. Pustio je žandara, sjeo u naslonjač i bezvoljno opustio ruke. Na šefovu su se licu odvijale neke nerazumljive promjene. Na glatkom čelu pojavila se poprečna bora, kutevi usana objesili su se, oči su se zatvorile. Zatim mu se zatresoše ramena, i Anisij se ozbiljno uplaši - ne sprema li se Erast Petrovič rasplakati. No, tad se Fandorin lupi po koljenu i stane se bezglasno, nezadrživo, lakomisleno smijati.

Grande operation

Zadigavši haljinu Momus je jurio pored ograda, pored pustih dača u smjeru Kaluške ceste. Svaki se čas osvrtao - ima li potjere, da zaroni u grmlje koje je, hvala ti, Bože, obilato poizrastalo s obiju strana puta. Kad je protrčao pored snježnih jelika tužni ga glasić zovnu:

- Momčiku, pa napokon! Već sam se smrsla.

Ispod krošnjate jele izviri Mimi, zimogrozno trljajući ruke. Od olakšanja Momus je sjeo ravno na rub puta, zagrabio dlanom snijega i prisionio ga na oznojeno čelo. Vražja nosina potpuno je spuzla na stranu. Momus je otkine, baci u nanos.

- Uf - reče. - Odavno nisam tako trčao.

Mimi sjede pokraj njega, nasloni mu glavu na rame.

- Momočka, moram ti nešto priznati...

- Što? - napregnu se on.

- Nisam kriva, časna riječ... Zapravo... Pokazalo se da nije eunuh.

- Znam - progundā Momus i gnjevno joj otrese iglice s rukava. - To je bio naš poznanik monsieur Fandorin i njegov žandarski Leporello. Lijepo su me provalili.

- Hoćeš li se osvetiti? - bojažljivo upita Mimi, gledajući odozdo. Momus počesa bradu.

- Ma neka idu kvragu. Treba zbrisati iz Moskve. I to što prije.

Ali, nisu zbrisali iz negostoljubive Moskve, jer sljedeći se dan pojavila ideja grandiozne operacije, koju je Momus upravo tako i nazvao: „Grande operation“. Ideja se pojavila čisto slučajno, vrlo neobičnim stjecajem okolnosti.

Iz Moskve su se povlačili strogo prema pravilima, sa svim mogućim mjerama opreza. Kad je svanulo, Momus je svratio na buvljak, nabavio nužnu opremu za ukupnu cijenu od tri rublja i sedamdeset tri i pol kopjejeke. Skinuo je s lica svu šminku, stavio kapu sa štitnikom, odjenuo podstavljeni kaputić, obuio čizme s kaljačama i pretvorio se u neupadljivog obrtnika. S Mimi je bilo teže zato što je bila poznata policiji. Promislivši, odlučio je od nje napraviti klipana. S kapom s naušnicima, zamašćenoj kratkoj bundi i golemim pustenim čizmama nije se razlikovala od okretnih moskovskih klinaca poput onih koji se vrzmaju po Suharevki - samo se drži za džep. Uostalom, Mimi je doista mogla očistiti tuđe džepove nimalo lošije od pravog pravcatog džepara.

Jednom prilikom u Samari, kad su bili u škripcu, vješto je izvukla nekom veletrgovcu iz prsluka stari džepni sat. Sat je bio bezvrijedan, ali Momus je znao da je veletrgovcu vrijedan. Neutješni Tit Titič odredio je za obiteljsku svojinu nagradu od tisuću rubalja i dugo je zahvaljivao studentu koji je pronašao sat u obližnjem jarku. Kasnije je za tu tisuću Momus u jednom mirnom gradu otvorio kinesku ljekarnu i vrlo solidno trgovao čudotvornim travama i korijenjem za razne trgovačke boljke.

Ali, čemu se prisjećati nekadašnjih uspjeha. Iz Moskve su uzimali poput Francuza - potišteni. Momus je pretpostavljao da će ih na kolodvorima vrebati agenti pa je poduzeo mjere. Prvo je, kako bi udobrovoljio opasnog gospodina Fandorina, poslao u Peterburg sve stvari grofice Adi. Doduše, nije izdržao pa je dopisao u pratećoj dostavnici: „Pikovoj dami od pikovog dečka.“ Brojanicu od nefrita i zabavne gravire poslao je u Malu Nikitsku gradskom poštom, i tu nije ništa dopisivao, bio je oprezan. Odlučio je da se ne pojavljuje na kolodvoru. Svoje kovčege otpremio je na Brjanski ranije kako bi ih utovarili na sutrašnji vlak. On pak i Mimočka išli su pješice. Iza Dorogomilovske brklje Momus je namjeravao unajmiti kočijaša, dovesti se saonicama do prve željezničke stanice, Možajska, i tek tamo sutra se pridružiti prtljazi.

Raspoloženje je bilo tmurno. A u međuvremenu je Moskva slavila nedjelju pred veliki post, posljednji dan poklada. Sutra će od zore započeti post i molitve, skinut će s uličnih svjetiljaka šarene balone, uklonit će oslikane vašarske daščare, silno će se smanjiti broj pijanaca, ali danas je narod još slavio, pio i jeo. Kod Smolenske tržnice spuštali su se na „diližanima“ s drvene uzvisine: uz grohot, zvižduke, ciku. Posvuda su se prodavale vruće palačinke - s glavama haringi, s kašom, s medom, s kavijarom. Turski je mađioničar s crvenim fesom gurao u bjelozube ralje jatagane. Skomoroh je hodao na rukama i smiješno se ritao nogama. Neki garavi s kožnom pregačom i golim grudima rigao je iz usta plamene jezike. Mimi je vrtjela glavu na sve strane - pravi vragolančić. Uživjevši se u ulogu tražila je da joj kupi pjetlića otrovno crvene boje na štapiću pa je s užitkom lizala jeftini slatkiš oštrim ružičastim jezikom, iako je u običnom životu davala prednost švicarskoj čokoladi, koje je mogla smazati i do pet tabli dnevno.

Ali, na šarenom se trgu nije samo veselilo i prežderavalo palačinkama. Kod bogate, trgovačke crkve smolenske Majke Božje u dugom su redu sjedili prosjaci, klanjali se do tla, molili od pravoslavaca oprost i sami opraštali. Danas je za bijednike bio važan, unosan dan. Mnogi su im prilazili s darom - netko je nosio palačinku, netko čokanjčić votke, netko kopjeju. Iz crkve na predvrata, teško stupajući, izađe neka krupna zvjerka u raskopčanoj bundi od hermelina, nepokrivene ćelave glave. Prekriži podbulo, nemilo lice, prodorno viknu:

- Oprosti, narode pravoslavni, ako je Samson Jeropkin štogod kriv!

Prosjaci se uskomešaše, neskladno zažagoriše:

- I ti nama oprosti, baćuška! Oprosti, dobročinitelju!

Očito, očekivali su darove, no nitko se nije gurao naprijed, svi su se žustro postrojili u dva reda, oslobodivši prolaz do trga gdje su zvjerku čekale raskošne saonice - lakirane, prekrivene krznom. Momus stane da pogleda kako će takav glavonja kupiti ulaz u kraljevstvo nebesko. Jer po njušci se vidi da je gmaz i gulikoža kakvog svijet nije vidio, a također namjerava ići u raj. Zanimljivo je pitanje na koliko procjenjuje ulaznicu. Iza leđa trbušastog dobrotvora, nadvisujući ga za glavu i pol, koračala je kršna crnobrada ljudina s licem krvnika. Oko lakta desne ruke ljudina je imala omotan dugački kožni bič, a u lijevoj je nosio platnenu kesu. Gazda se povremeno okretao prema svom sluganu, grabio iz kese i darivao prosjake - svakomu po novčić. Kad se jedan beznogi starčić, ne izdržavši, progurao preko reda za milostinjom, bradonja je grozno zarikao, munjevitim pokretom odmotao bič i opalio jadrnika samim vrhom po sijedom tjemenu - djedica je samo jauknuo. A tip u bundi od hermelina, gurajući u ispružene ruke po kovanicu, svaki bi put izrekao:

- Nije to vama, pijanicama, nego Gospodinu Bogu Milostivom i Majci Zaštitnici, za oprost grijeha sluge Božjeg Samsona.

Promatrajući, Momus je zadovoljio svoju radoznalost: kako je mogao i pretpostaviti, od ognja paklenog ta se njuška jeftino otkupljivala, davala je bijednicima po bakrenjak.

- Sitni su, izgleda, grijesi sluge Božjeg Samsona - promrmlja Momus naglas, spreman krenuti dalje svojim putem. Promukli, propiti glas zabruji mu na samo uho:

- Veliki su, momče, o, veliki su. Šta je, nisi iz Moskve, kad ne znaš Jeropkina?

Pokraj njega stajao je mršavi, žilavi odrpanac zemljana lica koje se nervozno trzalo. Odrpanac je zaudarao na lošu rakiju, a pogled usmjeren iza Momusa, na škrtog darivatelja, bio je pun žestoke, divlje mržnje.

- Skoro polovici Moskve krv pije Samson Haritonič - prosvijetli Momusa trzavac. - Prenoćišta na Hitrovki, krčme u Gracima, na Suharevki, opet na Hitrovki, skoro sve je njegovo. Otkupljuje ukradeno, pozajmljuje novac uz ogromne kamate. Jednom riječju, vampir, zmija otrovnica. Momus pogleda antipatičnog debeljka, koji je već sjeo u saonice, s novim zanimanjem. Vidiš kakvih sve živopisnih tipova ima u Moskvi.

- A policija ništa?

Odrpanac pijunu:

- Koja policija! On se mota po palači samog gubernatora kneza Dolgorukoja. Jeropkin je sad čak i general! Kad su hram gradili dao je milijun, zato je od cara dobio traku sa zvijezdom i mjesto u dobrotvornom društvu. Nekad je bio Samsoska krvopija, a postao je „ekselencija“. Lopov je to, krvnik, ubojica!

- Pa sad, teško da je baš ubojica - posumnja Momus.

- Teško?! - po prvi put pogleda sugovornika pijandura. - Samson Haritonič, naravno, ne prlja svoje ruke krvlju. A jesi vidio nijemog Kuzmu? Onog s bičem? To ti nije čovjek, nego životinja, pas na lancu. Neće samo ubiti, živog te može rastrgati. I trgao je, bilo je i toga! Ja ti, momče, mogu o njihovim djelima svašta ispričati!

- Pa idemo, pričat ćeš mi. Sjest ćemo malo, dat ću ti da popiješ - pozva ga Momus, jer nije mu se osobito žurilo, a čovjek je, po svemu sudeći, zanimljiv. Od takvih se mnogo korisnoga može doznati. - Evo, samo da svom klipanu dam dvadeset kopjejk za vrtuljak.

Sjeli su u krčmu. Momus je naručio čaj i pecivo, pijanici je uzeo politru klekovače i usoljenu deveriku. Pripovjedač polako, s dostojanstvom popije, oglođa riblji rep. Počne okolišajući:

- Ti ne poznaš Moskvu i vjerojatno nisi čuo za Sandunovsko kupalište?

- Kako da ne, poznato je to kupalište - odgovori Momus dolijevajući.

- To i jest što je poznato. Ja sam tamo u odjelu za gospodu bio prvi čovjek. Jegora Tiškina svi su znali. I krv pustit, i odrezat tvrdu kožu, i odlično obrijat, sve sam znao. A najviše sam bio na glasu kao masažer. Imo sam pametne ruke. Tako sam tjero krv po žilama, tako sam kosti gnječio da su kod mene grofovi i generali kao mačići preli. Znao sam i razne boleštine liječiti, raznim uvarcima, čajevima. Bilo je mjeseci kad sam izvuko po sto pedeset rubalja! Imo sam kuću, vrt. Dolazila mi je jedna udovica, iz duhovnog staleža.

Jegor Tiškin ispije drugu, sad već bez cifranja, naskap, ne uzevši zalogaj.

- Jeropkin, gnjida, dolazio je k meni. Uvijek je mene tražio. Kolko sam puta bio pozvan u njegovu kuću. Može se reć da sam posto ko domaći. Brijo sam mu kvrgavu bradu, i skido mu masne otekline, i liječio ga od muške nemoći. A 'ko je tog debeljka spasio od šuljeva?! A 'ko mu je bruh sredio?! Eh, zlatne je prste imo Jegor Tiškin. A sad je prosjak, golać i beskućnik. I sve zbog njega, zbog Jeropkina! Daj, momče, uzmi mi još pića. Duša mi gori. Malo se primirivši, bivši majstor iz kupališta nastavi: - Praznovjeran je Jeropkin. Gore nego seoska baba. U sve znakove vjeruje, i u crnu mačku, i u kukurikanje, i u pun mjesec. A moram ti reć, dobri čovječe, da je Samson Haritonič nasred brade, točno u rupici, imo čudnu bradavicu. Sva crna, i tri riđe dlake iz nje rastu. Jako ju je pazio, govorio je da je to njegov posebni znak. Namjerno je na obrazima pusto dlake, a bradu je brijo da se bradavica bolje vidi. E, ja sam mu maknuo taj znak... Taj dan nisam bio baš svoj, noć prije puno sam popio. Rijetko sam si to dopušto, samo za praznike, a tad mi je majčica umrla, pa sam se utješio kako valja. Uglavnom, zadrhtala mi ruka, a britva oštra, damascenski čelik. Odrezo sam Jeropkinu bradavicu u vražju mater. Što je krvi bilo, a tek deranja! „*Sreću si mu uništio, đavle krivoruki!*“ I počeo Samson Haritonič plakat, ja je lijepim natrag, ali ne drži se, otpada. Podivljo skroz Jeropkin, zovnuo Kuzmu. Ovaj me prvo svojim bičem izmlatio, ali Jeropkinu je to malo. Ruke ću ti, veli, otkinut, te ću ti krvave prste iščupat. Kuzma me ščepo za desnu ruku, gurnuo je kroz vrata, pa ih zalupio! Samo je kvrcnulo... Ja vičem: „*Oče, nemoj me upropastit, bez kore kruha me ostavljaš, barem mi lijevu poštedi.*“ Ništa od toga, uništio mi i lijevu...

Pijanica mahnu rukom, i Momus tek sad obrati pozornost na njegove prste: neprirodno rašireni, nesavitljivi. Momus natoči jadrniku još, potapša ga po ramenu:

- Zanimljiv lik taj Jeropkin - procijedi sjetivši se dobrotvorova punačkog lica. Nimalo nije volio takve. Da ne mora otići iz Moskve, mogao bi naučiti tu stoku pameti. - I, dobiva li mnogo novca od krčmi i prenoćišta?

- Pa nekih tristo iljada mjesečno - odgovori Jegor Tiškin, ljutito brišući suze.

- Ma hajde. Pretjerao si, brate.

Majstor iz kupališta planu:

- Ko' da ne znam! Kažem ti, bio sam ko' domaći u njegovoj kući. Svaki Božji dan onaj Kuzma ide u „Robiju“, i u „Sibir“, i u „Peresiljni“, i u druge gostionice gdje je Jeropkin gazda. Po pet tisuća na dan sakupi. Subotom mu donose iz prenoćišta. Samo u „Skvorešnji“ živi četristo familija. A pare od uličarki? A od ukradene robe? Samson Haritonič sve novce stavlja u običnu vreću od lika i drži je kod sebe pod krevetom. Takav mu je običaj. Nekad je s tom vrećom stigao u Moskvu ko seljo, ko da je preko vreće steko bogatstvo. Kažem ti, ko stara baba, u svaku glupost vjeruje. Svakog prvog u mjesecu vadi profit ispod kreveta i vozi u banku. Ide s prijavom vrećom u četveropregu, nadut, zadovoljan. To mu je najvažniji dan. To su tajne pare, od nezakonitih poslova, pa zadnji dan kod njega sjede pametni računovođe, sve u šesnest prave lažne papire. Nekad tristo iljada odveze u banku, a nekad i više, zavisi kolko je dana u mjesecu.

- Tolike pare drži u kući, i još ga nisu opljačkali? - začudi se Momus koji je slušao sa sve većim zanimanjem.

- Probaj ga opljačkat. Kuća je iza kamenog zida, džukele trče po dvorištu, sluge, a tu je još i onaj Kuzma. Kuzmin bič gori je od revolvera, za okladu miša u trku presiječe napola. Niko od lopova ne ide k Jeropkinu. Ne vrijedi truda. Jednom, još prije pet godina, jedan je hrabri probo. Poslije su ga našli u živodernici, Kuzma mu je bičem svu kožu na komadiće iskidao. Skroz. I bez riječi, ni pisnuo nije. Jeropkin valjda svu policiju namiruje. Ima neviđeno novca. Al' neće taj izrod imat koristi od bogatstva, umrijet će od bubrežne bolesti. Ima kamence, a bez Tiškina nema ga ko liječit. Ko da doktori znaju rastvorit kamen?

Dolazili su mi od Samsona Haritoniča. Idi, kažu, Jegoruška, oprašta ti. I pare će ti dat, samo se vrati, izliječi ga. Nisam išo! On meni oprašta, ali ja njemu oprosta ne dam!

- I često daje sirotinji milostinju? - upita Momus, osjećajući kako mu krv počinje vatreno kolati žilama. U krčmu zaviri Mimi koja se dosađivala, i on joj dade znak: ne ulazi, imam posla. Tiškin položi tamnu glavu na ruku - nesigurni lakat kliznu po prljavom stolnjaku.

- Često. Od sutra, kad počne veliki post, svaki će dan dolaziti na Smolenku. Gad ima kancelariju tu u Pljuščihi. Putem će izaći iz saonica, razdijelit kopjejeke pa otići u kancelariju zgrtat iljade.

- Slušaj, Jegore Tiškinu - reče Momus. - žao mi te. Dođi sa mnom. Dat ću ti prenoćište i pare za piće. Ispričaj mi detaljnije o svom gorkom životu. Znači, kažeš da je jako praznovjeren taj Jeropkin?

Pa to je već svinjarija, pomisli Momus vodeći patnika koji se spoticao prema izlazu. Kakva nesreća u posljednje vrijeme! Veljača, najkraći mjesec! Samo dvadeset osam dana! U vreći će biti trideset tisuća manje nego u siječnju ili, recimo, u ožujku. Dobro je barem što je sad dvadeset treći. Pa ne treba dugo čekati do kraja mjeseca i ostaje dovoljno vremena da se dobro pripremi. A kovčege će morati vratiti s kolodvora.

Na pomolu je golema operacija: jednim potezom pokrit će sve moskovske blamaže.

* * *

Sutradan, prvog dana posta, Smolenka je bila neprepoznatljiva. Kao da je noću ponad trga prohujao čarobnjak Cernomor, zamahnuo širokim rukavom i otpuhao s lica zemlje sve grešnike, pijanice, one koji pjevaju i viču, zbrisao prodavače zbitenja, slastica i palačinki, odnio raznobojne zastavice, papirnate vijence i balone, a ostavio samo puste vašarske daščare, samo crne vrane na snijegu sjajnom od sunca, samo prosjake na predvraću crkve Majke Božje smolenske.

U hramu su još za mraka odslužili jutrenju, i započeo je ozbiljan, svečan post u trajanju od sedam tjedana. Crkveni starosta već je triput prošao između vjernika, skupljajući darove, i triput je odnio do oltara od bakra i srebra tešku posudu, kad je stigao glavni parohijanin, Njegova Ekscelencija Samson Haritonič Jeropkin. Bio je danas osobito uredan: široko, hladetinasto lice čisto umiveno, rijetka

kosa počešljana na razdjeljak, dugački zalisci namazani uljem. Četvrt se sata Samson Haritonič, smjestivši se točno nasuprot carskih vrata u ikonostasu, klanjao do poda i široko križao. Izašao je otac sa svijećom, zamahnuo prema Jeropkinu kadionicom, zamrmljao: „*Gospode i Vladiko života mog, očisti me grešnog...*“ A za njim je dojurio i starosta s praznom posudom. Bogomoljac se digne s koljena, otrese skute bunde i dade starosti tri stotinjarke - takav je Samson Haritonič imao običaj za početak posta.

Izađe darežljivi čovjek na trg, a prosjaci već čekaju. Pružaju ruke, bleje, guraju se. Ali, čim je Kuzma zamahnuo bičem, odmah je guranje prestalo. Postrojili se bijednici u dvije vrste, kao vojnici prije smotre. Svi u sivoj čohi i dronjcima, samo slijeva u sredini nešto se bijeli. Samson Haritonič zaškilji podbuhlim očicama, vidi: među prosjacima stoji prekrasno momče. Oči su mu velike, plavetne. Lice nježno, čisto. Zlatna kosa ošišana ravno (oh, što je bilo vike - Mimočka nikako nije htjela pristati da joj se odrežu uvojci). Odjeven je prekrasni mladić samo u snježnobijelu košulju - i ništa, nije mu hladno (kako bi i bilo - pod košuljom je tanka vesta od angore, a Mimočkino nježno poprsje bilo je čvrsto stegnuto flanelskom bluzom). Hlače su mu plišaste, opanci loši, a obojci čisti, neokaljani.

Dijeleći kopjeje Jeropkin je svaki čas pogledavao čudnovatog prosjaka, a kad se približio pružio mu je dva novčića, a ne jedan. Naredi:

- Evo ti, pomoli se za mene.

Zlatokosi nije uzeo novac. Podignu svijetle oči k nebesima pa reče zvonkim glasićem:

- Malo daješ, slugo Božji. Za malu se cijenu od Majke patnice želiš otkupiti. - Pogleda Samsona Haritoniča ravno u oči, i čestitom čovjeku odmah postane loše, tako je strog i napet bio taj pogled. - Vidim tvoju grešnu dušu. Na srcu ti je krvava mrlja, a u nutрини trulež. Oči-istiti, oči-istiti treba - zapjeva blaženi. - Inače ćeš strnuti, usmrđjeti se. Boli te trbušina, Samsone, od kamenca se grčiš? Od nečistoće je to, oči-istiti treba.

Jeropkin se skamenio. A kako i ne bi! Bubrezi mu doista ništa ne valjaju, a na lijevoj strani prsa ima velik madež boje vina. Podaci su točni, dobiveni od Jegora Tiškina.

- Ko si ti? - izusti Njegova Ekscelencija sa strahom. Momče ne odgovori. Ponovno uzdigne k nebu plave oči, stane micati usnama.

- Jurodivi je to, hranitelju - uslužno došapnuše Samsonu Haritoniču s obiju strana. - Prvi je dan tu, baćuška. Ko zna otkud se stvorio. Bulazni. Zovu ga Paisij. Maloprije je imo napad padavice, iz usta mu išla pjena, a duh mu je rajski. Božji čovjek.

- Evo ti onda rubalj, ako si Božji čovjek. Moli se za moje teške grijehе.

Jeropkin je izvadio iz džepa novčanicu, ali blaženi opet nije uzeo. Rekao je tihim, prisnim glasom:

- Nemoj meni davati. Meni ne treba, mene Majka Božja hrani. Daj njemu. - I pokaže starog prosjaka, cijeloj tržnici znanog beznogog Zosku. - Jučer ga je tvoj slugan povrijedio. Daj jadnomu, a ja ću se za te pomoliti Majčici.

Zoska se spremno dokotrlja na kolicima, ispruži golemu kvrgavu šapetinu. Jeropkin gadljivo tutnu u nju novčanicu.

- Blagosloвила te presveta Bogorodica - visokim glasom objavi momče i pruži Jeropkinu tanku ruku.

Tad se dogodilo čudo kojeg su se još dugo prisjećali u Moskvi. Tko zna odakle na rame jurodivog sletio je divovski gavran. Gomila prosjaka samo je uzdahnula. A kad su razabrali da crna ptica na nozi ima zlatni prsten, postalo je sasvim tiho. Jeropkin je stajao ni živ ni mrtav: debele mu usne drhte, oči izbečene. Htio je podići ruku da se prekriži, ali nije mogao. Iz očiju blaženoga potekoše suze.

- Žao mi te, Samsone - reče skidajući s ptičje noge prsten i pružajući ga Jeropkinu. - Uzmi, tvoj je. Bogorodica ne prima tvoj rubalj, vraća dar. A gavrana je poslala zato što ti je duša crna. Okrenu se Božji čovjek i polako pođe.

- Stani! - viknu Samson Haritonič, smeteno gledajući sjajni prsten. - Čekaj ti! Kuzma! Vodi ga u saonice! Povest ćemo ga! Crnobradi dugonja sustignu dečka, primi ga za rame. - Idemo k meni, čuješ, kako se ono zoveš, Paisije! - pozva ga Jeropkin.

- Budi malo kod mene, ugrij se.

- Ne mogu u kamenu palaču - strogo odvrati momče okrenuvši se. - Tamo duša postaje slijepa. A ti Samsone, ovako ćeš. Sutra, kad jutrenju otpoje, dođi u Iversku. Hit ću tamo. Donesi kesu sa zlatnicima, ali punu. Hoću za tebe opet Bogorodicu moliti.

I ode ispraćen pogledima. Na ramenu jurodivog crni gavran kljuca rame i hripavo grakće. (Gavran se zvao Valtasar. Bio je dresiran, kupljen je jučer na ptičjoj tržnici. Pametna ptica jednostavni je trik brzo naučila: Mimi je gurala u šav na ramenu zrna prosa, Momus je puštao Valtasara, i ovaj je letio prema bijeloj košulji - isprva s pet koraka, zatim s petnaest, a kasnije i s trideset.)

***

Došao je, pauk. Došao je pokorno. I kesu je ponio. Ali, ne kesu kao kesu, nego kožnu torbu, jaki ju je Kuzma nosio iza gazde. Preko noći su, prema očekivanjima, generala dobrotvora obuzele sumnje. Pa je prsten Majke Božje i zubima isprobao, čak i kiselinom polio. Ne sumnjajte, vaše krvopijstvo, prsten je odličan, starinske izrade.

Blaženi Paisij stajao je pokraj kapelice. Mirno je stajao. Za vrat mu svezana posuda za milostinju. Kako mu unutra nabacaju novaca, odlazi i dijeli ga bogaljima. Oko momčeta, na pristojnoj udaljenosti, gomila onih koji žude za čudom. Nakon jučerašnjeg događaja prošla je glasina po crkvama o čudesnom znamenju, o gavranu sa zlatnim prstenom u kljunu (tako se već preinačilo u pričama). Danas je dan bio tmuran, i zahladnjelo je, ali jurodivi je opet bio samo u bijeloj košulji, jedino mu je vrat omotan vunenom krpom. Pridošlog Jeropkina nije pogledao niti ga pozdravio.

Sto mu je pauk rekao s Momusova se položaja, dakako, nije čulo, ali vjerojatno nešto skeptično. Mimi je imala zadatak odvesti pauka s mjesta punog ljudi. Dosta je javnosti, nema više koristi od toga. Božji se čovjek okrenuo, pozvao za sobom trbonju i krenuo naprijed, preko trga, ravno prema mjestu na kojem je bio Momus. Jeropkin oklijevajući krenu za blaženim. Znatiželjni su zateturali za njima, ali crnobradi janjičar nekoliko puta pucnu bičem, i dangube odustadoše.

- Ne, ne ovom, nema dobrote u njemu - začu se kristalni glasić Mimi, koja se na čas zadržala pokraj sakatog vojnika. Pokraj zgrčenog grbavca jurodivi reče: - Ni ovom, duša mu je mrtva. Zato se pred Momusom, koji se smjestio podalje od drugih prosjaka, momče zaustavi, prekriži se, nakloni do poda. Naredi Jeropkinu:

- Evo njoj, kukavnoj, daj kesu. Muž joj je umro, mala dječica traže jesti. Njoj podaj. Bogorodica takve žali.

Momus zagalami pištavim falsetom ispod ženske marame nategnute od brade gotovo do nosa:

- Šta „podaj“? Šta „podaj“? Čiji si ti, mali? Otkud znaš za mene?
- Koja si ti? - nagnu se prema udovici Jeropkin.
- Ja sam Marfa Zjuzina, baćuška - slatkim glasom zapjevuši Momus. - Sirota udovica. Hranitelj mi je umro. Sedmero ih imam, sve manje od manjeg. Kad bi mi dao deset kopjejčica, kupila bih im kruha.

Samson Haritonič glasno je soptao, sumnjičavo gledao.

- Dobro, Kuzma. Daj joj. Ali, pazi da Paisij ne utekne.

Crnobradi pruži Momusu torbu - nije ni tako teška.

- Što je to, baćuška? - uplaši se udovica.

- I? - okrenu se Jeropkin blaženom ne odgovorivši. - Šta sad?

Momče stade mrmljati nerazumljive riječi. Sruši se na koljena, triput udari čelom o kaldrmu. Prisloni uz kamen uho kao da nešto osluškuje. Zatim ustane.

- Kaže Bogomajka, sutra čim svane dođi u Neskučni vrt. Kopaj zemlju pod starim hrastom iza kamene sjenice. Kopaj gdje je hrast obrastao mahovinom. Naći ćeš odgovor, slugo Božji. - Jurodivi tiho doda. - Dođi onamo, Samsone. I ja ću doći.

- A ne! - prenu se Jeropkin. - Našo si budalu! Ti ideš sa mnom, brajko. Primi ga, Kuzma. Ništa, prenoćit ćeš u "kamenj palači", nećeš nestat. A ako si me namagarčio, sam si si kriv. Iz guše ću ti iščupat svoje novce. Momus tiho, ne podižući se s koljena, otpuza natrag i šmugnu u labirint prodavaonica.

Otvori torbu, gurne ruku. Zlatnika nije bilo previše, svega trideset. Škrtario je Samson Haritonič, cicija nije htjela dati mnogo Bogorodici. Ali, nema veze, zato Majčica prema svom vjernom slugi neće biti škrt.

Još za mraka, utoplivši se kako treba i ponijevši bočicu konjaka, Momus se smjestio na ranije odabranom mjestu: u grmlju, s dobrim pogledom na stari hrast. U polumraku su se mutno bijeljeli stupovi skladne rotunde. Bila je zora, pa u Neskučnom vrtu nije bilo ni žive duše. Borbeni položaj bio je uređen i pripremljen kako valja. Momus je pojeo sendvič sa svinjetinom (tko šljivi veliki post), otpio iz čepa „šustovski“ konjak, a zatim se i kroz drvored dovezoše Jeropkinove saonice. Prvi je izašao nijemi Kuzma, napregnuto se ogledao uokolo (Momus se sagnuo), hodao oko hrasta, mahnuo rukom. Priđe Samson Haritonič, čvrsto držeći za ruku blaženog Paisija. Na

kočijaševu sjedalu ostalo je još dvoje. Momče priđe hrastu, nakloni mu se do pojasa, pokaza prstom na dogovoreno mjesto:

- Tu kopajte.

- Uzmite lopate! - viknu Jeropkin okrenuvši se prema saonicama. Priđu dvojica mladića, pijunu u šake i udare probijati smrznutu zemlju. Zemlja je bila začuđujuće podatna, i vrlo brzo nešto je zazveckalo (Momus je bio lijen duboko kopati).

- Ima nešto, Samsone Haritoniču!

- Šta ima?

- Nešto željezno.

Jeropkin se sruši na koljena, stane rukama razgrtati grumenje. S mukom, stenjući, izvadi iz zemlje bakrenu posudu zelenu od starosti (bio je to stari lonac, očito još iz doba prije požara, kupljen kod staretinara za pola rublja). U polumraku, na svjetlu saoničke lampe, zanjihao se mutan sjaj.

- Zlato! - jeknu Jeropkin. - I to mnogo! Prosuo je teške oblutke na dlan, prinio ih očima. - Nisu moji zlatnici! Kuzja, upali šibicu! Pročita naglas: - „A-na ca-ri-ca sa-mo-dr-žica...” Staro blago! Pa tu nema manje od iljadu zlatnika!

Htio je Momus štogod zamršenije nabaviti, s hebrejskim slovima ili barem s arapskim pismom, ali ispadalo je preskupo. Kupio je Anine zlatne novčiće od dva rublja i Katarinine dukate, po dvadeset rubalja za komad. Ne baš tisuću, ali mnogo ih je kupio, budući da tog blaga po suharevskim antikvarijatima ima na gomile. Poslije će Samson Haritonič izbrojati novčiće, to je sigurno, a broj nije slučajan, poseban je, kasnije će biti važan.

- Loše stojiš, Samsone - zajeca momče. - Ne oprašta ti Bogorodica, otkupljuje se.

- A? - upita Jeropkin opijen sjajem.

Odlična je stvar mnogo zlatnika na hrpi. Svota nije tako astronomska, a opčinjava. Pohlepna čovjeka posve ostavlja bez razuma. Momus se više puta koristio tim neobičnom svojstvom zlata. Sad je bilo najvažnije ne dati Jeropkinu da predahne. Mora se tom gulikoži zavrtjeti u glavi, da mu mozak prestane raditi. Hajde, Mimi, nastavi predstavu!

- Ili si opet malo dao, ili za te uopće nema oprost - žalosno će jurodivi. - Moraš jadan i bijedan živ trunuti.

- Kako to nema oprosta? - uznemiri se Jeropkin, i čak se iz grmlja, s deset metara vidjelo kako su mu na čelu zablistale kapljice. - Ako je malo, dat ću još. Imam nebrojeno mnogo novaca. Kolko treba dat, ti reci!

Paisij nije odgovarao, njihao se s jedne na drugu stranu.

- Vidim. Vidim odaju mračnu. Ikone po zidovima, kandilo gori. Vidim perinu od paperja, jastuke labuđe, mnogo jastuka... Pod posteljom je mračno, tmuša i trna. Tamo je zlatno tele... Vreća rogozna, sva nabijena novčanicama. Od nje je sve zlo!

Nijemi Kuzma i momci s lopatama stisnuše se jedni uz druge, lica im blesava, a Jeropkinu obrijana brada stala drhtati.

- Ne treba Ma-ajčici tvoj no-ovac - čudnim, cvilećim glasom zapjeva Božji čovjek (ubacuje modulacije iz „Bajadere“, dosjeti se Momus). - želi ona, zaštitnica, da se ti oči-istiš. Da se tvoj novac očisti. Nečist je on, Samsone, zato ti i nema sreće od njega. Pravednik ih mora blagosloviti, rukom svojom bezgrešnom prekrižiti, pa će se očistiti. Pravednik veliki, svet čovjek, na jedno oko slijep, jedne ruke osušene, na jednu nogu hrom.

- Gdje da nađem takvog? - plačljivo upita Jeropkin i zatrese Paisija za mršava ramena. - Gdje ima takav pravednik?

Momče obori glavu, nešto osluhnu i tiho reče:

- Glas... Glas će ti doći... iz zemlje... Njega slušaj.

A zatim se Mimi grubo našali - najednom stane svojim sopranom pjevati francusku šansonu iz operete Joujouina tajna. Momus se uhvati za glavu - zanjela se, zaigrala, vragolanka. Sve je pokvarila!

- Anđeoskim glasom pjeva! - jeknu jedan od momaka i brzo se prekriži. - Na nezemaljskom jeziku pjeva, anđeoskom!

- To je francuski, budalo - zahropta Jeropkin. - Čuo sam za to, ponekad blaženi poemu govorit strane jezike koje nikad nisu znali. - I on se prekriži.

Paisij se iznenada sruši na zemlju i stane se trzati, iz usta mu uz mjehuriće počne obilno izlaziti pjena.

- Ej! - uplaši se Samson Haritonič saginjući se. - Čekaj malo s napadom! Kakav glas? I kako to misliš da će svetac „očistiti“ moje novce? Oće li nestat novci? Ili će se opet vratiti s dodatkom?

Ali, momče se samo izvijalo i udaralo nogama po hladnoj zemlji, izvikujući:

- Glas... iz zemlje... glas!

Jeropkin se okrenu svojim probisvijetima, šokirano reče:

- Stvarno ima ugodan, rajski miris!

Naravno da je rajski, pomisli Momus. Pariški sapun, „L'arome du paradis“, po rubalj i pol sitna kockica. No, nije se smjelo odugovlačiti - vrijeme je za izvedbu pripremljene atrakcije. Nije valjda badava noćas cijeli sat vrtno crijevo stavljao pod opalo lišće i odozgo sipao zemlju. Jedan kraj s proširenjem sad je bio u Momusovoj ruci, drugi, također s proširenjem, ali većim, bio je smješten točno između hrastova korijenja. Radi tajnosti prikriven je mrežom, a na mreži je mahovina. Pouzdan sustav, eksperimentalno provjeren, treba samo što više udahnuti. I Momus se potrudio, napuhao se, prislonio cijev čvrsto uz usne, zabrujao:

- U ponoć... dođi... u Varsonofjevsku kapelu-u-u...

Ispalo je uvjerljivo, efektno, čak i previše. Zbog pretjeranog je efekta i došlo do nevolje. Kad je iz zemlje zagrobno zazvao potmul glas, Jeropkin je vrisnuo i poskočio, njegovi ortaci također su odskočili, pa se najvažnije nije čulo - kamo odnijeti novac.

- ...blizu Novopimenovskog manastira-a-a - zabruja Momus kako bi bilo jasnije, ali ošamućeni Jeropkin, panjina gluha, opet nije dobro čuo.

- A? Koji samostan? - bojažljivo je zapitao zemlju. Pogledao je uokolo, čak je gurnuo nos u duplju. Ali, što ćeš! Neće viša sila gluhom po deset puta ponavljati. To bi već bila komedija. Momus je bio u problemima. Spasila ga je Mimi. Pridigla se sa zemlje i tiho promucala:

- Varsonofjevska kapela, blizu Novopimenovskog manastira. Sveti je isposnik tamo. Njemu odnesi vreću. Danas u ponoć.

***

O Varsonofjevskoj kapeli u Moskvi se nisu govorile dobre stvari. Prije sedam godina u crkvicu pokraj ulaza u Novopimenovski manastir udarila je munja - srušila je sveti križ i razbila zvono. Pa kakav je to hram Božji, čovjek se pita, ako ga munja pogodi? Zakovali su kapelu, počeli je zaobilaziti i bratija, i vjernici, i obični građani. Noću su iza debelih zidova dopirali jezivi, neljudski krici i uzdasi. Ili su mačke lunjale, a kamena jeka pod svodovima umnožavala je njihovu dreku, ili se u kapeli događalo nešto gore.

Iguman je održao službu Božju i svetom vodicom poškropio - nije pomoglo, samo je još strasnije postalo. Momus je to odlično mjesto pronašao još prije Božića, stalno je mislio kako će možda poslužiti. I poslužilo je, baš kad je trebalo. Osmislio je dekoraciju, pripremio scenske efekte. Grande operation približivala se finalu, i činilo se da će biti zapanjujućim. „Pikov dečko" nadmašio samog sebe!" - tako bi pisale sutra sve novine kad bi u Rusiji postojala prava javnost i sloboda riječi.

Kad je malo zvono u manastiru muklo zveknulo, otkucavajući ponoć, iza vrata kapele začuše se oprezni koraci. Momus zamisli kako se Jeropkin križa i neodlučno pruža ruku prema zakovanim vratima. Čavli su izvučeni iz dasaka, povuci i vrata će se, jezovito zaškripavši, otvoriti. 1 otvorila su se, ali unutra nije zavirio Samson Haritonič, već nijemi Kuzma. Plašljivi je pauk poslao naprijed svog odanog roba. Crnobradi zinu, s ramena mu poput krepane zmije spuznu svijeni bič. Rečeno bez lažne skromnosti, imalo se zbog čega zinuti. Nasred četverokutne prostorije stajao je grubi daščani stol. Na njemu su u uglovima, malko podrhtavajući plamenom, gorjele četiri svijeće. A na stolici, nagnut nad drevnom knjigom u debelom kožnom uvezu („Travels Into Several Remote Nations Of The World, In Four Parts. By Lemuel Gulliver, First A Surgeon, And Then A Captain Of Several Ships", bristolsko izdanje iz 1726. godine, kupljeno u antikvarijatu zbog debljine i ozbiljnog izgleda), sjedio je isposnik u bijelom plastu s dugom sijedom bradom i bijelom svilenkastom kosom svezanom na čelu uzetom. Jedno pustinjakovo oko bilo je prekriveno crnim povezom, lijeva ruka visjela mu je na zavoju. Isposnik kao da nije ni opazio pridošlicu. Kuzma zamumlja okrećući se, i iza njegova širokog ramena izviri Jeropkinovo blijedo lice. Tad sveti pustinjač, ne podižući pogleda, reče zvučnim i jasnim glasom:

- Dođi ovamo, Samsone. Čekam te. U tajnoj knjizi piše o tebi. - I pokaza prstom na graviru koja prikazuje Gullivera okruženog houyhnhmima.

Oprezno koračajući, u kapelu uđe cijela čestita družina: uvaženi Samson Haritonič, čvrsto držeći za ruku mladog Paisija, Kuzma i dva momka od jučer koja su vukla punu vreću od lika. Isposnik probode Jeropkina groznim jednookim pogledom ispod raščupane obrve i

podigne desnicu. Jedna svijeća, pokoravajući se toj gesti, iznenada zašišti i ugasi se. Pauk jaukne i pusti mladićevu ruku, što je i bilo potrebno.

Trik sa svijećom bio je jednostavan, ali upečatljiv. Momus ga je sam nekoć izumio za slučaj teškoća u kartanju: svijeće se naoko obične, ali fitilj u vosku slobodno klizi. Fitilj nije običan, dugačak je i dolje prolazi kroz pukotinu stola. Lijevom rukom neprimjetno trzneš, i svijeća se ugasi (Momusu je, na povezu oko ruke, dakako, visjela nit).

- Znam, znam tko si i kakav si - reče isposnik sa zloslutnim smiješkom. - Daj ovamo svoju vreću, krvlju i suzama natopljenju, stavi... Ma ne na stol, ne na čarobnu knjigu! - podviknu na momke. - Pod stol je stavite, da je nogom hromom ne nagazim. Tiho je gurnuo vreću nogom - teška je, vrag je odnio. Bit će da su sve novčanice po jedan i tri rublja. 25 kila, ne manje. Ali, nema veze, što se voli nije teško.

Praznovjieran je Jeropkin i nije baš oštrouman, ali vreću neće tek tako dati. Čudesa su tu premalo. Nužna je psihologija: pritisak, brzina, neočekivani obrati. Ne dopustiti mu da dođe k sebi, zamisli se, zagleda. Ah, odvažni! Isposnik priprijeti Jeropkinu prstom, i odmah se ugasi druga svijeća. Samson Haritonič se prekriži.

- Ne križaj mi se tu! - strašnim glasom graknu na nj Momus. - Ruke ti se osušile! Ili ne znaš kome si došao, budalo?

- Z... znam, oče - propišta Jeropkin. - Svetom isposniku.

Momus zabaci glavu i prasnu u zlokoban smijeh - isti Mefistofeles u izvedbi Giuseppea Bardinija.

- Glup si, Samsone Jeropkinu. Jesi li izbrojao zlatnike?

- Izbrojo sam...

- 1 koliko ih je bilo?

- Šesto šezdeset šest.

- A odakle ti je stigao glas?

- Ispod zemlje...

- Tko govori ispod zemlje, a? Ne znaš?

Jeropkin u užasu otkazaše koljena. Htio se prekrižiti, ali se uplaši, hitro sakrije ruku iza leđa pa se još i osvrne na momke ne krste li se. Nisu se krstili, i oni su se tresli.

- Trebaš mi, Samsone. - Momus prijeđe na prisan ton i malko primakne vreću nogom. - Bit ćeš moj. Meni ćeš služiti.

Pucnuo je prstima, ugasila se treća svijeća, i odmah se zgusnula tama pod mračnim svodovima. Jeropkin ustuknu.

- Kuda?! U kamen ću te pretvoriti! - riknu Momus pa ponovno, služeći se kontrastom, prijeđe na umiljatost. - Ne boj se ti mene, Samsone. Meni su takvi kao ti potrebni. želiš li neizmjeran novac prema kojem je tvoja jadna vreća šaka praha? - Prezrivo udari vreću nogom. - Tvoja će vreća ostati s tobom, ne tresi se. A ja ću ti dati sto takvih, hoćeš? Ili ti je to malo? Hoćeš više? Hoćeš vlast nad ljudima? Jeropkin proguta knedlu, ali ništa ne reče. - Izgovori riječi Velike kletve i zauvijek ćeš biti moj! Pristaješ li?! Posljednju je riječ Momus zaurlao tako da kako spada odjekne između drevnih zidova. Jeropkin uvuče glavu u ramena i kimnu. - Ti, Azaele, stani lijevo od mene - naredi isposnik mladiću, i ovaj otrči iza stola, stane pokraj njega. - Kad se ugasi četvrta svijeća, ponavljajte za mnom riječ po riječ - zapovjedi tajnoviti pustinjač. - Ma ne buljite u mene, gore gledajte!

Uvjerivši se da su sva četvorica budućih slugu nečastivog poslušno zabacila glavu, Momus ugasi posljednju svijeću i gurnu Mimi u bok: ne gledaj! Još jednom huknu iz tame:

- Gore! Gore!

Jednom rukom privuče sebi vreću, drugom se pripremi stisnuti dugme. Gore, kamo svjetlo svijeća nije dopiralo čak ni dok su još sve gorjele, postavio je Momus magnezijev „Blitzlicht“, najnoviji njemački izum za fotografiranje. Kad u mrklom mraku šikne nepodnošljivi bijeli sjaj, Jeropkin i njegovi razbojnici na pet će minuta potpuno oslijepjeti. A u međuvremenu će veseli trojac - Momočka, Mimočka i vreća - šmugnuti kroz stražnja, ranije podmazana vrata. A iza njih su saonice-amerikanke, i živahni se konjić vjerojatno već nastajao. Čim krenu saonice - uzalud ti potraga, Samsone Haritoniču. To nije operacija, nego umjetničko djelo.

Sad! Momus pritisne dugme. Nešto zašišta, ali kroz zatvorene se vjeđe nikakav bljesak nije vidio. Baš je u ovakvom trenutku morao zatajiti! Eto ti hvaljenog tehnološkog napretka! Na vježbi je sve bilo idealno, a na premijeri blamaža!

Opsovavši u sebi Momus podignu vreću, povuče Mimi za rukav. Nastojeći biti tihima stali su se povlačiti prema izlazu. I tada se prokleti „Blitzlicht“ probudio: zašištao je, mutno zaplamsao, izbacio oblak bijeloga dima, i unutrašnjost kapele obasjalo je slabašno, drhtavo svjetlo. Jasno su se vidjele četiri skamenjene figure s jedne strane stola i dvije koje su se šuljale na drugoj.

- Stani! Kuda? - vrisnu falsetom Jeropkin. - Daj vreću! Držite ih, dečki, to su bezbožnici! Ah, pokvarenjaci!

Momus jurnu k vratima, srećom se svjetlo ugasilo, ali tad u zrak neštu fijuknu, i čvrsta omča stegne mu grlo. Vražji Kuzma sa svojim odvratnim bičem! Momus ispusti vreću, uhvati se za grlo, zahropta.

- Momčik, što ti je? - zgrabi ga Mimi, koja ništa nije shvaćala. - Bježimo!

Ali, bilo je kasno, grube su ga ruke iz tame ščepale za ovratnik, bacile na pod. Od užasa i nemogućnosti gutanja zraka Momus se onesvijesti. Kad mu se vratila svijest prvo što je ugledao bile su tamnocrvene sjene koje su se komešale po crnom stropu, po čađavim freskama. Na podu je trepereći gorjela svjetiljka, vjerojatno donesena iz saonica. Momus shvati da leži na podu, ruku sputanih na leđima. Zavrti glavom lijevo-desno, procijeni situaciju. Situacija je bila šugava, gore nije moglo. Mimi je stisnuta čučala, nad njom se poput brda uzdizala nijema nakaza Kuzma, nježno je gladio svoj bič. Od samog pogleda na nj Momus se stresao.

Sam Jeropkin sjedio je na stolici sav grimizan, znojan. Očito se Njegova Ekscelencija dobro izgalamila dok je Momus bio u blaženom zaboravu. Dva pijuna stajala su na stolu i nešto namještala uzdignuvši se na prste. Momus se zagleda, opazi dva konopca kako vise, i taj mu se uređaj nimalo ne svidje.

- Šta je, golupčići - srdačno će Samson Haritonič vidjevši da se Momus pribrao - baš ste Jeropkina mislili opelješit? Lukavi ste, bitange, lukavi ste. Samo, Jeropkin je snalažljiviji. Htjeli ste me izvrnut ruglu pred cijelom Moskvom? Nema veze-e - slatko procijedi. - Sad ćete se vi meni nasmijati. Ko Jeropkinu pokazuje zube, teška ga sudbina očekuje, strašna. Da se drugi ne bi usudili.

- Kakva melodrama, Vaša Ekscelencijo - junačeci iskesi se Momus. - Čak vam ni ne pristaje. Djelatni državni savjetnik, stup pobožnosti. Postoji sud, policija. Neka oni kažnjavaju, zašto biste se vi prljali? A

osim toga, dragi moj, niste na gubitku. Nije li vam pripao starinski zlatni prsten? Jest. I blago. Ostavite ih sebi kao, da tako kažem, kompenzaciju za uvredu.

- Dat ću ti ja kompenzaciju - nasmiješi se Samson Haritonič samo usnama. Oči su mu blistale neživim, zastrašujućim sjajem. - Šta je, jel' spremno? - viknu on na momke.

Ovi skočiše na pod.

- Spremno je, Samsone Haritoniču.

- Hajde onda, vješajte.

- Oprostite, kako to mislite „vješajte“? - uznemiri se Momus kad su ga podigli s poda držeći ga za noge. - To prelazi sve... Upomoć! Pomagajte! Policija!

- Viči, viči - dopusti mu Jeropkin. - Ako iko usred noći i prođe ovuda, prekrižit će se i odjurit kolko ga noge nose.

Mimi najednom prodorno zavrišta:

- Požar! Gorimo! Dobri ljudi, gorimo!

To je dobro prosudila - od takvog povika prolaznik se neće uplašiti, već će dotrčati upomoć ili će odjuriti u manastir kako bi podigao uzbunu. I Momus prihvati:

- Požar! Gorimo! Požar!

Ali, nisu stigli dugo vikati. Mimočku je crnobradi lagano udario šaketinom po tjemenu, i ona je, mila, onemoćala. Izvalila se licem na pod. A Momusu se oko grla opet omotala vrela zmija biča, i krik je prešao u hroptanje.

Mučitelji prihvatiše svezanog, odvuku ga na stol. Jedan mu gležanj privezaše zajedno uže, drugi za drugo, i za čas se Momus poput slova Y zanjihao iznad oblanjanih dasaka. Sijeda se brada objesila škakljajući lice, plašt je spuznuo dolje obnaživši noge u uskim husarskim hlačama i čizmama s ostrugama. Kanio je Momus na ulici strgnuti sjedine, svući dronjke i preobraziti se u odvažnog husara - pa prepozna u takvome „isposnika“. Trebao bi sad sjediti u trojci, s Mimočkom s jedne strane, a s vrećom punom love s druge, ali umjesto toga, upropašten slabim njemačkim izumom, njihao se licem blizu, jao, nedostižnih vrata iza kojih su bili snježna noć, spasonosne saonice, sreća i život.

Straga se začu Jeropkinov glas:

- A reci, Kuzma, s kolko ga udaraca možeš razderat napola?

Momus se zavrti na užetu, jer i njega je zanimao odgovor na to pitanje. Izvije se i ugleda kako njemak pokazuje četiri prsta. Promislivši, dodao je peti.

- Pa s pet ne treba - izrazi želju Samson Haritonič. - Nikud nam se ne žuri. Bolje polako, malo pomalo.

- Tako je, Vaša Ekscelencijo - zabrza Momus. - Već sam naučio lekciju i dobro sam se uplašio, časna riječ. Imam nešto ušteđevine. Dvadeset devet tisuća. Rado ću ih platiti kao globu. Vi ste ipak poslovni čovjek. Čemu se prepuštati emocijama?

-As malim ću se kasnije obračunat - zamišljeno i s očitim zadovoljstvom reče Jeropkin, kao da razgovara sam sa sobom.

Momus zadrhti, shvativši da će Mimina sudbina biti još užasnija od njegove.

- Sedamdeset četiri tisuće! - viknu on, jer točno mu je toliko i ostalo od prethodnih moskovskih operacija. - A dečko nije kriv, ćaknut je!

- Hajde, pokaži kakav si majstor - naredi Nabukodonozor.

Zvjerski fijuknu bič. Momus očajnički kriknu, jer između raširenih nogu nešto je prsnulo i šušnulo. No, boli nije bilo.

- Vješto si raspalo hlače - odobri Jeropkin. - Sad daj malo dublje. Za dva centimetra. Da zavrišti. I dalje mlati jednako, dok se na uzetima ne zanjišu dvije polovice.

Najranjiviji, delikatni dio tijela prožela je jeza, i Momus shvati da je Kuzma prvim, virtuoznim zamahom rasjekao hlače po šavu, ne dotaknuvši tijelo.

Gospode, ako Te ima, stane moliti čovjek koji se nikad u životu nije molio i koji se nekoć zvao Mitenjka Savin. Pošalji arhanđela ili barem najneznatnijeg anđela. Spasi me, Gospode. Kunem se da ću ubuduće pelješiti samo podmukle gadove poput Jeropkina, i više nikoga. Časna plemenita riječ, Gospode. Tad se vratašca otvoriše. U prolazu Momus isprva ugleda noć s kosim crtama mokrog snijega koji pada. Tada se noć udalji i postane pozadinom - zaklonila ju je stasita silueta u dugačkoj strukiranoj bundi, s visokim cilindrom i štapom.

Po zakonu ili po pravednosti?

Već je Anisij lice i sapunom, i plovućcem, pa čak i pijeskom strugao, a ipak tamna put nije do kraja nestala. Kao ni Erastu Petroviču, ali njemu je, pravom ljepotanu, to čak i pristajalo, ispalo je kao da je dobro preplanuo. A Tulipanovu je orahovo ulje, izbljedjevši, ostalo na licu poput otočića, pa je postao nalik na afričku žirafu - pjegav, tanka vrata, jedino je niska rasta. Zato su, u svakom zlu ima neko dobro, posve nestali prištevi. Potpuno, kao da ih nikad i nije bilo. A koža će za dva-tri tjedna posvijetliti, šef je obećao. I ošišana će kosa narasti, bez brige.

Jutro nakon što su uhvatili na djelu, a zatim pustili Pikovog dečka i njegovu suučesnicu (koje se Anisij prisjećao samo uz uzdah i slatko uzbuđenje u raznim dijelovima duše i tijela) s dvorskim je savjetnikom imao kratak, ali važan razgovor.

- Što sad - rekao je Fandorin s uzdahom. - Vi i ja smo se, Tulipanove, osramotili, ali moskovsko gostovanje Pikovog dečka time je završeno, može se reći. Što mislite dalje raditi? Želite li se vratiti u upravu?

Anisij na to ništa nije odgovorio i samo je smrtno problijedio, iako se pod tamnom puti to i nije vidjelo. Pomisao na povratak bijednoj kurirskoj službi nakon svih neobičnih doživljaja u posljednja dva tjedna pojavila se pred njim u svoj svojoj nepodnošljivosti.

- Ja ću vas, naravno, pred ravnateljem policije i Sverčinskim ocijeniti u najpovoljnijem svjetlu. Niste vi krivi što ja nisam bio na potrebnoj visini zadatka. Preporučit ću da vas prebace u istražni ili operativni odjel, kako želite. No, imam za vas, Tulipanove, i drugi prijedlog...

Šef načini stanku, i Anisij se čitav nagnu naprijed, s jedne strane potresen sjajnom perspektivom trijumfalnog povratka u žandarmerijsku upravu, a s druge predosjećajući kako će upravo biti izrečeno nešto još izvanrednije...

- ...ako, naravno, nemate ništa protiv toga da t-trajno radite sa mnom, mogu vam ponuditi mjesto svog pomoćnika. Stalni asistent predviđen je za moju dužnost, međutim, dosad se tim pravom nisam koristio, više sam volio sam se snalaziti. Ali, vi biste mi, po svemu sudeći, odgovarali. Vi ne poznajete dovoljno ljude, prekomjerno ste skloni refleksivnosti i nedovoljno vjerujete u svoje snage. No, ista ta

svojstva mogu u našem poslu biti vrlo korisna ako ih se o-okrene u pravom smjeru. Nepoznavanje ljudi spašava od stereotipnih procjena, a i općenito se taj nedostatak može ispraviti. Kolebati se prije donošenja odluke također je korisno. Samo nakon odluke ne treba oklijevati. A nepovjerenje u svoje snage štiti od lakomislene samouvjerenosti i omalovažavanja, može se razviti u k-korisnu obazrivost. Glavna je pak vaša odlika, Tulipanove, ta da vam je bojazan od sramotnog položaja jača od fizičkog straha, a to znači da ćete u svakoj situaciji nastojati ponašati se na d-doličan način. To mi odgovara. A i rasuđujete prilično dobro za pet razreda realke. Što kažete?

Anisij je šutio izgubivši dar govora i užasno se bojavao pomaknuti - možda čudesni san završi, on protrlja oči i ugleda svoju ubogu sobicu, i mokra Sonjka cmolji, a vani susnježica, i vrijeme je da juri na posao raznositi papire. Kao da se dosjetio, dvorski savjetnik s krivicom reče:

- Ah, da, nisam naveo uvjete, duboko se ispričavam. Odmah ćete dobiti čin koleškog registratora. Vaša će dužnost imati dugačak naziv: „osobni pomoćnik službenika za posebne zadatke moskovskog general-gubernatora.“ Plaća 50 rubalja mjesečno i još nekakve tromjesečne isplate, ne sjećam se t-točno. Platit će vam putne troškove i dobit ćete državni stan, jer bit će mi potrebno da živite blizu. Naravno, s-selidba vam se može činiti nezgodnom, ali obećavam vam da će stan biti udoban i dobro prilagođen vašoj obiteljskoj situaciji. Misli na Sonjku, nasluti Anisij i ne prevari se. - Budući da se ja... m-m... vraćam samačkom životu... - šef načini neodređenu gestu. - Masa ima zadatak pronaći novu posluđu: kuharicu i s-sobaricu. Ako ćete živjeti u susjedstvu, mogu posluživati i vas. Samo da ne zatulim, u panici pomisli Tulipanov, to će biti potpuna i definitivna blamaža. Fandorin raširi ruke: - Pa ne znam čime još da vas primamim. Želite li...

- Ne, vaše visokoblagorođe! - prenuvši se zavapi Anisij. - Ništa više ne želim! Ionako mi je više nego dovoljno! Nisam šutio zato... - Zape, ne znajući kako završiti.

- Odlično - kimnu Erast Petrovič. - Znači, dogovorili smo se. I neka vam prvi zadatak bude sljedeće: za svaki slučaj, jer ako se čuvaš, i Bog će te čuvati... Pratite tjedan-dva novine. Još ću naložiti da vam

iz ravnateljstva policije svakodnevno šalju policijski pregled gradskih zbivanja. Obratite pozornost na sve upadljivo, neobično, sumnjivo i izvještavajte me. Možda je taj Momus još bezočniji nego što nam se čini?

***

Dva dana nakon tog povijesnog razgovora koji je označio odlučujuću prekretnicu u Anisijevu životu, Tulipanov je sjedio za pisačim stolom u radnoj sobi u kući svog pretpostavljenog, pregledavao svoje bilješke u novinama i policijskom pregledu, pripremao se za izvještaj. Bilo je već jedanaest sati, ali Erast Petrovič nije izlazio iz spavaće sobe.

U posljednje je vrijeme općenito bio potišten, nerazgovorljiv i nije pokazivao zanimanje za Tulipanovljeva otkrića. Šutke bi saslušao, odmahnu rukom, rekao:

- Idite, Tulipanove, za danas je uredovanje g-gotovo.

Danas je k Anisiju svratio Masa - da malo šapću.

- Skroz roše - rekao je. - Noć ne spava, dan ne jede, ne ladi zazen i rensyu. - Rensyu, to je... - Japanac izvede rukama nekakve brze, odsječne pokrete i jednim zamahom podigne nogu iznad ramena.

- A, japansku gimnastiku - shvati Tulipanov, sjetivši se da su prije ujutro, dok je on čitao u radnoj sobi novine, dvorski savjetnik i sobar odlazili u primaću sobu, pomicali stolove i stolice, a nakon toga dugo toptali i tutnjali, svaki čas ispuštajući oštre, kreštave zvukove.

- Zazen je ovo... - objasni dalje Masa, svali se na pod, skupi pod sebe noge, zapilji se u nogu stola i napravi bezizražajno lice. - Razumio, Tjuri-san?

Kad je Anisij odmahnuo glavom, Japanac više ništa nije objašnjavao. Rekao je zabrinuto:

- Ženska treba. Sa ženska rose, bez ženska jos gore. Mislim, dobar border ići, s madam govoriti.

I Tulipanovu se činilo da je melankolija Hrasta Petroviča povezana s odlaskom iz kuće grofice Adi, međutim, od tako radikalne mjere kao što je obraćanje za pomoć vlasnici bordela, po njegovu mišljenju, trebalo se suzdržati. Usred konzilija u radnu sobu uđe Fandorin. Bio je u ogrtaču, sa zapaljenom cigarom u zubima. Masu je poslao po kavu, a Anisija s dosadom upitao:

- No, što imate, Tulipanove? Opet ćete mi čitati reklamu novih tehničkih čudesa? Ili, kao jučer, o krađi brončane lire s grobnice grofa Hvostova?

Anisij se zbunio, jer je zaista označio u listu „Nedelja“ sumnjivu reklamu koja je isticala vrijednost „samohodnog bicikla“ s nekakvim mitskim „motorom s unutrašnjim sagorijevanjem“.

- Ni govora, Eraste Petroviču - dostojanstveno odvrati on, tražeći nešto značajnije. - Evo, u jučerašnjem policijskom pregledu ima zanimljivo priopćenje. Izvještava se da Moskvom kruže čudne glasine o nekakvoj čudnoj crnoj ptici koja je sletjela s nebesa djelatnom državnom savjetniku Jeropkinu, predala mu zlatni prsten i govorila s njim ljudskim glasom. Pritom spominju Božjeg čovjeka, čudesnog mladića kojeg zovu ili Paisij, ili Pafnutij. Tu je i dodatak ravnatelja policije: *„Javiti konzistoriju da parosi objasne pastvi štetnost ispraznih vjerovanja.“*

- Jeropkinu? Crna p-ptica? - začudi se šef. - Baš onom, Samsonu Haritonoviču? Čudno. Vrlo čudno. I jesu li uporne te glasine?

- Da, piše da svi spominju Smolensku tržnicu.

- Jeropkin je vrlo bogat i vrlo praznovjieran čovjek - zamišljeno reče Erast Petrovič. - Posumnjao bih u nekakvu prijevaru, ali Jeropkin ima takvu reputaciju da se nitko od Moskovljana ne bi usudio petljati s njim. To je z-zlikovac i hulja kakve svijet nije vidio. Odavno ga imam na zubu, ali nažalost, Vladimir Andrejevič naredio je da ga ne diram. Kaže, zlikovaca ima mnogo, sve ne možeš pohapsiti, a ovaj daje obilato u gradsku blagajnu i u dobrotvorne svrhe. Dakle, ptica je s njim govorila ljudskim glasom? I zlatni je prsten imala u kljunu? Dajte da pogledam.

Uzeo je Tulipanovu policijski pregled gradskih zbivanja, stao čitati označeno.

- Hm. „Sve glasine spominju "blaženo momče, čista lica, zlatokoso i u košulji bjeljoj od snijega".“ Tko je to vidio da jurodivi ima čisto lice i košulju b-bjelju od snijega? I, gledajte, još tu piše: „Ove bi se glasine mogle smatrati potpunom neistinom da pojedivosti nisu neobično detaljne, što dokonom izmišljotinama nije svojstveno.“

Ovako, Tulipanove, uzmite od Sverčinskog dva-tri agenta i organizirajte tajni nadzor nad Jeropkinovom kućom i mjestima kamo izlazi. Razloge ne objašnjavajte, recite da je to odredba presvijetlog.

Bio to Pikov dečko ili ne, tu se sprema neka domišljata spletko. Vidjet ćemo kakva su to sveta čudesa.

Posljednju je rečenicu dvorski savjetnik izgovorio očito vedrim tonom. Vijest o čarobnoj crnoj ptici čudotvorno je djelovala na Erasta Petroviča. Ugasio je cigaru, bodro se protegnuo, a kad je Masa donio pladanj s kavom i priborom, rekao je:

- Kavu daj Tulipanovu. Ti i ja već dugo nismo trenirali m-mačevanje.

Japanac se sav ozario, tresnuo je pladanj na stol tako da su poletjele crne kapljice i što ga noge nose odjurio van iz radne sobe.

Pet minuta poslije Anisij je stajao ispred prozora i, ježeći se, promatrao kako u dvorištu, zvjerski stupajući na malko savijenim nogama, gaze snijeg dvije obnažene figure s povezima oko struka. Dvorski je savjetnik bio vitak i mišićav, Masa nabijen kao bačva, ali bez grama sala. Oba su borca držala u rukama čvrst bambusov štap s okruglim završetkom drške. Teško da ćeš takvom stvari nekog ubiti, ali lako ga možeš osakatiti. Masa ispruži ispred sebe ruke, uperivši „mač“ gore, divljački krikne i skoči naprijed. Zvonki udarac drveta o drvo, i protivnici opet stanu kružiti po snijegu. Br-r-r, strese se Anisij i gucne vruće kave. Sef se baci na kepeca, i lupanje palica slije se u neprekidno praskanje, a sijevati je počelo toliko da je Tulipanovu zaigralo pred očima. Uostalom, okršaj nije potrajao dugo. Masa se srušio na stražnjicu, uhativši se za tjeme, a Fandorin je stajao iznad njega trljajući udareno rame.

- Hej, Tulipanove? - veselo viknu okrenuvši se prema kući. - Hoćete li se p- pridružiti? Naučit ću vas japansko mačevanje!

Baš i ne, pomisli Anisij, skrivajući se iza zavjese. Neki drugi put.

- Nećete? - Erast Petrovič zagrabi šaku snijega i s očitim ga užitkom stane trljati na vitki trbuh. - Onda krenite, primite se zadatka. Dosta je besposličarenja!

Gle ti to! Kao da je Tulipanov dva dana zaredom sjedio u ogrtaču!

Njegovom visokoblagorodu g. Fandorinu

26. veljače, 2. dan nadzora

Ispričavam se zbog rukopisa - pišem običnom olovkom, a list je na leđima agenta Fjodorova. Poruku će dostaviti agent Sidorčuk, a trećeg, Lacisa, stavio sam dežurati u saonice za slučaj iznenadnog odlaska objekta. S objektom se zbiva nešto neshvatljivo. U uredu

nije bio ni jučer ni danas. Od kuhara smo saznali da od jučer ujutro u kući živi blaženo momče Paisij. Jede mnogo čokolade, kaže da se to smije, da je čokolada nemrsna. Danas rano ujutro, još za mraka, objekt je nekamo otišao saonicama u pratnji Paisija i trojice slugu. Na Jakimanki se odvojio od nas i otišao u pravcu Kaluške brklje - ima jako dobru trojku. Nije poznato gdje je bio.

Vratio se iza sedam sati, sa starim bakrenim loncem, koji je nosio sam, na ispruženim rukama. Težina, čini se, nije bila mala. Objekt je izgledao uzbuđeno pa čak i preplašeno. Prema informacijama dobivenim od kuhara, nije doručkovao, nego se zaključao u spavaćoj sobi i dugo nečim zveckao. U kući se šapće o nekakvom „ogromnom blagu“, koje je navodno pronašao gazda. Krajnje besmisleno: tobože mu se javila ili sama Presveta Djevica, ili je gorući grm s njim razgovarao.

Od podneva objekt je ovdje, u crkvi smolenske Majke Božje. Usrdno se moli, klanja se do poda ispred presvete ikone. Paisij je s njim. Blaženi izgleda točno onako kako je opisano u policijskom pregledu. Dodajem samo da mu je pogled živ, oštar, nije kao u jurodivih.

Dođite, šefe, ovdje se nešto zbiva.

Sad šaljem Sidorčuka i vraćam se u crkvu moliti.

Pisano u pet sati i šest i pol minuta popodne A. T.

Erast Petrovič se pojavio u hramu malo poslije sedam, kad se beskonačna liturgija već bližila kraju. Rame Tulipanova, umornog od teške službe nadziranja (nosio je plave naočale i riđu vlasulju, da ga zbog obrijane glave ne bi smatrali Tatarinom), dodirnu tamnoputi Ciganin - kovrčave kose, u dugom ogrtaču s naborima i s naušnicom u uhu.

- Evo, mali, predaj plamen Božji - reče Ciganin, a kad je familijarnošću neugodno iznenađeni Anisij uzeo od njega svijeću, šapnu Fandorinovim glasom: - Jeropkina vidim, a gdje je dečko?

Tulipanov zatrepta, dođe k sebi i oprezno pokaza prstom. Objekt je bio na koljenima, mrmljao molitve i neumorno se klanjao. Iza njega je na koljenima virio crnobradi muškarac razbojničkog izgleda, ali nije se križao, već se naprosto dosađivao, i dvaput je čak široko zijevnuo, bljesnuvši popriličnim bijelim zubima. Zdesna od Jeropkina,

prekriženih ruku i uzdignutih očiju, nešto je tankim glasom pjevušio ljepuškasti mladić. Bio je u bijeloj košulji, ali zapravo ne tako snježnobijeloj kako su govorile glasine - očito je već dugo nije promijenio. Jednom je Anisij vidio kako je blaženi, pavši na podničice tobože u molitvenoj ekstazi, brzo gurnuo u usta čokoladicu. Tulipanov je i sam užasno ogladnio, ali služba je služba. Čak ni kad je izašao napisati izvještaj nije si dopustio kupiti pirošku s ribom, a jako je to htio.

- Zašto ste se obukli u Ciganina? - šaptom je zapitao šefa.

- A u koga se mogu, po vašem mišljenju, prurušiti kad mi orahov ekstrakt još nije sišao s 1-lica? U Arapina, ili? Arapin pred smolenskom Majkom Božjom nema što raditi.

Erast Petrovič pogleda Anisija s prijekorom i najednom bez imalo zamuckivanja reče nešto od čega siroti Tulipanov zamre:

- Zaboravio sam jednu vašu manu koju je teško pretvoriti u vrlinu. Imate slabo vizualno pamćenje. Zar ne vidite: taj je blaženi vaša zgodna i, čak bi se moglo reći, intimna poznanica.

- Ne! - uhvati se za srce Anisij. - Nemoguće!

- Pa pogledajte uho. Učio sam vas da su uši svakog čovjeka jedinstvene. Vidite, ista skraćena ružičasta usna resica, isti glavni obris, idealni oval, to se rijetko viđa, i najkarakterističniji detalj, malo ispupčen antitragus. Ona je to, Tulipanove, ona. Gruzinska kneginjica. Znači, Pikov je dečko zaista još bezočniji nego što sam mislio.

Dvorski savjetnik odmahnu glavom kao da se čudi zagonetkama ljudske prirode. Zatim stane govoriti kratko, u odlomcima:

- Najbolje agente. Obavezno Mihejeva, Subotina, Sejfulina i još sedmoricu. Šest saonica i konje koji neće zaostajati za Jeropkinovom trojkom. Najstroža tajnost po sustavu „posvuda su neprijatelji“, tako da nadzor ne bude neprimjetan samo objektu, nego i drugima. Vrlo je vjerojatno da se ovuda mota i sam Pikov dečko. Lice mu ionako ne znamo, a ni uši nam nije pokazivao. Marš u Nikitsku. Brzo!

Anisij je kao začaran gledao „mladićev“ tanki vrat, idealno ovalno uho s nekakvim „antitragusom“, i na pamet kandidata za visoki čin padale su misli sasvim nedopustive za crkvu i još više za veliki post. Prenuo se, prekrižio i stao probijati k izlazu.

Jeropkin se molio u crkvi dokasna i kući se vratio tek nakon deset sati. S krova susjedne kuće, gdje se smrzavao agent Lacis, vidjelo se kako su u dvorištu počeli uprezati natkrivena kola. Čini se da usprkos tome što je noćno doba Samson Haritonič ne kani počinuti. No, Fandorin i Anisij imali su sve spremno. Od Jeropkinove kuće u Mertvoj ulici izlaz je bio na tri strane - prema Uspeniju na Mogiljcah, Starokonjušenoj ulici i Prečistenki, i na svakom je raskrižju stajalo po dvoje neupadljivih saonica.

Kola djelatnog državnog savjetnika - niska, presvučena tamnim suknom - izašla su kroz čvrstu hrastovu kapiju u jedanaest i četvrt i krenula prema Prečistenki. Na kočijaševu mjestu sjedila su dva kršna momka u kratkim bundama, otraga se smjestio crnobradi. Prve od dvoje saonica koje su dežurale kod izlaza na Prečistenku bez žurbe su krenule za njima. Otraga se lančano pridružilo ostalih pet i na pristojnoj udaljenosti krenulo za „brojem jedan“ - tako se u posebnom žargonu zvao prednji red vizualnog nadzora. Otraga je na „broju jedan“ gorjela crvena svjetiljka koju su zadnji mogli vidjeti izdaleka. Erast Petrovič i Anisij vozili su se u laganim saonicama, zaostavši za crvenom svjetiljkom stotinjak metara. Ostali „brojevi“ rastegli su se straga u povorci. Bile su tu i seljačke saonice, i trojka, i jerejski par, ali čak su i najjadnije teretne saonice bile čvrsto zakovane, s čeličnim kolnim vijencima, a konji su prikladno odabrani - iako neugledni, brzi su i izdržljivi. Nakon jednog skretanja (na obalu rijeke Moskve), sukladno uputama, „broj jedan“ je zaostao, i naprijed se, prema Fandorinovu signalu, probio „broj dva“, a „jedan“ se smjestio tik iza njega. Točno deset minuta „dva“ je išao za objektom, a zatim je skrenuo ulijevo, prepustivši položaj „broju tri“.

Strogo praćenje uputa u ovom se slučaju nije pokazalo suvišnim, zato što crnobradi razbojnik otraga nije drijemao, nego pušio cigaru, a za nevrijeme taj debelokožac nije mario, nije čak ni šubarom pokrio svoju kosmatu glavu, iako se podigao vjetar i nebo je sipalo krupne mokre pahulje. Iza Jauze kola su skrenula lijevo, a „broj tri“ vozio je dalje ravno, prepustivši mjesto „četvorci“. Saonice dvorskoga savjetnika pritom u izmjenjivanju „brojeva“ nisu sudjelovale, držale su se sve vrijeme na drugom mjestu. Tako su i dopratili objekt do točke nadzora - zidova Novopimenovskog manastira čiji su se niski tornjevi bijeljeli u noći.

Izdaleka se vidjelo kako se od kola odvojila jedna, dvije, tri, četiri, pet figura. Posljednje dvije nešto su nosile - vreću ili ljudsko tijelo.

- Leš! - jeknu Anisij. - Možda je vrijeme da ih ulovimo?

- Ne tako brzo - odvrati šef. - Treba vidjeti u čemu je stvar. Smjestio je saonice s agentima na svim strateškim pravcima i tek tad pozvao Tulipanova - marš za mnom.

Oprezno su se približili napuštenoj kapeli, obišli je. Na suprotnoj strani, ispred neprimjetnih, zahrđalih vrata pronašli su saonice i konja privezanog uz drvo. Pružio je prema Anisiju čupavu njušku i tiho, tužno zarzao - očito je dugo stajao na mjestu i dosađivao se. Erast Petrovič prisloni uho na vrata, zatim za svaki slučaj povuče skobu. Neočekivano, vrata se odškrinu, bez ijednog zvuka. Kroz uski prolaz zasja slabo svjetlo, i nečiji zvonki glas izgovori čudne riječi:

- Kuda? U kamen ću vas pretvoriti!

- Zanimljivo - prošapta šef, žurno zatvarajući vrata. - Sarke su zahrđale, a nedavno su podmazane. Dobro, pričekajmo što će biti.

Nakon pet minuta iznutra se začula galama, tutnjava, ali gotovo odmah se ponovno stišalo. Fandorin stavi Anisiju ruku na rame: ne sad, prerano je. Prošlo je još deset minuta, i najednom ženski glas prodorno zaviče:

- Požar! Gorimo! Požar!

Anisij se žustro baci prema vratima, ali čelični ga prsti zgrabiše za pojas kaputa i povuku natrag.

- Mislim da sad traje predstava, glavno je pred nama - poluglasno reče šef. - Treba dočekati finale. Vrata nisu podmazana bez razloga, i konj se ne dosađuje slučajno. Vi i ja smo, Tulipanove, zauzeli ključnu poziciju. A žuriti se treba samo u slučajevima kad se oklijevati nikako ne smije.

Erast Petrovič poučno podignu prst, i Anisij se protiv volje zagleda u baršunastu rukavicu sa srebrnom dugmadi. Za noćnu se operaciju dvorski savjetnik odjenuo kao kicoš: duga bunda od dabrovine sa suknenim gornjim dijelom, bijeli šal, svileni cilindar, u ruci štap s drškom od slonovače. Anisij je nosio riđu vlasulju, ali prvi je put obukao činovnički kaput s dugmadi s grbom i stavio novu kapu s lakiranim štitnikom.

Šef je htio još nešto reći, ništa manje poučno, ali tad se iza vrata začu tako strašan krik, pun prave patnje, da je Tulipanov od

iznenađenja također kriknuo. Lice Erasta Petroviča bilo je napeto, očito nije znao treba li još čekati ili se radi baš o slučaju kad se ne smije oklijevati. Nervozno je trznuo kutom usana i nagnuo glavu na stranu, kao da osluškuje neki Anisiju nečujan glas. Očigledno je glas naredio šefu da stupi u akciju, jer Fandorin je odlučno širom otvorio vrata i koraknuo naprijed. Prizor koji se otkrivao Anisijevu pogledu bio je uistinu zapanjujući. Iznad golog drvenog stola, raskrečenih nogu, visio je na dvama uzetima neki starac sijede brade u husarskoj odori i bijelom ogrtaču koji je sad spuznuo dolje. Iza njegovih leđa, njišući dugački, svijeni bič, stajao je Jeropkinov crnobradi razbojnik. Sam Jeropkin sjedio je malo dalje na stolici. Pokraj njegovih nogu ležala je nabijena vreća, a ispred zida, čučnuvši, pušila su dva mladića koja su se vozila na kočijaševu sjedalu. No, sve je to Tulipanov opazio usput, krajičkom oka, zato što mu je za pogled odmah zapela krhka figura koja je beživotno ležala licem okrenuta dolje. U tri skoka Anisij je zaobišao stol, spotaknuo se o nekakvu debelu knjigu, ali održao se na nogama i spustio se na koljena pokraj one koja je ležala. Kad ju je drhtavim rukama prevrnuo na leđa, plave su se oči na blijedom lišcu otvorile, i ružičaste su usne promrmljale:

- Kakav riđokosi...

- Hvala Bogu, živa je!

- Kakvo je ovo ovdje mučilište? - dopre straga smireni glas Erasta Petroviča, i Anisij se uspravi sjetivši se dužnosti.

Jeropkin je s nedoumicom gledao čas kicoša s cilindrom, čas žustrog činovnika.

- Koji ste vi? - prijeteći je upitao.

- Suučesnici? Hajde, Kuzma.

Crnobradi načini rukom neuhvatljiv pokret, i prema grlu dvorskoga savjetnika, sijekući zrak, poletje munjevita sjena. Fandorin podignu štap, i kraj biča, pomamno se vrteći, omota se oko lakiranoga drveta. Jedan kratak pokret, i bič, istrgnut iz šapetine medvjedolikog Kuzme, nađe se kod Erasta Petroviča. Ovaj je bez žurbe razmotao zategnuti kožni rep, bacio držak na stol i bez vidljiva napora, samo prstima, stao kidati bič na sitne komadiće. Kako su na pod stalno letjeli novi odlomci, iz Kuzme kao da je izlazio zrak. Uvukao je čupavu glavu u široka ramena, uzmaknuo prema zidu.

- Kapela je okružena policijskim agentima - reče Fandorin, konačno se obračunavši s bičem. - Ovaj put, Jeropkine, odgovarat ćete za samovolju. No, ovoga ta vijest nije uplašila:

- Nema veze - iskesio se. - Novčanik će odgovarati.

Dvorski savjetnik uzdahnu i puhnu u srebrnu zviždaljku. Začu se visoko ćurlikanje koje reže uši, i istog časa u kapelu s topotom upadnu agenti.

- Ove u postaju - pokaza šef na Jeropkina i njegove ortake. - Sastavite zapisnik. Što je u vreći?

- Vreća je moja - brzo će Samson Haritonič.

- Što je u njoj?

- Novci, dvjesto osamdeset tri tisuće petsto dva rublja. Moja lova, dobit od trgovine.

- Tako velika svota u vreći? - hladno upita Erast Petrovič. - Imate li financijsku dokumentaciju za nju? Izvore prihoda? Jesu li plaćeni porezi?

- Gospodine, ovaj, samo na časak... Možemo malo na stranu... - Jeropkin skoči sa stolice i hitro dojuri do dvorskog savjetnika. - Šta je meni, ko da sam bez pameti... - I prijeđe na šapat. - Neka bude točno dvjesto tisuća, a ostalo po vašem nahođenju.

- Odvedite ga - naredi Fandorin okrećući se. - Sastavite zapisnik. Novac izbrojite, proknjižite, kako već treba. Neka se porezna uprava pozabavi time.

Kad su četvoricu uhićenih izveli, najednom se začu vedar, možda samo malo napukao glas:

- Vrlo je plemenito, naravno, odbiti mito, ali hoću li još dugo visiti kao vreća? Već mi se vrti u glavi.

Anisij i Erast Petrovič uhvatiše obješenog za ramena, a u potpunosti uskrsnula gospođica - čini se da se zove „Mimi“? - popela se na stol i odvezala užad. Mučenika su posjeli na pod. Fandorin strgnu lažnu bradu, sijedu vlasulju, i pokaza se ni po čemu upadljivo, najobičnije lice: sivo-plave, blizu postavljene oči, svijetla, na krajevima bjeličasta kosa, neizražajan nos, malo nakošena brada - sve kako je opisivao Erast Petrovič. Od navrle krvi lice je bilo grimizno, ali usne su se odmah raširile u osmijeh.

- Da se upoznamo? - veselo upita Pikov dečko. - Nisam, čini mi se, imao čast...

- Znači, na Vorobjovim gorama niste bili vi - s razumijevanjem kimnu šef. - Tako dakle.

- Na kakvim gorama? - besramno se začudi mangup. - Ja sam umirovljeni husarski zastavnik Kuricin. Da pokažem dozvolu boravka?

- K-kasnije - odmahnuvši glavom kaza dvorski savjetnik. - Što sad, predstaviti ću se ponovno. Ja sam Erast Petrovič Fandorin, službenik za posebne zadatke moskovskog general-gubernatora i nisam veliki ljubitelj drskih šala. A ovo je moj p-pomoćnik Anisij Tulipanov.

Iz toga što je šef opet počeo zamuckivati u govoru Anisij je zaključio da je najnapetije prošlo pa se mogao opustiti - krišom je pogledao Mimi. I ona je, pokazalo se, gledala njega. Lagano je uzdahnula i sanjarski ponovila:

- Anisij Tulipanov. Lijepo. Mogao bi nastupati u kazalištu.

Neočekivano Pikov dečko - a to je, dakako, bez obzira na kazuistiku, bio on - vrlo neotesano namignu Anisiju i isplazi poput lopate širok i neobično crven jezik.

- I, gospodine Momuse, kako da postupim prema vama? - upita Erast Petrovič, promatrajući kako Mimi partneru otire čelo pokriveno sitnim kapima znoja. - Po zakonu ili po p-pravednosti?

Pikov dečko kratko razmisli i reče:

- Da se vi i ja, gospodine Fandorine, danas ne susrećemo po prvi put, nego da smo već imali priliku upoznati se, ja bih se, dakako, u cijelosti i potpuno pouzdao u vašu milost, budući da se odmah vidi da ste osjećajan i plemenit čovjek. Vi biste, nesumnjivo, uzeli u obzir duhovne i fizičke patnje koje sam podnio, kao i odvratnu pojavu persone koju sam tako neuspješno ismijao. Međutim, okolnosti su ispale takve da ne moram zloupotrebjavati vašu čovječnost. Čini mi se da od čvrstog zagrljaja zakona ne moram strahovati. Teško da će me Njegova Svinjska Ekscelencija Samson Haritonič tužiti zbog ovog nevinog nestašluka. Nije mu u interesu.

- U Moskvi zakon predstavlja presvijetli knez Dolgorukoj - istim tonom drzniku odvrati Erast Petrovič. - Ili vi, monsieur Pikov dečko, ozbiljno vjerujete u neovisnost sudskih institucija? D-dopustite da vas podsjetim kako ste bezdušno uvrijedili general-gubernatora. A i što ćemo s Englezom? Grad mu mora vratiti sto tisuća.

- Zaista ne znam, dragi Eraste Petroviču, o kakvom Englezu govorite - raširi ruke spašeni. - A prema presvijetlom gajim iskreno poštovanje. Duboko štujem njegove obojane sjedine. Ako pak Moskvi treba novac, gle koliko sam ga nabavio za gradsku blagajnu, cijelu vreću. Jeropkin je iz pohlepe bubnuo da je lova njegova, kad se ohladi poreći će. Reći će da nema blage veze. Pa će svota nepoznata porijekla otići za moskovske potrebe. Lijepo bi bilo da dobijem postotak.

- To je opravdano, bez sumnje - zamišljeno će dvorski savjetnik. - Opet, vratili ste stvari Ariadni Arkadjevnoj. A ni moju brojanicu niste zaboravili... Dobro. Ako ćemo po zakonu, neka bude po zakonu. Nećete zažaliti što ste podcijenili moju pravednost? Na licu neupadljivog gospodina odrazila se stanovita nedoumica. - Najljepše zahvaljujem, ali, znate, navikao sam više se uzdati u samoga sebe.

- No, kako hoćete - slegnu ramenima Fandorin i bez ikakve stanke procijedi: - Možete se g-goniti k vragu.

Anisij se ukipi, a Pikov dečko skoči na noge, očito se plašeći da će se službenik predomisлити.

- Baš vam hvala! Kunem se, moja noga više neće stupiti u ovaj grad. A i domovina naša pravoslavna prilično mi je dojadila. Idemo, Mimi, nećemo dosađivati gospodinu Fandorinu.

Erast Petrovič raširi ruke:

- Vašu pratiteljicu, nažalost, ne mogu pustiti. Ako je po zakonu, onda je po zakonu. Iza nje je prijevara s lutrijom. Ima oštećenih, ima svjedoka. Tu se ne može izbjeći susret sa sucem.

- O! - uzviknu ošišana djevojka, i to tako žalosno da se Anisiju srce steglo. - Momčik, neću u zatvor!

- Što se može, djevojčice, zakon je zakon - lakomisleno odvrati bezosjećajni lopov, polako uzmičući prema vratima. - Ne boj se, pobrinut ću se za tebe. Poslat ću najskupljeg advokata, vidjet ćeš. Da krenem ja onda, Eraste Petroviču?

- Huljo! - zastenja Mimi. - Stani? Kuda ćeš?

- Mislim otputovati u Gvatemalu - vedro će „Momčik”. - Čitao sam u novinama da je tamo opet prevrat. Dojadila Gvatemalcima republika, traže njemačkog princa na prijestol. Možda ću im ja odgovarati? I, mahnuvši na rastanku rukom, nestane iza vrata.

* * *

Suđenje gospođici Marji Nikolajevnoj Maslenikovoj, bivšoj glumici peterburških kazališta, optuženoj za prijevaru, zločinački dogovor i bijeg iz pritvora, održano je na samom kraju travnja, u ono blaženo doba nakon Uskrsa kad na granama bujaju sočni pupoljci, a uz rubove još vlažnih putova koji se već počinju isušivati probija se svježa trava. Proces nije izazvao veliko zanimanje u široj javnosti, budući da slučaj nije spadao među velike, no ipak je u sudskoj dvorani sjedilo pet-šest izvjestitelja - kružile su nejasne, ali uporne glasine o tome da je neuspjela prijevara s lutrijom nekako povezana s glasovitim „Pikovim dečkima“, pa su redakcije za svaki slučaj poslale svoje predstavnike.

Anisij je stigao među prvima i zauzeo je mjesto blizu optuženičke klupe. Bio je prilično izvan sebe, s obzirom na to da je u protekla dva mjeseca često mislio na veselu gospođicu Mimi i njezinu nesretnu sudbinu. A sad je, čini se, došlo i do raspleta. U međuvremenu, u životu bivšeg raznosiča dogodile su se znatne promjene. Nakon što je Erast Petrovič pustio Pikovog dečka da ide kamo želi, došlo je do neugodne rasprave kod gubernatora. Kneza je obuzeo neopisiv gnjev, nije ništa htio slušati i čak se izderao na dvorskog savjetnika, nazvavši ga „fakinom“ i „svojejavcem“.

Šef je odmah napisao zamolbu za otpust iz službe, no nije ga dobio zato što je Vladimir Andrejevič, ohladivši se, shvatio od kakve ga je blamaže spasio oprez službenika za posebne zadatke. Iskazi Pikovog dečka o slučaju lorda Pittsbrooka prikazali bi kneza u nepovoljnom svjetlu ne samo pred Moskovljanima, nego i pred Višim Krugovima, gdje je neposlušni upravitelj imao prilično neprijatelja koji su samo čekali nekakvu pogrešku s njegove strane. A dospjeti u smiješnu situaciju još je gore nego pogreška, osobito ako ti je sedamdeset šest godina i ima pretendenta na tvoje mjesto. Uglavnom, došao je gubernator u kuću u Maloj Nikitskoj, zamolio Erasta Petroviča za oprost i čak mu ponudio još jedan Vladimirov orden, ne za Pikovog dečka, naravno, već za „izvrsnu, usrdnu službu i poseban trud.“ Od kneževih darova dopalo je nešto i Anisija, dobio je znatne premije. Bilo je dovoljno i za uređenje novog stana, i da se Sonjka počasti, i da nabavi puni komplet odjeće.

Bio je običan Anisij, a postao je njegovo blagorođe koleški registrator Anisij Pitirimovič Tulipanov. Tako je i danas došao na sud

u novom, prvi put odjevenom ljetnom fraku. Do ljeta je bilo još poprilično, ali vrlo je efektno Anisij izgledao u bijelom koporanu sa zlatnim rubovima na našivcima.

Kad su uveli optuženu, odmah je obratila pozornost na bijelu odoru, tužno se osmjehnula kao starom znancu i sjela oborivši glavu. Mimočkina (tako ju je u sebi zvao Anisij) kosa još nije potpuno narasla i bila je skupljena na zatiljku u malu, jednostavnu punđu. Okrivljena je odjenula običnu smeđu haljinu i bila nalik na malu gimnazijalku pristiglu na strogo pedagoško savjetovanje. Vidjevši da porotnici sućutno pogledavaju skromnu djevojku, Anisij se malo osokolio. Možda presuda ne bude tako teška? Međutim, tužitelj ga je nastup užasnua. Častohlepni, bezdušni karijerist rumenih obraza prikazao je Mimočkin karakter najružnijim bojama, posebno je opisao svu ciničnu gadost „dobrotvorne lutrije“ i tražio za gospođicu Maslenikovu tri godine robije plus pet godina progonstva u ne tako daleka mjesta u Sibiru. Glumca pijanicu, koji je na lutriji glumio predsjednika, sud je oslobodio zbog male krivice pa je nastupao kao svjedok optužbe. Činilo se da je Mimočki suđeno ispaštati za sve. Spustila je zlatnu glavicu na prerižene ruke, bez glasa zaplakala.

I Anisij donese odluku. Otići će za njom u Sibir, naći će tamo neko mjesto i duhovno jačati siroticu svojom odanošću i ljubavlju. Kasnije, kad je prijevremeno puste, vjenčat će se, i onda... I onda će sve biti dobro. A Sonjka? - upita ga savjest. U dom će dati rođenu sestru, nikome potrebnog invalida? Ne - odgovori savjesti Anisij. Bacit ću se pred noge Erastu Petroviču, on je plemenit čovjek, shvatit će. Sa Sonjkom dosad nije ispalo loše. Fandorinova nova sobarica, prsata Palaša, svim je srcem zavoljela jadnicu. Njegovala ju je, pazila na nju, radila joj pletenice. Sonjka je čak počela izgovarati riječi: „traka“ i „češalj“. Valjda šef neće napustiti siroticu, a poslije će je Anisij uzeti sebi, kad se snađe...

Tad sudac dade riječ odvjetniku, i Tulipanov načas napusti lude misli, zagleda se s nadom u advokata. Ovaj je, iskreno rečeno, bio neugledan. Crnomanjast, duga, šmrkava nosa, pogrbljen. Govorilo se da ga je angažirala nepoznata osoba u čuvenoj peterburškoj tvrtki „Rubinštejn i Rubinštejn“, i da čak slovi kao majstor za kriminalne slučajeve. No, braniteljeva vanjština nije bila simpatična. Kad je izašao naprijed, glasno kihnuo u ružičasti rupčić, pa još i štucnuo,

Anisija obuze loš predosjećaj. Ah, škrtario je podli Momus na advokatu, poslao je nekakvog bijednika, pa još i židova. Gle kako su se porotnici antisemiti namrgodili, ni jednu mu riječ neće povjerovati.

Tulipanovljevi susjed slijeva, gospodin kalmičke vanjštine s gustom bradom i zlatnim naočalama, promotrivši advokata, odmahnu glavom i urotnički šapnu Anisiju:

- Ovaj će upropastiti cijeli slučaj, vidjet ćete.

Branitelj stane licem okrenut porotnicima, stavi ruke na bokove i s pjevnim naglaskom reče:

- O, gospodine suče i gospodo porotnici, možete li mi objasniti što je to objašnjavao cijeli sat ovaj čovjek? - prezrivo je pokazao palcem prema tužitelju. - Volio bih znati čemu uzbuna? Na što se troši novac čestitih poreznih obveznika poput vas i mene?

„Čestiti porezni obveznici“ gledali su neotesanog brbljavca s očitim gađenjem, ali odvjetnika to nimalo nije zbunilo.

- Što ima optužba? - skeptično je zapitao. - Neki je lopov, kojeg naša junačka policija, među nama rečeno, nije ni pronašla, organizirao prijevaru. Angažirao je ovu dragu, skromnu gospođicu da dijeli srećke, rekao je da je novac namijenjen za dobrotvorne svrhe. Pogledajte tu djevojku, gospodo porotnici. Preklinjem vas, zar je moguće osumnjičiti tako nevino stvorenje za zločin?

Porotnici pogledaše optuženu. Anisij također - i uzdahne. Stvar se činila izgubljenom. Netko bi drugi možda i ganuo sud, samo ne ovaj nosati.

- Pustite - odmahnu rukom branitelj - ona je jednako oštećena kao i drugi. Čak i više od ostalih, jer je blagajna takozvane lutrije bila zaplijenjena, i svima koji su pokazali srećke novac je vraćen. Ne kvarite život ovom mladom stvorenju, gospodo porotnici, ne osuđujte je na život među zločincima.

Advokat ponovno kihnu i izvadi iz aktovke hrpu nekakvih papira.

- Slabo je to - hladnokrvno prokomentira bradati susjed. - Osudit će djevojku. Da se kladimo? - I namignu ispod naočala.

Našao si je zabavu! Anisij se ljutito odmaknu, spreman na najgore. No, branitelj još nije završio. Uštipnuo se za kozju bradicu a-la grof Beaconsfield i dobrodušno prislonio ruku na ne baš čistu košulju:

- Otprilike takav govor održao bih pred vama, gospodo porotnici, ako bi se uopće imalo o čemu govoriti ovdje. Ali, govoriti se nema o

čemu zato što ovdje imam - zatrese papire - izjave svih tužitelja. Oni povlače svoje tužbe. Zaključite proces, gospodine suče. Nema se zašto suditi.

Advokat priđe sucu i baci pred njega na stol izjave.

- E, ovo je vješto - strastveno prošapta susjed. - Što će tužitelj?

Tužitelj skoči i zavika glasom koji je pucao od pravedničkog gnjeva:

- Ovo je izravno podmićivanje! I to ću dokazati! Proces se ne smije zaključiti! To je slučaj od društvene važnosti!

Advokat se okrene prema njemu i naruga mu se:

- „Izravno podmićivanje“! Gledajte vi Katona. Pa jeftinije bi bilo vas podmititi, gospodine tužitelju. Svi znaju da vam tarifa nije visoka. Usput, imam tu i vašu potvrdu. Gdje je? A, evo je! - Izvadio je iz aktovke još nekakav papir i gurnuo ga pod nos sucu. - Za svega tisuću i pol naš je tužitelj izmjenio preventivne mjere za preljubnika Brutjana, a ovaj je pobjegao.

Tužitelj se uhvatio za srce i polako sjeo na stolicu. U dvorani je nastala galama, a dopisnici, koji su se dotad očito dosađivali, prenuli su se i stali pisati u svoje bilježnice. Sudac zazvoni, smeteno gledajući kompromitirajuću potvrdu, a neugodni se advokat nespretno okrenu, i iz njegove neiscrpne aktovke na stol se prospe nekoliko fotografija. Što je na tim snimkama bilo Anisij nije mogao vidjeti, ali sudac je najednom postao bjelji od krede i zapiljio se u slike očima raširenim od užasa.

- Stvarno se ispričavam - reče branitelj, ne žureći se, međutim, pokupiti fotografije sa stola. - Ovo se na naš današnji slučaj uopće ne odnosi. To je iz nekog posve drugog slučaja, o zlostavljanju dječaka. Anisiju se učinilo da je riječi „današnji“ i „drugog“ odvjetnik na čudan način naglasio, ali zapravo je imao poseban izgovor - moglo mu se i pričiniti.

- Dakle, zaključujemo slučaj? - upita advokat gledajući suca ravno u oči i polako skupljajući snimke. - Zbog nepostojanja krivičnog djela, ha?

I trenutak kasnije proces je proglašen završenim.

Anisij je stajao na ulazu i užasno uzbuđen čekao kad će čudesni advokat izvesti oslobođenu. I evo ih: Mimočka se osmjehuje na sve strane, više ne izgleda nesretna i tužna. Pogrbljeni je advokat vodi

pod ruku, a drugom rukom, u kojoj je aktovka, brani se od izvjestitelja.

- Ah, što ste mi dojadili! - ljutito je uzviknuo, posjedajući suputnicu u kočiju. Anisij je htio prići Mimočki, ali ispred njega se probio maloprijašnji susjed, zainteresirani komentator sudskog procesa.

- Daleko ćete dogurati, kolega - reče nosatom Mimočkinom spasitelju, pokroviteljski ga potapša po ramenu i ode dalje, snažno lupkajući štapom.

- Tko je to bio? - zapita Anisij slugu.

- Nitko drugi - odgovori ovaj s neizmjernim poštovanjem - doli gospodin Fjodor Nikiforič Plevako.

U taj se čas Mirni, koja se već svalila na elastično sjedište, okrenu i posla Anisiju zračni poljubac. Okrenu se i advokat. Mrko pogleda mladog činovnika klempavih ušiju u bijelom koporanu i iznenada izvede ludoriju - iskrivi njušku i isplazi široki jarkocrveni jezik.

Kola ubrzavajući veselo zatutnjaše kolnikom.

- Stani! Stani! - viknu Anisij i pojuri za njima, ali zar ih može sustići? A i zašto?

KRAJ

Table of Contents

[„Pikov dečko" se raspojasao](#)

[Momusova životna znanost](#)

[Vješt je, gad](#)

[Čist račun — duga ljubav](#)

[Lov na tetrijeba](#)

[Platonska ljubav](#)

[Šef je veseo](#)

[Grande operation](#)

[Po zakonu ili po pravednosti?](#)